

**ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΡΥΘΜΙΣΤΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΚΑΙ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

**ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ
ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ**

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Δεκέμβριος 2000

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

Επιστημονική ομάδα

Γρηγόρης ΚΑΥΚΑΛΑΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής ΑΠΘ

Λόης ΛΑΜΠΡΙΑΝΙΔΗΣ, Καθηγητής ΠΜ

Νίκος ΠΑΠΑΜΙΧΟΣ, Αναπληρωτής Καθηγητής ΑΠΘ

Συνεργασία

Ελένη ΑΝΔΡΙΚΟΠΟΥΛΟΥ, Αναπληρώτρια Καθηγήτρια ΑΠΘ

Αθηνά ΓΙΑΝΝΑΚΟΥ, Δρ Πολεοδόμος

Οι χάρτες και τα διαγράμματα έγιναν με τη φροντίδα των: Μάκη ΜΟΥΤΣΙΑΚΗ, Περιβαλλοντολόγου και Δημήτρη ΦΟΥΤΑΚΗ, Περιφερειολόγου, ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΗ ΜΟΝΑΔΑ ΧΩΡΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ και GIS, Τομέας Πολεοδομίας, Χωροταξίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης ΑΠΘ. Την γλωσσική επιμέλεια στο τελικό κείμενο έκανε η Ελένη ΧΟΝΤΟΛΙΔΟΥ, Επίκουρη Καθηγήτρια ΑΠΘ.

Η επιστημονική ομάδα επιθυμεί να ευχαριστήσει τη Διοίκηση και τα στελέχη του ΟΡΘΕ: Πολυξένη ΖΕΪΚΟΥ, Δρ. Πολεοδόμο, Νίκο ΝΙΚΗΦΟΡΙΔΗ, Τοπογράφο Μηχανικό και Μίρκα ΡΑΔΟΥ, Χημικό Μηχανικό για την ουσιαστική και δημιουργική συνεργασία τους κατά την επεξεργασία και την τελική διαμόρφωση του Σχεδίου Δράσης.

ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΣΧΕΔΙΟ ΔΡΑΣΗΣ

ΣΥΝΟΨΗ	5
ΜΕΡΟΣ Α: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	9
I. ΤΟ ΓΕΝΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ.....	9
Η συγκυρία και οι προοπτικές της πόλης	9
Η προγραμματική διάσταση	10
Τα σενάρια ανάπτυξης.....	10
II. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ.....	12
Στόχοι και άξονες προτεραιότητας.....	12
Επίπεδα συγκρότησης και λειτουργίας.....	13
III. ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ.....	15
ΜΕΡΟΣ Β: ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ.....	18
IV. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ	18
Γενικά.....	18
Διάγνωση	18
Στόχοι.....	21
Δράσεις.....	21
V. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ.....	23
Γενικά.....	23
Διάγνωση	23
Στόχοι.....	26
Δράσεις.....	28

VI. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ.....	30
Γενικά.....	30
Διάγνωση	30
Στόχοι.....	31
Δράσεις.....	32
VII. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ	33
Γενικά.....	33
Διάγνωση	33
Στόχοι.....	37
Δράσεις.....	38
VIII. ΚΑΤΟΙΚΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΕΞΟΠΛΙΣΜΟΣ	41
Γενικά.....	41
Διάγνωση	41
Στόχοι.....	42
Δράσεις.....	43
ΙΧ. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	45
Γενικά.....	45
Διάγνωση	45
Στόχοι.....	48
Δράσεις.....	50
ΜΕΡΟΣ Γ: ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	53
Χ. ΣΤΑΔΙΑ ΚΑΙ ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ	53
Γενικά.....	53
Δομημένος κοινωνικός διάλογος.....	53
Δημοσιοποίηση και προβολή	55
Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης	56

ΣΥΝΟΨΗ

Το παρόν Σχέδιο Δράσης συντάχθηκε μετά από ανάθεση του ΟΡΘΕ. Προσδιορίζει το πλαίσιο σύνταξης και εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης, το οποίο αναγνωρίζεται ως προϋπόθεση, προκειμένου η πόλη να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις προκλήσεις και να αξιοποιήσει τις ευκαιρίες που διαμορφώνονται με τη νέα ευρωπαϊκή προοπτική. Το Στρατηγικό Σχέδιο θα αποτελέσει ενδεικτικό πλαίσιο σύνθεσης και συνέργειας των προσπαθειών που καταβάλλονται στα διαφορετικά επίπεδα και τους τομείς της διοίκησης και αυτοδιοίκησης στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή Θεσσαλονίκης. Ειδικότερα, το Στρατηγικό Σχέδιο προβλέπεται να αποτελέσει ένα μηχανισμό προσανατολισμού και επίλυσης βασικών ζητημάτων που συνδέονται με την ανάπτυξη της πόλης και αναδεικνύονται ως κεντρικές επιδιώξεις γύρω από τις οποίες διαμορφώνεται η δυναμική της μητροπολιτικής ανάπτυξης και του ιδιαίτερου διεθνούς χαρακτήρα της Θεσσαλονίκης.

Το Σχέδιο Δράσης περιλαμβάνει τρία μέρη που περιγράφουν τις βασικές συνιστώσες του Στρατηγικού Σχεδίου και αποτελεί, ουσιαστικά, την αρχική εισήγηση που συνοδεύει την πολιτική πρωτοβουλία για την έναρξη της διαδικασίας σύνταξης και εφαρμογής του.

Το Μέρος Α' εστιάζεται στην αναγκαιότητα και τους στόχους του Στρατηγικού Σχεδίου:

Στο Κεφάλαιο I παρουσιάζεται το γενικό πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου, το οποίο συναρτάται με την τρέχουσα συγκυρία, την προγραμματική προσπάθεια και τις προοπτικές της Θεσσαλονίκης. Επισημαίνεται η ανάγκη για διευρυμένη αποδοχή και συναίνεση και υπογραμμίζεται το αίτημα για ένα συνολικό και συνεκτικό πλαίσιο που θα συντονίζει τις προσπάθειες και πρωτοβουλίες των εμπλεκόμενων φορέων. Παράλληλα, τονίζεται ο καινοτόμος χαρακτήρας του Σχεδίου ως προς τους τρόπους διακυβέρνησης και διαχείρισης του αστικού συστήματος, σε αντιστοιχία με τη σύγχρονη ευρωπαϊκή εμπειρία. Η αναγκαιότητα του Στρατηγικού Σχεδίου συναρτάται, επίσης, με την ανάγκη ενσωμάτωσης της αστικής ανάπτυξης στον υπάρχοντα αναπτυξιακό προγραμματισμό, όπως τίθεται σε ευρωπαϊκό και εθνικό επίπεδο. Συγκεκριμένα, το Στρατηγικό Σχέδιο ανταποκρίνεται στο πλαίσιο των κατευθύνσεων του Σχεδίου Ανάπτυξης (ΣΑ) 2000–2006 και συναρτάται με την αναγκαιότητα συντονισμού και συμπληρωματικότητας των δράσεων των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων (ΕΠ) του Γ' Κοινοτικού Πλαισίου Στήριξης (τομεακά ΕΠ και Περιφερειακό ΕΠ Κεντρικής Μακεδονίας).

Οι παρεμβάσεις και οι δράσεις των ΕΠ στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης επιδιώκεται να ενσωματωθούν στους στόχους και τις κατευθύνσεις του Στρατηγικού Σχεδίου. Την αναγκαιότητα ενός Στρατηγικού Σχεδίου ενισχύουν και οι προοπτικές, οι σχετικές με τον αναμενόμενο ή επιθυμητό ρόλο της Θεσσαλονίκης. Αυτές οι προοπτικές συνοψίζονται σε τέσσερα πιθανά σενάρια ανάπτυξης σύμφωνα με τα οποία η μητροπολιτική περιοχή Θεσσαλονίκη εξελίσσεται: σε διεθνές κέντρο και πύλη της Ευρώπης, σε πόλο συνοχής και ανάπτυξης του Βορειοελλαδικού χώρου, σε κέντρο εξειδικευμένων υπηρεσιών του τριτογενούς τομέα και, τέλος, σε μητροπολιτικό κέντρο με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα. Το Στρατηγικό Σχέδιο θα πρέπει να αξιολογήσει τα διαφορετικά σενάρια ως προς τη δυνατότητα υλοποίησης και τις συνέπειές τους.

Η οργανωτική δομή του Στρατηγικού Σχεδίου διατυπώνεται αναλυτικά στο Κεφάλαιο II. Οι βασικοί στόχοι του Στρατηγικού Σχεδίου αναφέρονται στην επιδίωξη της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης και καλύπτουν το τρίπτυχο: οικονομική ανάπτυξη–κοινωνική δικαιοσύνη–προστασία περιβάλλοντος. Οι άξονες προτεραιότητας που προσανατολίζουν τη διατύπωση των δράσεων του Στρατηγικού Σχεδίου εξειδικεύονται στις κατευθύνσεις: διεθνοποίηση και χωρική συνοχή, ανταγωνιστικότητα και καινοτομία, κοινωνική συνοχή και ισότητα ευκαιριών, οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής. Η οργανωτική δομή συγκρότησης και λειτουργίας του Στρατηγικού Σχεδίου περιλαμβάνει τέσσερα επίπεδα: το πολιτικό, το κοινωνικό, το διοικητικό και το τεχνολογικό. Το πολιτικό επίπεδο συνίσταται από το επιτελικό πολιτικό όργανο λήψης αποφάσεων και προσανατολισμού του Στρατηγικού Σχεδίου. Το κοινωνικό επίπεδο αντιστοιχεί στο Φόρουμ δομημένου κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης με σκοπό την επίτευξη ευρύτερων συναινέσεων ως προς τις επιλογές και προτεραιότητες του Στρατηγικού Σχεδίου. Το διοικητικό επίπεδο

συγκροτείται με πυρήνα τον ΟΡΘΕ και αναλαμβάνει τη διαχειριστική ευθύνη για την προώθηση της όλης διαδικασίας. Τέλος, το τεχνογνωστικό επίπεδο παρέχει την απαραίτητη επιστημονική υποστήριξη με την παροχή συμβουλών και τη σύνταξη εξειδικευμένων μελετών.

Στο Κεφάλαιο III περιγράφονται οι τομείς των δράσεων που εξετάζονται στο πλαίσιο του Στρατηγικού Σχεδίου, καθώς και η μεθοδολογία με την οποία επιχειρείται να τεκμηριωθούν –σε πρώτη φάση– οι προτεινόμενες δράσεις–πλαίσιο και –στη συνέχεια– να εξειδικευτούν σε επιμέρους ενέργειες και έργα.

Το Μέρος Β΄ εξετάζει συνοπτικά τους έξι βασικούς τομείς δράσης που συνδέονται με τους στόχους και τους άξονες προτεραιότητας του Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης. Οι τομείς αυτοί είναι:

Θεσμικό πλαίσιο και αστική διακυβέρνηση,

Παραγωγικό σύστημα και καινοτομία,

Ανθρώπινο δυναμικό και απασχόληση,

Τεχνικές και κοινωνικές υποδομές,

Αστική οργάνωση και κατοικία,

Ποιότητα αστικού περιβάλλοντος.

Στους έξι αυτούς τομείς προτείνονται από το Σχέδιο Δράσης 15 δράσεις–πλαίσιο η εξειδίκευσή τους σε ενέργειες και έργα θα πρέπει να αποτελέσει το βασικό αντικείμενο του Στρατηγικού Σχεδίου. Η εξειδίκευση των δράσεων–πλαίσιο θα πρέπει να επιχειρηθεί σύμφωνα με την προτεινόμενη μεθοδολογία σε τρία διαδοχικά βήματα: το πρώτο βήμα είναι η διάγνωση, η μελέτη της υπάρχουσας κατάστασης και η εκτίμηση των δυνατοτήτων, των αδυναμιών, των ευκαιριών και των απειλών που χαρακτηρίζουν κάθε συγκεκριμένο τομέα. Για το σκοπό αυτό δραστηριοποιείται κυρίως το τεχνογνωστικό επίπεδο υπό την εποπτεία του διοικητικού επιπέδου το οποίο και εποπτεύει το πρόγραμμα των σχετικών μελετών που εκπονούνται για τους έξι τομείς και τις 15 δράσεις–πλαίσιο.

Το δεύτερο βήμα είναι οι στόχοι, η διατύπωση των οποίων συναρτάται με τους βασικούς στόχους και άξονες προτεραιότητας του Στρατηγικού Σχεδίου και με τις πολιτικές που εφαρμόζονται στο συγκεκριμένο τομέα. Τόσο η διατύπωση όσο και η αποδοχή των στόχων αποτελούν το βασικό πεδίο ενεργοποίησης του κοινωνικού επιπέδου και, ειδικότερα, του Φόρουμ διαλόγου.

Το τρίτο βήμα, τέλος, είναι η εξειδίκευση των δράσεων σε ενέργειες και έργα που απαιτούνται για την υλοποίηση των στόχων (οι ενέργειες και τα έργα υλοποιούνται από τους αρμόδιους δημόσιους και ιδιωτικούς φορείς). Οι έξι τομείς δράσεις και οι 15 δράσεις–πλαίσιο αναλύονται στα Κεφάλαια IV έως IX. Η ανάλυση είναι συνοπτική και παρουσιάζει γενικά κάθε τομέα δράσης, ώστε να εκτιμηθεί η σημασία του, να καταγραφούν επιλεκτικά οι υπάρχουσες απόψεις και προτεραιότητες και να τεκμηριωθούν οι προτεινόμενες 15 δράσεις–πλαίσιο συγκρότησης τού προγράμματος μελετών που προτείνονται από το Σχέδιο Δράσης.

Η παρουσίαση των τομέων δράσης και συνολικά το ίδιο Σχέδιο Δράσης αποτελούν το έναυσμα για τον προσανατολισμό όλων των εμπλεκόμενων στη διαδικασία σύνταξης και εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης. Οι συμμετοχικές και επικοινωνιακές διαστάσεις του εξετάζονται στο Μέρος Γ΄, Κεφάλαιο X. Ειδικότερα, σε σχέση με τα στάδια και τις προϋποθέσεις εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου περιλαμβάνονται εκτιμήσεις και προτάσεις για τη διεξαγωγή του δομημένου κοινωνικού διαλόγου και την προσπάθεια συναινέσεων, καθώς και για τους μηχανισμούς δημοσιοποίησης και προβολής που στοχεύουν στην ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση των πολιτών. Το Σχέδιο Δράσης καταλήγει με τη διατύπωση ενός ενδεικτικού χρονοδιαγράμματος των σταδίων σύνταξης και εφαρμογής του Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης.

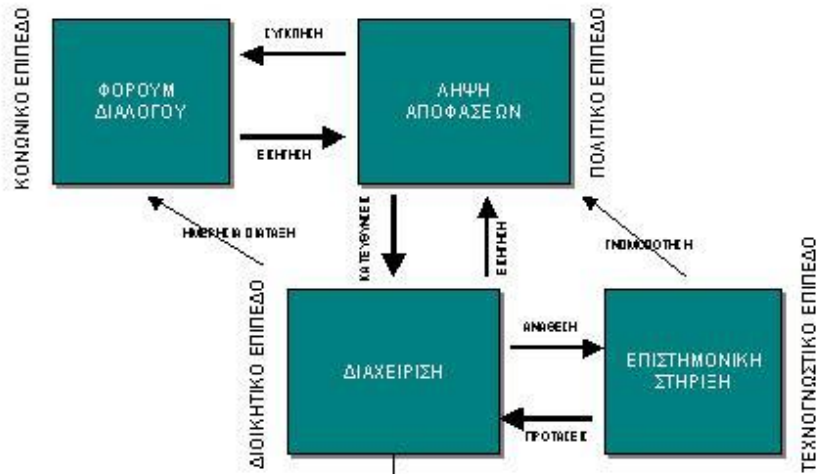
ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

ΣΤΟΧΟΙ ΚΑΙ ΑΞΙΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

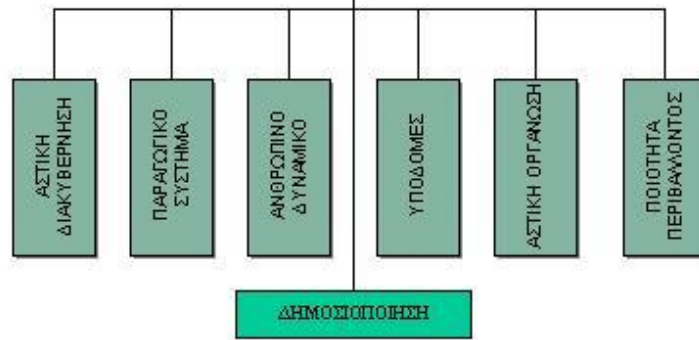

- Διεθνοποίηση και Χωρική Συνοχή
- Ανταγωνιστικότητα και Καινοτομία
- Κοινωνική Συνοχή και Ισότητα Ευκαιριών
- Οικολογική Ισορροπία και Ποιότητα Ζωής

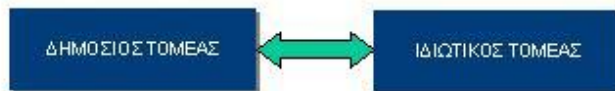
ΕΠΙΠΕΔΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

15 ΔΡΑΣΕΙΣ–ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗ ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Δράση 1	<i>Προώθηση νέων μορφών διακυβέρνησης και ρύθμισης του αστικού συστήματος</i>
Δράση 2	<i>Ενίσχυση της απασχόλησης, της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων</i>
Δράση 3	<i>Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στο παραγωγικό σύστημα και των επιδράσεων στην πόλη</i>
Δράση 4	<i>Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στην αγορά εργασίας και των επιδράσεων στην πόλη</i>
Δράση 5	<i>Προώθηση της χωρικής και λειτουργικής ολοκλήρωσης των υποδομών στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης</i>
Δράση 6	<i>Προώθηση καινοτόμων εφαρμογών για τη βελτίωση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης</i>
Δράση 7	<i>Προώθηση εναλλακτικών συνδυασμών, μέσων και τρόπων μεταφοράς</i>
Δράση 8	<i>Προώθηση καινοτόμων εφαρμογών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του αστικού συστήματος</i>
Δράση 9	<i>Ενίσχυση της λειτουργικής συνοχής και της οικιστικής ανάπτυξης στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης</i>
Δράση 10	<i>Αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων αστικών ζωνών</i>
Δράση 11	<i>Εκτίμηση και παρακολούθηση των συνθηκών κατοίκησης και αστικής οργάνωσης</i>
Δράση 12	<i>Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος</i>
Δράση 13	<i>Εκτίμηση και παρακολούθηση εξειδικευμένων δεικτών και στόχων βιώσιμης αστικής ανάπτυξης</i>
Δράση 14	<i>Προώθηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων</i>
Δράση 15	<i>Καθιέρωση της Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των προγραμμάτων και πολιτικών</i>

ΜΕΡΟΣ Α: ΑΝΑΓΚΑΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

I. Το γενικό πλαίσιο

Η συγκυρία και οι προοπτικές της πόλης

1. Στις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται στον ευρύτερο ευρωπαϊκό αλλά και, ειδικότερα, στο χώρο της ΝΑ Ευρώπης, η Θεσσαλονίκη καλείται να ανταποκριθεί σε νέες προκλήσεις και να αξιοποιήσει νέες ευκαιρίες. Ο **νέος ρόλος της πόλης** δεν μπορεί να προκύψει αυτομάτως, αλλά απαιτεί συστηματική δράση σύμφωνα με συγκεκριμένους και εφικτούς στόχους που θα ενεργοποιήσουν τις ενδογενείς δυνάμεις της πόλης και θα εξασφαλίσουν διευρυμένη **αποδοχή και συναίνεση** των εμπλεκόμενων φορέων και των πολιτών. Στην κατεύθυνση αυτή συγκλίνουν και οι αλλαγές στη διοικητική αναδιάρθρωση της χώρας και, ειδικότερα, η προοπτική της συγκρότησης μητροπολιτικής διοίκησης. Η πόλη έχει μπροστά της σταθμούς όπως η Σύνοδος Κορυφής το 2003, η διεκδίκηση της EXPO μετά το 2007 αλλά και γεγονότα σε εξέλιξη όπως η διεύρυνση της Ευρωπαϊκής Ένωσης και η διαδικασία Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων.

2. Το ζητούμενο για την ουσιαστική αξιοποίηση αυτών των νέων συνθηκών είναι η διαμόρφωση και η υλοποίηση ενός *Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης* που θα εντάξει σε ένα συνολικό και συνεκτικό πλαίσιο αλλά (ή καθώς) θα συντονίσει τις προσπάθειες και τις πρωτοβουλίες του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* προϋποθέτει την ενεργοποίηση ενός επιτελικού πολιτικού οργάνου, ενός πλαισίου δομημένου κοινωνικού διαλόγου, καθώς και τους απαραίτητους μηχανισμούς διοικητικής και τεχνικής υποστήριξης για το συντονισμό των διαφόρων δράσεων, έργων και ενεργειών που εκδηλώνονται στην ευρύτερη μητροπολιτική περιοχή της Θεσσαλονίκης από μια πληθώρα δημόσιων και ιδιωτικών φορέων υλοποίησης.

3. Τονίζεται, ειδικότερα, η ανάγκη **ανανέωσης των τρόπων διακυβέρνησης** και διαχείρισης του αστικού συστήματος, προκειμένου να δημιουργηθούν μέσα από τη συμμετοχή, τη διαπραγμάτευση και τη δημιουργία συναινέσεων οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την προώθηση των στόχων της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Στην κατεύθυνση αυτή συνηγορούν οι σχετικές απόψεις που διαμορφώνονται στην ΕΕ και η αξιοποίηση και επέκταση της εμπειρίας των μεγάλων ευρωπαϊκών μητροπόλεων σε πόλεις όπως η Βαρκελώνη, η Λυών, η Γλασκόβη, η Λισσαβόνα, κ.ά. Τα αναμενόμενα οφέλη είναι η βελτίωση της δημοκρατικής λειτουργίας, της ανταγωνιστικότητας και της ποιότητας ζωής. Ειδικότερα για τη Θεσσαλονίκη προέχει η αξιοποίηση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και δυνατοτήτων της πόλης, με σκοπό τη διεύρυνση του ρόλου της στο εθνικό και διεθνές αστικό σύστημα.

Η προγραμματική διάσταση

4. Η επιτυχία του *Στρατηγικού Σχεδίου* συναρτάται με το βαθμό και την έκταση της συνέργιάς του με τον προγραμματισμό και τις υπάρχουσες πηγές χρηματοδότησης. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* προϋποθέτει τομεακή και χωρική συγκέντρωση πόρων σε αντιστοιχία με τις βασικές του προτεραιότητες. Αυτό συνεπάγεται τη συγκριτική επανεξέταση των επιλογών σε όλα τα επίπεδα του αναπτυξιακού, χωροταξικού και πολεοδομικού προγραμματισμού, προκειμένου να επιτευχθεί η εναρμόνιση και ο συντονισμός όλων των σχετικών δράσεων, έργων και ενεργειών.

5. Όπως αναφέρεται και στο πρόσφατο *Πλαίσιο Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη στην ΕΕ*¹, θα πρέπει να επιδιωχθεί η **ενσωμάτωση της αστικής ανάπτυξης στον προγραμματισμό των διαρθρωτικών πολιτικών**. Η παρατήρηση αυτή σημαίνει ότι τα συγκεκριμένα επιχειρησιακά προγράμματα τομεακού ή περιφερειακού χαρακτήρα, θα πρέπει να αποκτήσουν σαφή αστική διάσταση. Η ύπαρξη ενός *Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης* συμβάλλει ουσιαστικά στην προώθηση αυτής της επιδίωξης, η οποία βελτιώνει την αποτελεσματικότητα των προγραμματικών προσπαθειών παρέχοντας ουσιαστική προστιθέμενη. Ειδικότερα, όπως διατυπώνεται και στο σχετικό κεφάλαιο για τα *Αστικά Κέντρα* της έκθεσης του *Σχεδίου Ανάπτυξης 2000–2006*, οι παρεμβάσεις στα μεγάλα μητροπολιτικά συγκροτήματα Αθήνας και Θεσσαλονίκης μπορούν να σχεδιαστούν τόσο σε συνδυασμό με τα αντίστοιχα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ) Αττικής και Κεντρικής Μακεδονίας, όσο και με συγκεκριμένα τομεακά προγράμματα (π.χ. για τον πολιτισμό, την ανταγωνιστικότητα, τις υποδομές μεταφορών, κ.λπ.).

6. Με τον τρόπο αυτό, το σύνολο των σχετικών δράσεων, έργων και ενεργειών θα αποκτήσουν το χαρακτήρα ολοκληρωμένων προγραμμάτων αστικής ανάπτυξης στην κατεύθυνση της προώθησης της ανταγωνιστικότητας και βιωσιμότητας της πόλης, μέσω του συντονισμού και της συμπληρωματικότητας (ολοκλήρωσης) των επιμέρους τομεακών και περιφερειακών προγραμμάτων και πολιτικών. Στην ίδια λογική θα πρέπει να ενταχθούν και οι συμπληρωματικές πηγές χρηματοδότησης και, ιδιαιτέρως, θα πρέπει να επιδιωχθεί η ενεργοποίηση και ο προσανατολισμός των επενδύσεων του ιδιωτικού τομέα ώστε να δημιουργηθούν θετικά πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα.

Τα σενάρια ανάπτυξης

7. Τα νέα πολιτικά και οικονομικά δεδομένα στον ευρωπαϊκό χώρο αλλά και διεθνώς, δημιούργησαν νέες αναπτυξιακές δυνατότητες, καθώς συνειδητοποιείται ότι η Θεσσαλονίκη τείνει να υπερβεί την περιφερειακή της λειτουργία και να ενταχθεί σε ευρύτερα δίκτυα πολιτικών, οικονομικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Στο πλαίσιο αυτό διατυπώθηκαν διαφορετικά σενάρια, πυρήνας των οποίων είναι ο **διευρυμένος διεθνής ρόλος** της Θεσσαλονίκης σε αντίστιξη με προηγούμενα σενάρια που εκ των πραγμάτων περιορίζονταν στις περιφερειακές και εθνικές διαστάσεις. Τα

¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή (1998). *Αειφόρος αστική ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση: Πλαίσιο Δράσης*, Ανακοίνωση της Επιτροπής COM(1998)605 τελικό, 28.10.1998, Βρυξέλλες.

σενάρια διαφοροποιούνται κυρίως ως προς το ρόλο που θα έπρεπε να έχει η Θεσσαλονίκη στο διεθνές περιβάλλον ώστε να αξιοποιηθούν αποτελεσματικότερα τα συγκριτικά πλεονεκτήματά της, να επιλυθούν τα προβλήματα και να αποφευχθούν ενδεχόμενες απειλές. Σχηματικά οι εκδοχές που έχουν διατυπωθεί είναι:

- **Διεθνές κέντρο και πύλη της Ευρώπης** που αξιοποιεί τη γεωγραφική θέση της πόλης ώστε να αναδειχθεί σε κέντρο πολιτικού σχεδιασμού και οικονομικής επιρροής (π.χ. βάση της ανασυγκρότησης της περιοχής, Ευρωπαϊκοί οργανισμοί, Παρευξείνια Τράπεζα, κ.λπ.),
- **Πόλος συνοχής και ανάπτυξης του Βορειοελλαδικού χώρου**, ώστε με τη διάχυση της αναπτυξιακής δυναμικής στην ευρύτερη περιφέρεια, να επιτευχθεί η σύγκλιση με τα περισσότερα αναπτυγμένα διαμερίσματα της χώρας (π.χ. ισόρροπη ανάπτυξη και άξονας Εγνατίας),
- **Κέντρο εξειδικευμένων τριτογενών υπηρεσιών** με ενισχυμένη θέση στο πλαίσιο του ανταγωνισμού των πόλεων ώστε να αναδειχθεί σε κόμβο του ευρωπαϊκού δικτύου αστικών κέντρων (π.χ. κέντρο τριτογενών δραστηριοτήτων, πόλος έρευνας και καινοτομίας, πολιτιστικό κέντρο κ.ά.),
- **Μητροπολιτικό κέντρο με πολυπολιτισμικό χαρακτήρα**, που συνδυάζεται με έντονη πληθυσμιακή αύξηση ως συνέπεια μιας αυτοδύναμης αναπτυξιακής δυναμικής και των εξελίξεων στη Βαλκανική – κυρίως– ενδοχώρα.

8. Τα σενάρια αυτά, παρά τις διαφορετικές στοχεύσεις τους, δεν οδηγούν απαραίτητως σε ανταγωνιστικές μεταξύ τους επιλογές. Περισσότερο ή λιγότερο επεξεργασμένα, απόρροια ερευνητικών εργασιών, μελετών, πολιτικών ενοράσεων ή και απλώς δημοσιογραφικών εκτιμήσεων, τα σενάρια αυτά στηρίζονται στα νέα στοιχεία που προέκυψαν από τις εξελίξεις της τελευταίας δεκαετίας και δίνουν έμφαση στον αναπτυξιακό δυναμισμό και τη διεθνή διάσταση της πόλης. Σε κάθε περίπτωση, επιβεβαιώνουν τις πολλαπλές δυνατότητες και προοπτικές της πόλης και την ύπαρξη συγκριτικών πλεονεκτημάτων σε περισσότερους τομείς. Όμως, η αδυναμία ακόμη και εκείνων των σεναρίων που είναι αποτέλεσμα συστηματικής μελέτης, είναι ότι στηρίζονται σε υποθέσεις και εκτιμήσεις μάλλον και όχι σε αντικειμενική αξιολόγηση των δεδομένων, αποτίμηση των όσων έχουν γίνει, συστηματική παρακολούθηση των εξελίξεων, και διαρκή προσαρμογή των στόχων στο μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Το *Στρατηγικό Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης* θα πρέπει να συμπεριλάβει την ουσιαστική αξιολόγηση αυτών των σεναρίων με αποτίμηση της πιθανότητας πραγματοποίησής τους καθώς και των θετικών και αρνητικών συνεπειών τους για τη Θεσσαλονίκη.

II. ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΔΟΜΗ

9. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* αποτελεί ουσιαστικά διαδικασία *προσανατολισμού και συντονισμού της διακυβέρνησης* του αστικού συστήματος με ανοιχτό και δυναμικό χαρακτήρα, τόσο ως προς τη συμμετοχή των κοινωνικών φορέων όσο και ως προς τις προτεραιότητες και την εξειδίκευση των ενεργειών. Ωστόσο, τονίζεται ότι πρόκειται για μια συγκεκριμένη διαδικασία που προϋποθέτει πολιτικές δεσμεύσεις. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* ανταποκρίνεται στη διαπιστωμένη ανάγκη ανανέωσης των τρόπων διακυβέρνησης και διαχείρισης του αστικού συστήματος, προκειμένου να ενσωματωθούν μέσω της συμμετοχής, της διαπραγμάτευσης και της δημιουργίας συναινέσεων οι κατάλληλες προϋποθέσεις για την προώθηση των στόχων της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* έχει συγκεκριμένους στόχους και άξονες προτεραιότητας, δομή και περιεχόμενο.

Στόχοι και άξονες προτεραιότητας

10. Οι στόχοι και οι άξονες προτεραιότητας του *Στρατηγικού Σχεδίου* που συνοψίζονται στη συνέχεια αντιστοιχούν στις βασικές αρχές του τρίπτυχου της βιώσιμης ανάπτυξης: Οικονομική Ανάπτυξη – Κοινωνική Δικαιοσύνη – Προστασία Περιβάλλοντος– και στις επιδιώξεις για διεθνοποίηση και χωρική συνοχή, ανταγωνιστικότητα και καινοτομία, ισότητα ευκαιριών και κοινωνική συνοχή, οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής. Οι αρχές αυτές θα πρέπει να ακολουθούνται προκειμένου να συμβάλουν στην προσπάθεια για τη διεύρυνση του διεθνούς ρόλου και της συμβολής της Θεσσαλονίκης στην ισόρροπη ανάπτυξη της χώρας.

11. *Διεθνής ρόλος και συμβολή στη συνοχή του εθνικού χώρου.* Η διεθνοποίηση της πόλης είναι μια ιστορική δυνατότητα με πολλές εκδοχές και αποτελεί τη συνισταμένη των προσπαθειών που καταβάλλονται και των προτεραιοτήτων που επιδιώκονται από μια πλειάδα θεσμικών υποκειμένων (επιχειρήσεων, φορέων, κ.λπ.) τα οποία συνεισφέρουν διαφορετικά στο κόστος και αναμένουν διαφορετικά οφέλη από κάθε βήμα που πραγματοποιείται. Σε όλες τις περιπτώσεις όμως η διεύρυνση του διεθνούς ρόλου της Θεσσαλονίκης συναρτάται με την ουσιαστική συμβολή της στη συμπληρωματική και ισόρροπη ανάπτυξη του εθνικού χώρου, διαχέοντας τα αναπτυξιακά οφέλη στο σύνολο των περιφερειών της Βόρειας Ελλάδας. Ο διεθνής μητροπολιτικός χαρακτήρας της Θεσσαλονίκης αποτελεί κατ'αυτόν τον τρόπο έναν κεντρικό άξονα προτεραιότητας για το *Στρατηγικό Σχέδιο*.

12. *Ανταγωνιστικότητα και καινοτομία.* Καθοριστικό στοιχείο για το επίπεδο ανάπτυξης της πόλης είναι η ικανότητα προσαρμογής του αστικού συστήματος στις νέες τεχνολογικές δυνατότητες μέσω της εισαγωγής καινοτομιών σε όλα τα επίπεδα, με στόχο την αύξηση της ανταγωνιστικότητάς του. Αυτό συνεπάγεται ότι η ικανότητα της πόλης να ανταποκριθεί στις νέες συνθήκες ανταγωνισμού θα πρέπει να στηριχθεί στη συνέργεια των προσπαθειών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, ούτως ώστε η επιχειρηματική δραστηριότητα να λειτουργεί σε ένα περιβάλλον που ευνοεί και υποστηρίζει ενεργά τη συνεργασία, τα επιχειρηματικά δίκτυα και τις πρωτοβουλίες καινοτομίας.

13. Κοινωνική συνοχή και ισότητα ευκαιριών. Η διατήρηση της κοινωνικής συνοχής έχει αναδειχθεί ως ένα κεντρικό και κρίσιμο ζήτημα για την ανάπτυξη των ευρωπαϊκών πόλεων μέσα στις νέες συνθήκες της παγκόσμιας οικονομίας. Οι αντιθέσεις και ανισότητες που δημιουργούνται κατά την αναπτυξιακή διαδικασία θέτουν σε δοκιμασία την κοινωνική συνοχή. Επιδίωξη του *Στρατηγικού Σχεδίου* είναι η εξασφάλιση ισότιμης πρόσβασης στην παραγωγή και διανομή του αναπτυξιακού αποτελέσματος, τις νέες υποδομές, τις εξυπηρετήσεις και τις γνώσεις, ούτως ώστε να καταπολεμηθεί ο κοινωνικός αποκλεισμός και η περιθωριοποίηση αδύναμων κοινωνικών ομάδων.

14. Οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής. Η βελτίωση της ποιότητας ζωής και η εξασφάλιση της οικολογικής ισορροπίας, συμπεριλαμβάνοντας τόσο τους φυσικούς πόρους όσο και την πολιτιστική κληρονομιά, αποτελεί πλέον κεντρική επιδίωξη της αναπτυξιακής διαδικασίας. Η επανάκτηση της σχέσης του φυσικού στοιχείου με το τεχνητό στοιχείο της πόλης αποτελεί προϋπόθεση για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης. Για το σκοπό αυτό η πόλη θα πρέπει να γίνει κατανοητή ως ενιαίο σύστημα με την ευρύτερη περιοχή της, ενώ η διάγνωση της κατάστασης του φυσικού περιβάλλοντος αποτελεί το πρώτο βήμα για την κατανόηση και αντιμετώπιση των προβλημάτων.

Επίπεδα συγκρότησης και λειτουργίας

15. Τα επίπεδα συγκρότησης των οργάνων και των διαδικασιών του *Στρατηγικού Σχεδίου* διαμορφώνονται με τη συμμετοχή των αρμόδιων κρατικών φορέων και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, φορέων του ευρύτερου δημόσιου τομέα και εκπροσώπων των κοινωνικών εταίρων (εργοδοτικών, εργατικών και επαγγελματικών ενώσεων, επιστημονικών φορέων, Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων, κ.λπ.). Στη συνέχεια περιγράφεται συνοπτικά κάθε επίπεδο, η συγκεκριμένη σύνθεση του οποίου θα οριστικοποιηθεί μετά από απόφαση του επιτελικού πολιτικού οργάνου του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

16. Πολιτικό επίπεδο. Στο πολιτικό επίπεδο λήψης αποφάσεων συμμετέχουν κρατικοί και κυβερνητικοί φορείς (ΥΜΑΘ, ΠΚΜ, ΟΡΘΕ) καθώς και φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση, Δήμος Θεσσαλονίκης, ΤΕΔΚ). Το επίπεδο αυτό αποτελεί το **επιτελικό πολιτικό όργανο λήψης αποφάσεων και προσανατολισμού** του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Το όργανο αυτό είναι ο κύριος αποδέκτης των αποτελεσμάτων (απόψεων, γνωμοδοτήσεων, κ.λπ.) του δομημένου κοινωνικού διαλόγου και κατευθύνει τη λειτουργία του διοικητικού επιπέδου το οποίο αναλαμβάνει την υλοποίηση των αποφάσεων.

17. Κοινωνικό επίπεδο (Φόρουμ διαλόγου). Στο κοινωνικό επίπεδο εκπροσωπούνται οι κοινωνικοί εταίροι, οι παραγωγικοί φορείς, ο ευρύτερος δημόσιος τομέας, οι βαθμίδες της τοπικής αυτοδιοίκησης και οι Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις (ΜΚΟ). Πρόκειται ουσιαστικά για **επίπεδο δομημένου κοινωνικού διαλόγου και διαβούλευσης** με στόχο την επίτευξη συναινέσεων στις μεσο– μακροπρόθεσμες επιλογές και προτεραιότητες και ισοδυναμεί με μια «κοινωνική συμμαχία για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης». Το όργανο διαλόγου συγκροτείται και συγκαλείται μετά από πρόσκληση του πολιτικού οργάνου με βάση τα θέματα που επεξεργάζεται και εισηγείται το διοικητικό επίπεδο. Οι απόψεις

στις οποίες καταλήγει ο διάλογος αποτελούν βασική συνιστώσα στη διαδικασία λήψης αποφάσεων.

18. Διοικητικό επίπεδο. Το Διοικητικό επίπεδο έχει αρμοδιότητα και ευθύνη για τη συνολική διαχείριση (σύνταξη, εφαρμογή, παρακολούθηση και αξιολόγηση) του *Στρατηγικού Σχεδίου* και λειτουργεί με βάση τις αποφάσεις και τις κατευθύνσεις του πολιτικού οργάνου. Στο πλαίσιο αυτής της λειτουργίας συνεπικουρείται από το τεχνογνωστικό επίπεδο, στο οποίο αναθέτει την εκπόνηση συγκεκριμένων εκθέσεων και την επιστημονική επεξεργασία των ειδικών θεμάτων που αντιστοιχούν στους τομείς δράσης του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Οι αναθέσεις ακολουθούν το πρόγραμμα μελετών και ερευνών που θα περιλαμβάνει το οριστικό Σχέδιο Δράσης και ανταποκρίνονται στις ανάγκες εφαρμογής του Σχεδίου. Το διοικητικό όργανο συγκροτείται με πυρήνα τον ΟΡΘΕ που ασκεί και τη διεύθυνση, ενώ στη σύνθεση του μπορούν να προσκληθούν στελέχη άλλων κρατικών φορέων και φορέων της τοπικής αυτοδιοίκησης καθώς και ειδικοί σύμβουλοι. Το διοικητικό όργανο είναι αποδέκτης των εκθέσεων και προτάσεων του τεχνογνωστικού επιπέδου με βάση τις οποίες συντάσσει και διαβιβάζει εισηγήσεις στο πολιτικό επίπεδο για όλα τα θέματα που απαιτούνται αποφάσεις καθώς και στο κοινωνικό επίπεδο για τα θέματα του δομημένου κοινωνικού διαλόγου, ενώ παράλληλα διατυπώνει ειδικές κατευθύνσεις προς τους φορείς υλοποίησης του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα με σκοπό το συντονισμό των δράσεων για τη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης.

19. Τεχνογνωστικό επίπεδο. Το τεχνογνωστικό επίπεδο αποτελεί ουσιαστικά δεξαμενή επιστημόνων, επιστημονικών ομάδων και ειδικών συμβούλων προς τους οποίους απευθύνεται το διοικητικό όργανο για την επεξεργασία ειδικών θεμάτων και τη σύνταξη εκθέσεων ή και το πολιτικό όργανο για γνωμοδοτήσεις επί ειδικών θεμάτων. Η σύνθεση του τεχνογνωστικού επιπέδου μεταβάλλεται ανάλογα με τις αναθέσεις του διοικητικού οργάνου. Είναι σκόπιμο να συγκροτηθεί ως μέρος του τεχνογνωστικού επιπέδου μια ολιγομελής ομάδα επιστημόνων που να λειτουργεί παράλληλα ως «δεξαμενή σκέψης» του πολιτικού επιπέδου και σύμβουλος του διοικητικού επιπέδου για τη σύνθεση του επιστημονικού προγράμματος, τις προδιαγραφές των αναθέσεων και την αξιοποίηση των αποτελεσμάτων.

III. ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ

20. Το *Στρατηγικό Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης* περιλαμβάνει έξι βασικούς τομείς δράσης στους οποίους καταγράφονται όλα τα βασικά θέματα που συνδέονται με τον προγραμματισμό της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης. Οι τομείς αυτοί είναι:

- *Θεσμικό πλαίσιο και αστική διακυβέρνηση,*
- *Παραγωγικό σύστημα και καινοτομία,*
- *Ανθρώπινο δυναμικό και απασχόληση,*
- *Τεχνικές και κοινωνικές υποδομές,*
- *Αστική οργάνωση και κατοικία,*
- *Ποιότητα αστικού περιβάλλοντος.*

21. Προβλέπονται δυο επίπεδα αναλυτικής προσέγγισης των τομέων δράσης. Το πρώτο επίπεδο καλύπτεται από το παρόν Σχέδιο Δράσης και οδηγεί στη διαμόρφωση των 15 δράσεων–πλαίσιο που αποτελούν βασικό στοιχείο στη διαδικασία σύνταξης του *Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης*. Το δεύτερο επίπεδο ενεργοποιείται κατά την ίδια διαδικασία σύνταξης του *Στρατηγικού Σχεδίου* και περιλαμβάνει την ανάλυση των τομέων σε βάθος, τη διατύπωση στόχων και την εξειδίκευση των δράσεων–πλαίσιο. Και στα δυο επίπεδα η ανάλυση κάθε τομέα ακολουθεί τη μεθοδολογική σειρά Διάγνωση–Στόχοι–Δράσεις ως εξής:

- **Διάγνωση:** περιλαμβάνει την περιγραφή της υπάρχουσας κατάστασης με βάση την εκτίμηση των δυνατοτήτων και ευκαιριών, αλλά και των απειλών και αδυναμιών που χαρακτηρίζουν τις δραστηριότητες κάθε τομέα.
- **Στόχοι:** περιλαμβάνουν τη συστηματοποίηση των στόχων που έχουν κατά καιρούς διατυπωθεί αλλά και τη διατύπωση νέων στόχων σε αντιστοιχία με τη διάγνωση, τους άξονες προτεραιοτήτων και τις ακολουθούμενες πολιτικές σε κάθε τομέα.
- **Δράσεις:** περιλαμβάνουν τις συγκεκριμένες δράσεις–πλαίσιο για την ένταξη των ήδη προγραμματισμένων και την εξειδίκευση των ενεργειών και έργων που απαιτούνται προκειμένου να επιτευχθούν οι στόχοι που έχουν τεθεί σε κάθε τομέα.

22. Η διάγνωση αποτελεί το βασικό πεδίο δραστηριοποίησης του τεχνογνωστικού επιπέδου και έχει την έννοια της επιστημονικής ανάλυσης της πραγματικότητας, αλλά και της τεκμηρίωσης των διαφορετικών σεναρίων πολιτικής, σε σχέση με τις προβλεπόμενες επιπτώσεις τους. Η διάγνωση πραγματοποιείται από επιστημονικές ομάδες ή συμβούλους, με βάση το πρόγραμμα αναθέσεων μελετών και ερευνών που διαμορφώνει και εγκρίνει το διοικητικό επίπεδο, στο οποίο και υποβάλλονται τα αποτελέσματα. Οι επιστημονικές ομάδες καλούνται να αξιοποιήσουν πλήρως την υπάρχουσα γνώση και το απόθεμα στοιχείων και μελετών μέσα στο νέο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Το διοικητικό επίπεδο μπορεί να συγκροτήσει ομάδα εξωτερικών επιστημόνων και συμβούλων με ρόλο σύνταξης, εποπτείας και αξιολόγησης της πορείας υλοποίησης του προγράμματος αναθέσεων.

23. Οι στόχοι αποτελούν το βασικό πεδίο ενεργοποίησης του κοινωνικού επιπέδου (του Φόρουμ διαλόγου) και έχουν την έννοια της αποδοχής και ιεράρχησης των στόχων ανά τομέα δραστηριότητας. Στο διάλογο αξιοποιούνται τα συμπεράσματα της διάγνωσης των τομέων και προσκαλούνται –εάν κριθεί απαραίτητο– επιστήμονες ή άλλοι αρμόδιοι για διευκρινίσεις. Οι αποφάσεις του Φόρουμ για τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου* αποτελούν εισηγήσεις προς το επιτελικό πολιτικό επίπεδο αποφάσεων προκειμένου να οδηγήσουν σε πολιτικές δεσμεύσεις και στη διατύπωση κατευθύνσεων, με βάση τις οποίες το διοικητικό επίπεδο θα προχωρήσει στην εξειδίκευση και τον προγραμματικό συντονισμό των δράσεων.

24. Οι δράσεις αποτελούν το βασικό πεδίο ευθύνης του διοικητικού επιπέδου, παράλληλα με την εποπτεία του προγράμματος αναθέσεων και τη διαβίβαση εισηγήσεων προς το πολιτικό επίπεδο και το Φόρουμ διαλόγου. Οι δράσεις έχουν το χαρακτήρα πλαισίου ένταξης των έργων και των ενεργειών που υλοποιούνται ή προτείνονται από τους επί μέρους φορείς προγραμματισμού και τους φορείς υλοποίησης. Το πλαίσιο αυτό λαμβάνεται υπόψη από τους φορείς προγραμματισμού και υλοποίησης στο δικό τους πεδίο αρμοδιότητας. Με τον τρόπο αυτό, το *Στρατηγικό Σχέδιο* προωθεί έναν ενδεικτικό συντονισμό που αφορά περισσότερο στην προώθηση της συνέργιας και στην εκτίμηση των επιπτώσεων από την έλλειψη συμπληρωματικότητας στην εκτέλεση των έργων και ενεργειών, χωρίς να θίγει ζητήματα αρμοδιότητας των επί μέρους φορέων προγραμματισμού και υλοποίησης. Το διοικητικό επίπεδο μπορεί βεβαίως να προτείνει ή/και να αναλάβει συμπληρωματικά ή διορθωτικά έργα που ολοκληρώνουν άλλα εκτελούμενα έργα, ή που προλαμβάνουν τυχόν αρνητικές επιπτώσεις της ανάπτυξης, ή και αυτόνομα έργα που ανταποκρίνονται σε συγκεκριμένους στόχους που προκύπτουν από τον κοινωνικό διάλογο και υιοθετούνται από το πολιτικό επίπεδο.

25. Είναι σημαντικό να προσδιοριστούν από το *Στρατηγικό Σχέδιο* εκείνες οι προτεραιότητες που προωθούν το βιώσιμο χαρακτήρα της ανάπτυξης της πόλης. Κεντρικό στοιχείο αποτελεί η αποδοχή και προώθηση του **βασικού τρίπτυχου της βιώσιμης ανάπτυξης** όπως διατυπώνεται τόσο στο Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης και το Πλαίσιο Δράσης για την Αειφόρο Αστική Ανάπτυξη στην ΕΕ όσο και στο θεσμικό πλαίσιο για το Χωροταξικό Σχεδιασμό και τη Βιώσιμη ανάπτυξη των πόλεων στην Ελλάδα. Οι αρχές αυτές είναι η συνύπαρξη των στόχων της Οικονομικής Ανταγωνιστικότητας, της Κοινωνικής Δικαιοσύνης και της Προστασίας του Περιβάλλοντος, όπως εξειδικεύονται στους τέσσερις βασικούς στόχους προτεραιότητας του *Στρατηγικού Σχεδίου*: **διεθνοποίηση και χωρική συνοχή, ανταγωνιστικότητα και καινοτομία, κοινωνική συνοχή και ισότητα ευκαιριών, οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής.**

26. Η σκοπιμότητα της προσπάθειας συντονισμού των διαφόρων προγραμμάτων βρίσκεται στην ενίσχυση της «ωριμότητας» της προγραμματικής διαδικασίας και των ίδιων των προγραμμάτων, στην πλήρη αξιοποίηση των μέσων που διατίθενται σε αντιστοιχία με τους στόχους, στην προώθηση της συνέργιας και στην πρόληψη τυχόν αρνητικών επιπτώσεων. Η συνοπτική παρουσίαση των τομέων δράσης που ακολουθεί αποσκοπεί στην ενημέρωση των οργάνων του *Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης*, καθώς και τη σύνταξη του προγράμματος αναθέσεων και των προδιαγραφών των απαραίτητων μελετών. Από την

άποψη αυτή υπογραμμίζεται ότι οι προτεινόμενες δράσεις–πλαίσιο σε κάθε τομέα έχουν το νόημα της ανάδειξης των ζητημάτων που είναι κρίσιμα για την προώθηση της βιώσιμης ανάπτυξης της πόλης. Επισημαίνεται, επίσης, ότι σε καμία περίπτωση οι 15 δράσεις–πλαίσιο δεν αποτελούν έναν εξαντλητικό και αποκλειστικό κατάλογο για την ενσωμάτωση όλων των θεμάτων που συνδέονται με επιμέρους πτυχές της καθημερινής λειτουργίας της πόλης, και τα οποία αντιστοιχούν σε περιοχές αρμοδιότητας και ευθύνης διαφορετικών επιπέδων ρύθμισης και διαχείρισης.

ΜΕΡΟΣ Β: ΤΟΜΕΙΣ ΔΡΑΣΗΣ ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΟΥ ΣΧΕΔΙΟΥ ΒΙΩΣΙΜΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

IV. ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΚΑΙ ΑΣΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ

Γενικά

27. Ομορφή θεσμικός χαρακτήρας του Στρατηγικού Σχεδίου θα επηρεάσει αποφασιστικά το περιεχόμενο και τη διαδικασία σύνταξης και υλοποίησής του. Προοπτικά, το *Στρατηγικό Σχέδιο* θα μπορούσε να αποκτήσει περισσότερο κεντρικό και αυτόνομο ρόλο στην προγραμματική διαδικασία αλλά, σε κάθε περίπτωση, το αποτέλεσμα θα πρέπει να συναρτηθεί με τις εξελίξεις στο θεσμικό και πολιτικό πεδίο (π.χ. συγκρότηση μητροπολιτικής διοίκησης, ρόλος του περιφερειακού χωροταξικού σχεδιασμού, επικαιροποίηση του ρυθμιστικού σχεδίου, κ.λπ.). Το παρόν *Σχέδιο Δράσης*:

- αφενός προσδιορίζει το θεσμικό καθεστώς λειτουργίας και υλοποίησης του ίδιου του *Στρατηγικού Σχεδίου* και
- αφετέρου θέτει τις βάσεις για την επίλυση των προβλημάτων που προκύπτουν από τη συνύπαρξη και αλληλεπίδραση διαφορετικών και ποικίλων πλευρών του θεσμικού πλαισίου που συναρτάται με το αντικείμενο και τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

28. Η διατύπωση των προτεραιοτήτων του *Στρατηγικού Σχεδίου* για τη Θεσσαλονίκη προϋποθέτει τη διευκρίνιση της τυπικής και ουσιαστικής σχέσης του, αφενός με το σύστημα αναπτυξιακού προγραμματισμού (ΣΠΑ / ΚΠΣ / Επιχειρησιακά Προγράμματα) και, αφετέρου, με το σύστημα χωρικών ρυθμίσεων και, ειδικότερα, το Περιφερειακό Χωροταξικό Πλαίσιο για την Κεντρική Μακεδονία και το Ρυθμιστικό Σχέδιο της Ευρύτερης Περιοχής Θεσσαλονίκης και την αντίστοιχη κατανομή ρόλων. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* δεν υποκαθιστά ούτε ακυρώνει τις αποφάσεις των προγραμμάτων και τους σχεδιασμούς των αρμόδιων φορέων, αλλά επιδιώκει να βελτιστοποιήσει το συνολικό αποτέλεσμα όλων, επισημαίνοντας κενά, επικαλύψεις και γενικά τα προβλήματα που προκύπτουν από την έλλειψη συντονισμού.

29. Ειδικότερα, όσον αφορά τις τρεις συνιστώσες της βιώσιμης ανάπτυξης (οικονομική ανταγωνιστικότητα, κοινωνική δικαιοσύνη και προστασία περιβάλλοντος), υπάρχει ένα ποικίλο και εξελισσόμενο θεσμικό πλαίσιο που προσδιορίζει τη λειτουργία της κάθε μίας (νομοθεσίες περιβάλλοντος, αναπτυξιακών κινήτρων στήριξης των επενδύσεων, προστασίας μειονεκτουσών ομάδων κ.ά.), όπως αντίστοιχα και μια πληθώρα πολιτικών και φορέων που καλύπτουν και υποστηρίζουν τους σχετικούς τομείς.

Διάγνωση

30. Το θετικό στοιχείο του όλου θεσμικού πλαισίου είναι ότι υπάρχει ένα θεσμοθετημένο Ρυθμιστικό Σχέδιο και Πρόγραμμα Προστασίας Περιβάλλοντος για τη ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης (το οποίο, βεβαίως, χρειάζεται ανανέωση μετά από 15 χρόνια ώστε να λάβει υπόψη του τα νέα δεδομένα) και ένας επίσης θεσμοθετημένος φορέας με αποκλειστικό σκοπό την εφαρμογή του Ρυθμιστικού Σχεδίου (Ν. 1561/85). Το θεσμικό αυτό πλαίσιο μπορεί να αποτελέσει τη βάση για την προώθηση του *Στρατηγικού*

Σχεδίου. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* μπορεί να υλοποιηθεί με το υπάρχον θεσμικό πλαίσιο χωρίς να απαιτηθούν σημαντικές νομοθετικές αλλαγές ή αλλαγές στη διοικητική οργάνωση και τις αρμοδιότητες των φορέων. Η ύπαρξη του Οργανισμού Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης (ΟΡΘΕ), αλλά και η πιθανή δημιουργία μητροπολιτικής διοίκησης, είναι ιδιαίτερος θετικοί παράγοντες για την επιτυχία του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

31. Το θεσμικό πλαίσιο που σχετίζεται με το αντικείμενο και του στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου* αφορά:

- το σύστημα αναπτυξιακού προγραμματισμού
- το σύστημα χωρικού προγραμματισμού και χωρικών ρυθμίσεων
- το θεσμικό πλαίσιο προστασίας περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς
- τη διοικητική οργάνωση και τις αρμοδιότητες των φορέων που σχετίζονται με τα παραπάνω συστήματα και πλαίσια προγραμματισμού. Το θεσμικό αυτό πλαίσιο περιέχει συνοπτικά τα εξής:

32. *Σύστημα αναπτυξιακού προγραμματισμού*

- νομοθεσία αναπτυξιακού προγραμματισμού: αναπτυξιακά κίνητρα Ν. 2601/98, οργάνωση του συστήματος προγραμματισμού Ν. 1622/84, νομοθεσία για την αυτοδιοίκηση Ν. 1416/84, Ν. 2218/1994, Ν. 2539/97, κ.ά.,
- προγράμματα και χρηματοδοτικοί μηχανισμοί: Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης (ΚΠΣ) και τα σχετικά με αυτό τομεακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΕΠ) και Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα (ΠΕΠ), Κοινοτικές Πρωτοβουλίες (π.χ. πρωτοβουλία Interreg), καινοτόμες ενέργειες άρθρου 10 ΕΤΠΑ (π.χ. Περιφερειακό Τεχνολογικό Πρόγραμμα Κεντρικής Μακεδονίας), κ.ά.

33. *Σύστημα χωρικού προγραμματισμού και χωρικών ρυθμίσεων*

- νομοθεσία πολεοδομικού και χωροταξικού σχεδιασμού: νέος νόμος (Ν. 2742/99) για το χωροταξικό σχεδιασμό και την αειφόρο ανάπτυξη, οικιστικός νόμος (Ν. 2508/97) για τη βιώσιμη οικιστική ανάπτυξη (και τεχνικές προδιαγραφές),
- χωροταξικά σχέδια σε εφαρμογή του νέου νόμου χωροταξίας: Γενικό πλαίσιο χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (εθνικό επίπεδο), περιφερειακά πλαίσια χωροταξικού σχεδιασμού και αειφόρου ανάπτυξης (περιφέρειας Κεντρικής Μακεδονίας), Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης (Ν. 1561/85),
- πολεοδομικές μελέτες, έλεγχος χωροθέτησης δραστηριοτήτων, διαδικασίες έγκρισης εγκατάστασης, κ.λπ.,
- Ευρωπαϊκό Σχέδιο Χωρικής Ανάπτυξης (ΕΣΧΑ) και επιρροή του στο εθνικό σύστημα χωροταξικού σχεδιασμού.

34. *Θεσμικό πλαίσιο προστασίας περιβάλλοντος και πολιτιστικής κληρονομιάς*

- Ευρωπαϊκή και εθνική νομοθεσία περιβάλλοντος
- κοινοτικά προγράμματα προστασίας περιβάλλοντος (5ο Κοινοτικό πρόγραμμα για το περιβάλλον και την αειφόρο Ανάπτυξη και τα συνοδευτικά προγράμματα, π.χ. πρόγραμμα LIFE).

35. *Διοικητική οργάνωση και αρμοδιότητες φορέων*

- κεντρικοί φορείς: Υπουργεία –ιδίως ΥΠΕΘΟ, ΥΠΕΧΩΔΕ, ΥΜΑΘ– ΔΕΚΟ

- περιφερειακό επίπεδο: Περιφέρεια Κεντρικής Μακεδονίας, περιφερειακές υπηρεσίες Υπουργείων (π.χ. ΔΙΠΕΧΩ),
- νομαρχιακό επίπεδο: νομαρχιακή αυτοδιοίκηση, νομαρχιακές υπηρεσίες Υπουργείων,
- μητροπολιτικό επίπεδο, ΟΡΘΕ, (μελλοντική) μητροπολιτική διοίκηση,
- τοπικό επίπεδο: Δήμοι, δημοτικά διαμερίσματα.

36. Δυνατότητες

- Ύπαρξη θεσμοθετημένου Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης και υπεύθυνου φορέα αποκλειστικά για την εφαρμογή του (ΟΡΘΕ).
- Επαρκές νομοθετικό καθεστώς (ιδίως νόμοι για τη βιώσιμη αστική ανάπτυξη, το χωροταξικό σχεδιασμό και τον περιβαλλοντικό σχεδιασμό).
- Θετική επιρροή των εξελίξεων στον τομέα της χωροταξίας σε εθνικό (νόμος χωροταξίας) και ευρωπαϊκό (ΕΣΧΑ) επίπεδο (αναβαθμίζεται ο ρόλος της χωροταξίας και δημιουργείται πλαίσιο για την εφαρμογή χωρικών ρυθμίσεων).
- Ενδιαφέρον φορέων δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, κοινωνικών φορέων, αυτοδιοίκησης και Μη Κυβερνητικών Οργανώσεων για θέματα σχετικά με το αντικείμενο του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

37. Ευκαιρίες

- Η ύπαρξη πολλών και σημαντικών έργων που σχεδιάζονται στο πλαίσιο του Γ΄ ΚΠΣ (ο συντονισμός τους αποτελεί το κατ' εξοχήν αντικείμενο του *Στρατηγικού Σχεδίου*).
- Η ύπαρξη του Ρυθμιστικού Σχεδίου Θεσσαλονίκης και το ξεκίνημα, μετά από 15 χρόνια εφαρμογής, της συζήτησης για την επικαιροποίησή του.
- Η πιθανή δημιουργία μητροπολιτικής διοίκησης, στο πλαίσιο της οποίας θα δημιουργηθεί η ανάγκη για συνολικό προγραμματισμό της ανάπτυξης του ΠΣΘ.

38. Αδυναμίες

- Πολυπλοκότητα –πληθώρα νομοθετικών διατάξεων και τοπικών αρμοδιοτήτων, ασάφειες των σχετικών νόμων, μη έκδοση συνοδευτικών Π.Δ., κ.λπ.
- Πολυπλοκότητα και συχνά αδιαφάνεια των διαδικασιών λήψης αποφάσεων σε σχετικά με το *Στρατηγικό Σχέδιο* θέματα.
- Οριζόντιες επικαλύψεις αρμοδιοτήτων (ως προς το αντικείμενο ρύθμισης ή το πεδίο πολιτικής) μεταξύ των φορέων και κάθετες αντιθέσεις μιας ασαφώς ιεραρχημένης δομής λήψης αποφάσεων και διοικητικών αρμοδιοτήτων.
- Αδυναμία υλοποίησης καινοτόμων δράσεων έξω από τα συνήθη της διοικητικής πρακτικής.

39. Απειλές

- Πολυδιάσπαση των εμπλεκόμενων φορέων και διαπλοκή αρμοδιοτήτων (δημιουργείται ένα χαοτικό πλαίσιο που ευνοεί την απουσία προγραμματισμού, την κατά περίπτωση εξυπηρέτηση συμφερόντων κ.λπ.).
- Η απουσία οποιασδήποτε έννοιας συντονισμού και η ανυπαρξία ενός πλαισίου για την αποδοχή του.
- Το χαοτικό πλαίσιο μέσα στο οποίο λειτουργεί ο έλεγχος χωροθέτησης δραστηριοτήτων, οι διαδικασίες έγκρισης εγκατάστασης, οι όροι δόμησης, οι διαδικασίες έγκρισης εκτός σχεδίου όρων δόμησης κ.λπ.
- Η αδύναμη θεσμική κατοχύρωση του σχεδιασμού.

Στόχοι

40. Η καλή αστική διακυβέρνηση, ένας από τους βασικούς στόχους του Πλαισίου Δράσης της ΕΕ για βιώσιμη αστική ανάπτυξη, είναι και ο βασικός στόχος της θεσμικής λειτουργίας του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Η εξειδίκευση αυτού του στόχου του Πλαισίου Δράσης αναφέρεται μεταξύ άλλων:

- στην προώθηση του συντονισμού και της συνεργασίας σε όλα τα επίπεδα διακυβέρνησης,
- στη στήριξη της δημιουργίας ικανοτήτων σε τοπικό επίπεδο ώστε να βελτιωθεί η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της αστικής διακυβέρνησης (μέσω διεθνικής συνεργασίας για την ανταλλαγή εμπειριών, τη δημιουργία δικτύων συνεργασίας κ.ά.)
- στην προώθηση καινοτόμων προσεγγίσεων για τη διεύρυνση της δημοκρατίας σε τοπικό επίπεδο και τη δημιουργία εταιρικών σχέσεων με συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, της τοπικής αυτοδιοίκησης και των πολιτών.

41. Σε γενικές γραμμές, το θεσμικό πλαίσιο με το οποίο θα λειτουργεί το *Στρατηγικό Σχέδιο* του επιτρέπει:

- να προωθεί *διαδικασίες διαλόγου και συναίνεσης* σε μεγάλη κλίμακα,
- να οργανώνει και να συντονίζει καινοτόμες και ευέλικτες *διαδικασίες λήψης αποφάσεων*, κάτι ιδιαίτερος δύσκολο, δεδομένης της πληθώρας φορέων, νομοθετικού πλαισίου, διαδικασιών και αρμοδιοτήτων,
- να εκμεταλλεύεται την υπάρχουσα διοικητική δομή, να ενσωματώνει ενέργειες φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και της αυτοδιοίκησης και να προωθεί τη *βέλτιστη διαχείριση* και
- να καθιερώνει, ως σταθερή εισδοχή, την *επιστημονική υποστήριξη* σε όλο το σύστημα υλοποίησης του *Στρατηγικού Σχεδίου*, να αυξήσει την ποιότητα και αποτελεσματικότητα της διακυβέρνησης σε όλες τις βαθμίδες και, τέλος, να βελτιώσει τις ικανότητες του τοπικού δυναμικού.

Δράσεις

42. Είναι σαφές ότι το *Στρατηγικό Σχέδιο* έχει ενδεικτικό και όχι δεσμευτικό χαρακτήρα και οι στόχοι του διαμορφώνονται και αναπροσαρμόζονται με γνώμονα την επίτευξη της μεγαλύτερης δυνατής συναίνεσης. Μεταξύ των φορέων θα πρέπει να αναπτυχθούν οριζόντιες και κάθετες σχέσεις ισότιμης συνεργασίας και η λήψη αποφάσεων να εξασφαλίζεται στο κατώτερο δυνατό επίπεδο (εταιρική σχέση–επικουρικότητα). Ως προς τα αντικείμενα και τις σχέσεις με τους φορείς, ο ρόλος του *Στρατηγικού Σχεδίου* θα πρέπει να είναι καθαρά επιτελικός και συντονιστικός των σχεδίων έργων και δράσεων μητροπολιτικού χαρακτήρα, τα οποία υλοποιούν κεντρικοί περιφερειακοί και τοπικοί φορείς .

Δράση 1

Προώθηση νέων μορφών διακυβέρνησης και ρύθμισης του αστικού συστήματος

Ο επιτελικός χαρακτήρας του *Στρατηγικού Σχεδίου* συναρτάται με τη χάραξη και παρακολούθηση της εφαρμογής μιας μακρόπνοης στρατηγικής και ο συντονιστικός χαρακτήρας εξειδικεύεται στην επίτευξη μιας καταρχήν συμφωνίας μεταξύ των φορέων σχετικά με τους βασικούς στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου*, τους οποίους στη συνέχεια οι φορείς λαμβάνουν υπόψη κατά την εφαρμογή των δράσεων και αρμοδιοτήτων τους. Ειδικότερα, το *Στρατηγικό Σχέδιο* θα πρέπει:

- να συνδυάζει αρμονικά *αναπτυξιακές, χωροταξικές και περιβαλλοντικές* κατευθύνσεις, προτεραιότητες και στόχους.
- να καθοδηγεί τους *υπάρχοντες σχεδιασμούς έργων* (του Γ΄ ΚΠΣ εθνικού, περιφερειακού και τοπικού επιπέδου) ώστε να προκύπτει ένα ενιαίο και συνεκτικό πλαίσιο αναπτυξιακού, χωροταξικού και περιβαλλοντικού σχεδιασμού.
- να φέρνει σε επαφή και να *συντονίζει αρμόδιους φορείς και κοινωνικές εταίρους* μέσω ενός διευρυμένου και δομημένου διαλόγου, ώστε να δημιουργούνται προϋποθέσεις για ευρύτερες συναινέσεις πάνω στις κατευθύνσεις, προτεραιότητες και στόχους.
- να υποστηρίζεται από μία σταθερή δομή (με κέντρο τον ΟΡΘΕ) που θα προσφέρει την τεχνική και επιστημονική στήριξη, θα έχει την ευθύνη της παρακολούθησης της εφαρμογής των στόχων αλλά και το αυξημένο κύρος της ανάληψης πρωτοβουλιών για την κατάθεση προτάσεων με σκοπό τον αναπροσανατολισμό των στόχων ή για τους τρόπους επίλυσης συγκεκριμένων προβλημάτων.
- να αναπτύξει μηχανισμούς ανάπτυξης των ικανοτήτων των φορέων εφαρμογής μέσω της ανταλλαγής εμπειριών και της δημιουργίας δικτύων συνεργασίας σε ευρωπαϊκό επίπεδο, της δημιουργίας βάσεων δεδομένων κ.λπ.
- να προωθήσει την επικαιροποίηση του Ρυθμιστικού Σχεδίου και του Προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης, να στηρίξει την υλοποίησή του και να διασφαλίσει τη συμφωνία των προτάσεών του με τις βασικές αρχές και τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου*.
- να λάβει υπόψη του τη μελλοντική δημιουργία μητροπολιτικής διοίκησης και να προσαρμοστεί σε αυτήν, όταν θεσμοθετηθεί, προβλέποντας τη συμμετοχή της στο πολιτικό όργανο λήψης αποφάσεων του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

V. ΠΑΡΑΓΩΓΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Γενικά

43. Η Θεσσαλονίκη, όπως και όλες οι πόλεις, υπάρχει συγχρόνως ως ιστορικός τόπος, ως τόπος κοινωνικών συγκρούσεων και αντιθέσεων, ως τόπος με ιδιαίτερα φυσικά και οικολογικά χαρακτηριστικά, ως τόπος κατανάλωσης και ως τόπος παραγωγής. Η Θεσσαλονίκη αποτελεί το δεύτερο βιομηχανικό κέντρο της χώρας, με έντονη παρουσία σημαντικών κλάδων, όπως τα είδη διατροφής, η κλωστοϋφαντουργία, τα ρούχα, τα πλαστικά, τα βασικά μεταλλικά προϊόντα, τα πετροχημικά, κ.λπ. που βρίσκονται σε διαδικασία δραστικής αναδιάρθρωσης. Παρουσιάζει, επίσης, έντονες τάσεις ανάπτυξης των τριτογενών δραστηριοτήτων και ιδιαίτερως των νέων μορφών όπως χρηματοπιστωτικές υπηρεσίες και έδρες επιχειρήσεων, αλλά και δραστηριοτήτων εμπορικού χαρακτήρα καθώς και εξειδικευμένων υπηρεσιών εκπαίδευσης, υγείας, τουρισμού, πολιτισμού και αναψυχής.

44. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* θα πρέπει να αξιοποιήσει τα συγκριτικά πλεονεκτήματα του παραγωγικού συστήματος και να ενισχύσει τον τεχνολογικό εκσυγχρονισμό και τις καινοτόμες πλευρές του, σε όλους τους τομείς οικονομικής δραστηριότητας. Εδώ μπορούν να συμβάλουν η δημιουργία δικτύων επιχειρήσεων καθώς και η αναβάθμιση του συστήματος προσφοράς τεχνολογικών υπηρεσιών, στους οποίους η Θεσσαλονίκη έχει το πλεονέκτημα της παρουσίας μεγάλων Εκπαιδευτικών, Τεχνολογικών και Ερευνητικών Ιδρυμάτων. Βασική προτεραιότητα αποτελεί η ενεργοποίηση ιδιωτικών κεφαλαίων και η προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Με τον τρόπο αυτό και σε συνάρτηση με τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου*, το παραγωγικό σύστημα θα προσανατολιστεί σε τομείς μεγαλύτερης προστιθέμενης αξίας και ψηλότερης ανταγωνιστικότητας.

Διάγνωση

45. Η οικονομική δραστηριότητα στη Θεσσαλονίκη, όπως και στην Ελλάδα γενικότερα, χαρακτηρίζεται, από έντονο *δυσισμό*. Από την μια υπάρχουν κάποιες λίγες –μεσαίου μεγέθους και κυρίως μεγάλες επιχειρήσεις –που είναι ανταγωνιστικές, οι οποίες εκσυγχρονίζονται, συνεργάζονται με επιχειρήσεις στο εσωτερικό και στο εξωτερικό κ.λπ. Από την άλλη, υπάρχει ο μεγάλος όγκος των επιχειρήσεων που είναι μικρές –οι περισσότερες εξαιρετικά μικρές όσον αφορά την απασχόληση και τον κύκλο εργασιών τους– οι οποίες προσπαθούν να επιβιώσουν στηριζόμενες σε φτηνό εργατικό δυναμικό (μεταναστών, ανασφάλιστων, χαμηλά αμοιβόμενων κ.λπ.), στην εκτεταμένη παραοικονομία και σε σειρά άλλων παρατυπιών.

46. Ο *δυσισμός* αυτός δεν είναι απόλυτος. Διατρέχει όλους τους κλάδους, με την έννοια ότι στο εσωτερικό τους υπάρχουν τόσο οι σύγχρονες και δυναμικές επιχειρήσεις, όσο και αυτές που έμειναν πίσω σε αυτόν τον αγώνα. Εξάλλου, ο *δυσισμός* αυτός δεν αφορά με απόλυτο τρόπο τις επιχειρήσεις σε σχέση με το μέγεθός τους. Δεν είναι, από την μια, όλες οι μικρές που έμειναν πίσω σε αυτόν τον αγώνα και, από την άλλη, δεν είναι απαραίτητως όλες οι μεγάλες επιχειρήσεις σύγχρονες ή / και ανταγωνιστικές. Οι επιχειρήσεις της Θεσσαλονίκης, σε γενικές γραμμές, δεν

εκσυγχρονίζονται, ούτε μπήκαν σε διαδικασία συνεργασιών–δικτύωσης ή και συγχωνεύσεων με άλλες επιχειρήσεις. Κατ' αυτόν τον τρόπο, παραμένοντας μικρές και με περιορισμένα κεφάλαια χάνουν συνεχώς μερίδια από την εσωτερική αγορά (εισαγωγική διείσδυση) αλλά και μετατοπίζουν τις εξαγωγές τους σε πιο εύκολες αγορές από αυτές της ΕΕ, σε αυτές της Βαλκανικής. Μάλιστα, ένα μέρος των επιχειρήσεων αυτών, προκειμένου να αντιμετωπίσει τα νέα οικονομικά δεδομένα εγκαταστάθηκε, συνολικά ή μερικά, σε χώρες της Βαλκανικής.

47. Το παραγωγικό σύστημα του Νομού Θεσσαλονίκης είναι πολύ δυναμικό, αλλά ταυτοχρόνως παρουσιάζει εξειδίκευση σε παραδοσιακούς κλάδους καθώς:

- Συγκεντρώνει το 9% του πληθυσμού, το 8,2% του εργατικού δυναμικού και παράγει το 9,9% του ΑΕΠ της χώρας (το 1998).
- Παράγει το 15,9% του κύκλου εργασιών των μεταποιητικών και κατασκευαστικών επιχειρήσεων, το 10% των εμπορικών επιχειρήσεων και το 9,7% των υπηρεσιών της χώρας (για το 1998).
- Η συμμετοχή της βιομηχανίας στο ΑΕΠ του νομού μειώθηκε σταδιακά από 33% το 1991 σε 30% το 1998 ενώ αντίστοιχα αυξήθηκε η συμμετοχή του τομέα των υπηρεσιών – εμπορίου από 63% σε 67%.
- Ο κλάδος του Χονδρικού Εμπορίου είναι ο μεγαλύτερος σε συνολικές πωλήσεις, με 19,1% επί του συνόλου των επιχειρήσεων του νομού. Ακολουθούν ο κλάδος των τροφίμων και τον ποτών με 10,7%, της κλωστοϋφαντουργίας με 7,5%, της Κατασκευής Ειδών Ενδυμασίας με 6,6% και της κατασκευής Τελικών Προϊόντων από Μέταλλο με 2,4% (1995).
- Από το σύνολο των 61.800 επιχειρήσεων του νομού με 183.990 απασχολούμενους, οι βασικότεροι βιομηχανικοί κλάδοι ήταν: η ένδυση – υπόδηση που είχε το 9,7% των επιχειρήσεων και το 13,1% της απασχόλησης, το έπιπλο το 4% και το 3,9% αντίστοιχα, τα τρόφιμα το 2,4% και το 4,3%, τα μεταλλικά προϊόντα το 2,4% και το 2,6% και η κλωστοϋφαντουργία το 1,7% και το 7,5%. Οι κατασκευές είχαν το 6,6% και το 4%, το εμπόριο το 8,5% και το 4,3%, το χονδρεμπόριο το 12,2% και το 9,1%, τα ξενοδοχεία – εστιατόρια το 12% και το 6% και οι μεταφορές το 7,9% και το 3,7% (1995).
- Στο διάστημα 1990–99 στο νομό έγιναν επενδύσεις 12,9 δις δρχ. μέσω των αναπτυξιακών νόμων. Από αυτές το 62% έγινε στη μεταποίηση, το 23,1% στον τουρισμό, το 10,9% σε γκαράζ, το 3,5% σε πληροφορική. Από αυτές τις επενδύσεις δημιουργήθηκαν μόνο 283 θέσεις εργασίας που σημαίνει ότι κάθε θέση εργασίας προϋποθέτει επένδυση 45,6 εκατομμύρια δρχ.

48. Η πόλη της Θεσσαλονίκης συγκεντρώνει το μεγαλύτερο μέρος των δραστηριοτήτων του νομού. Αποτελεί το δεύτερο βιομηχανικό κέντρο της χώρας, με εξειδίκευση σε παραδοσιακούς κλάδους. Βεβαίως, πρόσφατα τα δεδομένα αρχίζουν να αλλάζουν μέσα από την ανάπτυξη σύγχρονων κλάδων του δευτερογενούς αλλά και του τριτογενούς τομέα. Ειδικότερα, το ΠΣ Θεσσαλονίκης, συγκεντρώνει μεγάλο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του (23,1%) στη *βιομηχανία*, σε σχέση τόσο με το σύνολο χώρας (15,6%) όσο και με το ΠΣ Αθηνών (18,8%). Στη βιομηχανία υπήρξε τάση μείωσης της απασχόλησης στο ΠΣΘ από τη δεκαετία του 1980, που είναι όμως πολύ μικρότερη από την αντίστοιχη τόσο του ΠΣ Αθήνας όσο και του συνόλου της χώρας. Το ΠΣ Θεσσαλονίκης (65%), συγκεντρώνει πολύ μεγάλο μέρος του οικονομικά ενεργού πληθυσμού του στον *τριτογενή τομέα*, όπως εξάλλου και το ΠΣ Αθηνών (72,8%), σε σχέση με το σύνολο

της χώρας (54,8%). Στο ΠΣΘ υπήρξε τάση αύξησης της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα από τη δεκαετία του 1980, αύξηση που είναι υψηλότερη από την αντίστοιχη της Αθήνας αλλά χαμηλότερη από αυτή του συνόλου της χώρας?.

49. Η Θεσσαλονίκη αποτελεί αξιόλογο κέντρο διαμετακομιστικού εμπορίου μέσω του λιμανιού της. Το εμπόριο θεωρείτο και –σε μεγάλο βαθμό– εξακολουθεί να θεωρείται η βασικότερη οικονομική δραστηριότητα για την ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης. Το λιμάνι αποτελεί ένα βασικό συγκριτικό πλεονέκτημα της Θεσσαλονίκης στο διεθνή χώρο. Όμως, η σημασία ενός εμπορικού λιμανιού εξαρτάται κυρίως από την ενδοχώρα που εξυπηρετεί. Η σημερινή ενδοχώρα του λιμανιού της Θεσσαλονίκης είναι μικρή, δεν είναι καν όλη η Βόρεια Ελλάδα, καθώς ένα μέρος του διαμετακομιστικού εμπορίου της εξυπηρετείται από τα λιμάνια της Καβάλας και της Αλεξανδρούπολης. Όμως εν δυνάμει η ενδοχώρα του λιμανιού έξω από τα σύνορα είναι πολύ μεγάλη. Αποτελεί τη φυσική διέξοδο στο Αιγαίο της ΠΓΔΜ, της Ρουμανίας και της Βουλγαρίας. Το λιμάνι, λοιπόν, θα πρέπει να αξιοποιηθεί γεγονός που προϋποθέτει τη διεύρυνση της δυναμικότητάς του.

50. Το λιανικό εμπόριο χαρακτηρίζεται από έναν έντονο *δυϊσμό*. Από τη μια υπάρχει ένας εξαιρετικά μικρός αριθμός πολύ μεγάλων επιχειρήσεων (με μεγάλη ποικιλία προϊόντων, τάσεις επέκτασης, διαφοροποίησης και διεθνοποίησης) που αναπτύχθηκε σχετικά πρόσφατα και επιβάλλει πλέον τους όρους του στη βιομηχανία. Από την άλλη, υπάρχει ένας εξαιρετικά μεγάλος αριθμός μικρών, οικογενειακού χαρακτήρα επιχειρήσεων. Παράλληλα, βεβαίως, υπάρχει και μια αρκετά έντονη άτυπη εμπορική δραστηριότητα (πλανόδιοι / στάσιμοι πωλητές, υπαίθριες αγορές μεταναστών κ.λπ.). Διαθέτει ένα συμπαγές εμπορικό κέντρο που μάλιστα εξυπηρετεί και την ενδοχώρα της (τους γύρω νομούς αλλά και την ΠΓΔΜ).

51. Η *τουριστική* δραστηριότητα είναι πολύ περιορισμένη στο νομό και στην πόλη της Θεσσαλονίκης και αυτό μάλιστα παρόλα τα σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα τα οποία διαθέτει: αξιόλογη εμπορική κίνηση λόγω της ΔΕΘ, αξιόλογα μνημεία, μουσεία, πανεπιστήμια, γειτνίαση με την τουριστικά ανεπτυγμένη Χαλκιδική κ.λπ.

52. Η διάχυση της βιομηχανικής παραγωγής στον ιστό της πόλης δεν αποτελεί αναχρονισμό ή ένδειξη τεχνολογικής καθυστέρησης. Τα παραδείγματα από τη Νέα Υόρκη, το Λονδίνο, το Παρίσι, το Μιλάνο, τη Βολογνα, τη Φλωρεντία, το Prato, το Oporto κ.ά. δείχνουν ότι, σε διαφορετικές συνθήκες, διαφορετικά μεγέθη πόλεων και διαφορετικοί βιομηχανικοί κλάδοι διαπλέκονται με τον αστικό ιστό και αναπαράγουν τους σύγχρονους όρους ύπαρξης της «διάχυτης εκβιομηχάνισης». Οι επιχειρήσεις που αναπτύσσονται μέσα στην πόλη, χαρακτηρίζονται από αδύνατες ή λιγοστές «εσωτερικές οικονομίες κλίμακας», έχουν την ανάγκη μιας ευέλικτης τοπικής αγοράς εργασίας και, κυρίως, θεωρούν καθοριστική τη δυνατότητα για συνεργασία «πρόσωπο με πρόσωπο». Όσο πιο πυκνά και ανεπτυγμένα είναι τα δίκτυα της κάθετης και οριζόντιας παραγωγικής αποκέντρωσης, των βιομηχανικών διασυνδέσεων και των διαπροσωπικών σχέσεων, τόσο μεγαλύτερη είναι και η δυναμική της αστικής ανάπτυξης. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα για μεσαίου μεγέθους πόλεις, όπως η Θεσσαλονίκη, η οποίες δεν έχουν διοικητικές αρμοδιότητες εθνικού επιπέδου και δεν αποτελούν μητροπολιτικούς πόλους ενός διεθνούς ή ευρωπαϊκού δικτύου μεγαλουπόλεων.

53. Η ανάπτυξη των διεπιχειρησιακών σχέσεων μέσω υπεργολαβιών ασκεί μια ουσιαστική σε έκταση και πολυπλοκότητα όσο και αντιφατική επιρροή στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης, με την έννοια ότι συμβάλλει στη διαπλοκή χρήσεων και λειτουργιών, καθώς και στη διατήρηση μιας καθημερινής ζωντάνιας στην πόλη, σε αντίθεση με τη λογική των αποκλειστικών χώρων για τις διαφορετικές λειτουργίες της πόλης (ζώνες κατοικίας, εμπορίου κ.λπ.). Παράλληλα, αντίθετα με ότι συμβαίνει σε πόλεις στις οποίες κυριαρχεί η τυπική απασχόληση, με καθορισμένα ωράρια, άρα και χρόνους μετακινήσεων, σε μια πόλη σαν τη Θεσσαλονίκη, όπου εμφανίζονται εκτεταμένες υπεργολαβικές σχέσεις, οι ώρες μετακίνησης είναι απρόβλεπτες και η επιβάρυνση του οδικού δικτύου της πόλης συνεχής.

54. Παράλληλα, με τη διάχυση της βιομηχανίας στο εσωτερικό της πόλης δημιουργήθηκαν με απρογραμμάτιστο τρόπο και «άτυπες βιομηχανικές ζώνες», όπως αυτή της Θέρμης, του Ωραιοκάστρου ή ακόμη και της Νέας Σάντας στο Κιλκίς, η οποία ουσιαστικά λειτουργεί ως βιομηχανική ζώνη της Θεσσαλονίκης. Ενώ σε άλλες περιπτώσεις δεν υπήρξε η κατάλληλη πολιτική βούληση για την απομάκρυνση εξαιρετικά ρυπαινοσών βιοτεχνικών μονάδων (π.χ. βυρσοδεψεία).

55. Η Θεσσαλονίκη, προκειμένου να στηρίξει την ανάπτυξή της σε στέρεη βάση θα πρέπει να γίνει ουσιαστικό κέντρο της Β. Ελλάδας και να επιδιώξει ένα σημαίνοντα ρόλο στη Βαλκανική ενδοχώρα της. Αυτό όμως δε σημαίνει ότι η Θεσσαλονίκη δε θα μπορούσε να αναδειχθεί σε ένα «σημαντικό κέντρο των Βαλκανίων» χωρίς να υπάρχουν αυτές οι διασυνδέσεις. Η Θεσσαλονίκη εν δυνάμει θα μπορούσε να ανακτήσει τον κεντρικό ρόλο που είχε σε προηγούμενες ιστορικές περιόδους, ως εμπορικό και οικονομικό κέντρο της Βαλκανικής ενδοχώρας. Σήμερα λειτουργεί για την ελληνική ενδοχώρα της: ως κέντρο διοικητικών και πολιτιστικών δραστηριοτήτων, ως αγορά διαρκών καταναλωτικών αγαθών καθώς και προϊόντων «μόδας» και εξειδικευμένων προϊόντων, ως κέντρο παροχής υγείας (νοσοκομεία και ειδικευμένοι γιατροί) και εκπαίδευσης (φροντιστήρια για πανελλήνιες, ΤΕΙ, ΑΕΙ) καθώς και ως σημαντική αγορά εργασίας. Η σχέση της Θεσσαλονίκης με την ευρύτερη ενδοχώρα της είναι ταυτοχρόνως σχέση «απομύζησης» και «διάχυσης» της ανάπτυξης και το *Στρατηγικό Σχέδιο* θα πρέπει να στοχεύσει στην μεγιστοποίηση της δεύτερης διάστασής της, ώστε η Θεσσαλονίκη να παίξει έναν ευρύτερο ρόλο οργάνωσης του περιφερειακού χώρου της Β. Ελλάδας.

Στόχοι

56. Σε ένα οικονομικό σύστημα που χαρακτηρίζεται από διεθνοποίηση και στο οποίο το κεφάλαιο μετακινείται όλο και περισσότερο, βασικός στόχος των μεγάλων μητροπόλεων είναι να ελκύσουν όσο γίνεται μεγαλύτερο μέρος των εύκολων μετακινούμενων επενδύσεων. Σήμερα υπάρχει η δυνατότητα προσέλκυσης επενδύσεων στη Θεσσαλονίκη (υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, Περιφερειακά Γραφεία Πολυεθνικών επιχειρήσεων κ.λπ.) από τρίτες χώρες, μεταξύ των άλλων και διότι από εδώ θα μπορούσαν να επιχειρήσουν με καλύτερους όρους την πρόσβασή τους στην αγορά των Βαλκανίων. Προκειμένου η Θεσσαλονίκη να μπορέσει να προσελκύσει τέτοιο κεφάλαιο ώστε να αναβαθμίσει τη θέση της στην ιεραρχία των ευρωπαϊκών αστικών κέντρων, είναι απαραίτητο να μπορεί να προσφέρει υψηλή ποιότητα αστικού περιβάλλοντος όσο και υπηρεσιών. Να προσφέρει, δηλαδή, όχι μόνο ένα ευπρόσδεκτο οικονομικά,

χρηματιστηριακά, και τεχνολογικά –επιστημονικά περιβάλλον αλλά, επίσης, και πολιτιστικά, εκπαιδευτικά και από άποψη φυσικού περιβάλλοντος. Η παροχή υψηλής ποιότητας υπηρεσιών (υγείας, εκπαίδευσης, αναψυχής, αγοράς, συγκοινωνίας κ.λπ.), συνθηκών κυκλοφορίας και στάθμευσης, ελεύθερων χώρων κ.λπ., στην πόλη είναι καθοριστική για την προσέλκυση αξιόλογων επιχειρήσεων και των στελεχών τους.

57. Η αξιοποίηση των ευκαιριών από την αναμενόμενη επέκταση του εμπορίου και των υπηρεσιών προς τις χώρες της Βαλκανικής προϋποθέτει επενδύσεις για τον εκσυγχρονισμό των υποδομών υποστήριξης του επιχειρηματικού τομέα (ΚΕΠΑ, Κέντρο Κλωστοϋφαντουργίας κ.λπ.) και, ειδικότερα, των «παραγωγικών υπηρεσιών» και των τηλεπικοινωνιών. Η ύπαρξη στη Θεσσαλονίκη οργανισμών «νέου τύπου»², που μάλιστα αυξάνονται, εκτός των άμεσων αποτελεσμάτων τους, αναβαθμίζουν συνολικά την «εικόνα» της πόλης. Παράλληλα, απαιτούνται μεγάλες ιδιωτικές επενδύσεις για την ουσιαστική αύξηση και βελτίωση ξενοδοχειακών και τουριστικών εγκαταστάσεων, καθώς και σύγχρονων χώρων γραφείων.

58. Η Θεσσαλονίκη μέχρι σήμερα δεν καταφέρνει να προσελκύσει παρά μόνο τις έδρες των επιχειρήσεων που έχουν την παραγωγή τους στη Β. Ελλάδα. Υπάρχουν πολύ περισσότερα καταστήματα στη Θεσσαλονίκη που έχουν την έδρα τους εκτός Θεσσαλονίκης (σχεδόν αποκλειστικά στην Αθήνα) από ότι έδρες στη Θεσσαλονίκη και καταστήματα αλλού (κυρίως στην Αθήνα αλλά και στους γύρω νομούς). Δηλαδή, οι σχέσεις εξάρτησης της Θεσσαλονίκης από άλλες περιοχές (βλ. Αθήνα) είναι πολύ ισχυρότερες από τις σχέσεις εξάρτησης που η ίδια ασκεί σε άλλες περιοχές. Το γεγονός ότι οι μεγάλες επιχειρήσεις με γραφεία στη Θεσσαλονίκη δεν είναι θυγατρικές ξένων επιχειρήσεων, σημαίνει ότι αυτές δεν ανήκουν σε δίκτυα που μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στη διεθνοποίηση της πόλης. Η «αναβάθμιση» της Θεσσαλονίκης δημιουργεί τις προϋποθέσεις για την έλξη επιχειρήσεων που θα οδηγήσουν στη διεθνοποίησή της.

59. Η Θεσσαλονίκη με δυο πανεπιστήμια και ένα ΤΕΙ αποτελεί το μεγαλύτερο κέντρο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της Βόρειας Ελλάδας και θα μπορούσε, με κατάλληλες πολιτικές να εξελιχθεί σε ένα πολύ αξιόλογο κέντρο μετεκπαίδευσης απευθυνόμενο σε όλους τους λαούς της Βαλκανικής αλλά και της Βόρειας Αφρικής. Προς την κατεύθυνση αυτή θα βοηθούσε η βελτίωση της υλικοτεχνικής υποδομής των ΤΕΙ και ΑΕΙ, πρωτοβουλίες θεσμικού τύπου (για εισαγωγή μεταπτυχιακών Τμημάτων σε ξένα γλώσσα, υποτροφίες φοιτητών από χώρες της βαλκανικής να σπουδάσουν σε ελληνικά πανεπιστήμια, διμερείς ανταλλαγές ερευνητών με το πρόγραμμα της ΓΓΕΤ κ.λπ.) Υπάρχει ήδη συνεργασία των βαλκανικών πανεπιστημίων Οικονομικών Επιστημών με έδρα τη Θεσσαλονίκη. Εξάλλου, η Θεσσαλονίκη θα μπορούσε να αναβαθμίσει την προσφερόμενη υποδομή υγείας (στηριζόμενη και στην ύπαρξη των Σχολών Υγείας του ΑΠΘ) και να παίξει ένα σημαντικό ρόλο σε ολόκληρη τη Βαλκανική. Και στις

²– *Ελληνικών Οργανισμών*: Κέντρο Διεθνούς και Ευρωπαϊκού Οικονομικού Δικαίου, Συμβούλιο Απόδημου Ελληνισμού, Τεχνολογικό Πάρκο, Χρηματιστηριακό Κέντρο, Εταιρία Διαχείρισης Ιδιωτικών Υποδομών, ΚΕΠΑ

– *Ελληνικών Οργανισμών για τα Βαλκάνια*: ΙΜΧΑ, ΔΙΠΕΚ, Ινστιτούτο Διαβαλκανικής Ανάπτυξης και Τεχνολογίας (ΙΔΑΤΕΧ), Βαλκανικό Κέντρο Τύπου,

– *Διεθνών Οργανισμών*: CEDEFOP, Οργανισμός Ανασυγκρότησης των Βαλκανίων, Παρευξείνια Τράπεζα,

– *«κεραίες» ευρωπαϊκών οργανισμών*: Euro Info Center, BC-NET, MedPartenariat,

δύο περιπτώσεις φαίνεται ότι υπάρχει μεγάλο περιθώριο και για τον ιδιωτικό τομέα που ήδη ενεργοποιείται.

Δράσεις

60. Η Θεσσαλονίκη έχει τη δυνατότητα να προσελκύσει επενδύσεις (παραγωγικές αλλά και υπηρεσιών) από τρίτες χώρες, μεταξύ των άλλων, καθώς από εδώ θα μπορέσουν να επιχειρήσουν με καλύτερους όρους την είσοδό τους στην αγορά των Βαλκανίων. Όμως, η Ελλάδα δε φαίνεται, τουλάχιστον ακόμη, να προσελκύει ξένες επενδύσεις. Η συμμετοχή της στα παγκόσμια αποθέματα εισροών ξένων επενδύσεων ήταν μικρότερη από 1% σε όλη την περίοδο 1980–98.

Δράση 2

Ενίσχυση της απασχόλησης, της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων

Στο πλαίσιο της δράσης θα μπορούσαν να ενταχθούν προτάσεις όπως:

- Προώθηση της επιχειρηματικότητας, του τεχνολογικού εκσυγχρονισμού, της «εμβάθυνσης» των οικονομικών δραστηριοτήτων και γενικότερα της χρησιμοποίησης σύγχρονων λογικών (ανταγωνισμός και συνεργασία, δικτύωση επιχειρήσεων, συγχωνεύσεις κ.λπ.). Η διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων θα επιτρέψει την αύξηση αλλά και την αναβάθμιση της προσφερόμενης απασχόλησης.
- Προώθηση της «εικόνας της πόλης» στην Ελλάδα και διεθνώς και διασφάλιση της εισόδου επενδύσεων σε τομείς που συνεπικουρούν την αναπτυξιακή διαδικασία. Συγκεκριμένα, προτείνεται η δημιουργία **Φορέα προσέλκυσης επενδύσεων** στην πόλη της Θεσσαλονίκης με στόχο την προσέλκυση επιλεγμένων επενδύσεων που θα αναβαθμίσουν την πόλη (π.χ. υπηρεσίες προς υπηρεσίες, γραφεία μεγάλων επιχειρήσεων και παραγωγικών μονάδων με υψηλή προστιθέμενη αξία).

Η δημιουργία ενός τέτοιου Φορέα κρίνεται απαραίτητη μια και η εισροή επενδύσεων δεν πρόκειται να προκύψει αυτόματα. Οι χώρες, οι περιφέρειες αλλά και οι πόλεις βρίσκονται σε σκληρό ανταγωνισμό μεταξύ τους, και στην προσπάθειά τους να προσελκύσουν επενδύσεις, οδηγούνται στην προσφορά ολοένα και περισσότερων κινήτρων. Δεν πρέπει η Θεσσαλονίκη να οδηγηθεί σε έναν αγώνα δρόμου άκριτης / παθητικής προσέλκυσης ξένων επενδύσεων. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* πρέπει να θέσει τους όρους με τους οποίους θα επιχειρηθεί αυτή η προσέλκυση των επιχειρήσεων. Ο Φορέας αυτός ασφαλώς θα βρίσκεται σε άμεση συνεργασία μεταξύ των άλλων και με το ΕΛΚΕ (Ελληνικό Κέντρο Επενδύσεων).

Δράση 3

Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στο παραγωγικό σύστημα και των επιδράσεων στην πόλη

Στο πλαίσιο της δράσης θα μπορούσαν να αναφερθούν προτάσεις όπως:

- *Εκτίμηση των άμεσων και μακροπρόθεσμων επιπτώσεων στην οικονομική δραστηριότητα και την απασχόληση της πόλης από το «άνοιγμα» των επιχειρήσεων της Θεσσαλονίκης στις χώρες της Βαλκανικής.*
- *Γεωγραφική αποτύπωση της δραστηριότητας του δευτερογενούς τομέα στη Θεσσαλονίκη ώστε να γνωρίζουμε με έναν συστηματικό τρόπο τη χωροθέτηση και τις διασυνδέσεις των βιοτεχνικών και βιομηχανικών μονάδων της πόλης.*
- *Δημιουργία μητρώου των επιχειρήσεων της πόλης και κυρίως μηχανισμός συνεχούς ενημέρωσής του ώστε να γνωρίζουμε με συστηματικό τρόπο ποια είναι τα οικονομικά χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη Θεσσαλονίκη.*
- *Μελέτη αξιολόγησης της σημασίας των μεγάλων «μονάδων» που λειτουργούν στην πόλη από την άποψη της απασχόλησης, των οικονομικών συνεπειών, των προοπτικών ανάπτυξης και των τρόπων που διασυνδέονται με την υπόλοιπη οικονομία και κοινωνία ώστε να είναι εφικτή η μεγιστοποίηση των ωφελειών από την ύπαρξη και λειτουργία τους.*
- *Μελέτη του τρόπου με τον οποίο η Θεσσαλονίκη επηρεάζει και επηρεάζεται από την ενδοχώρα της ώστε με κατάλληλα μέτρα πολιτικής να είναι δυνατόν να μεγιστοποιηθούν τα οφέλη για την πόλη, χωρίς όμως να υποσκάπτεται η αναπτυξιακή δυναμική της ενδοχώρας της.*

VI. ΑΝΘΡΩΠΙΝΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ ΚΑΙ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

Γενικά

61. Καθώς η γνώση έχει γίνει η κύρια πηγή ανταγωνισμού και καινοτομίας των επιχειρήσεων ως «στοιχείο–κλειδί» για την ανάπτυξη της πόλης, αναδεικνύεται η ποιότητα και οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού της. Το ζήτημα της αναβάθμισης και αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού, καθώς και η αντιμετώπιση των προβλημάτων της ανεργίας και του κοινωνικού αποκλεισμού συνδέεται τόσο με την οικονομική όσο και την κοινωνική διάσταση του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Συγκεκριμένα:

- Στο οικονομικό επίπεδο θα πρέπει να εξεταστεί κατά πόσο υπάρχει διολίσθηση του παραγωγικού συστήματος, στην κατεύθυνση της «εύκολης λύσης», δηλαδή της στήριξης στο φτηνό κόστος ανειδίκευτης βασικά εργασίας μέσω των μεταναστών και λαθρομεταναστών.
- Στο κοινωνικό επίπεδο το ζητούμενο είναι η διαπίστωση των τρόπων εκδήλωσης φαινομένων αποκλεισμού και περιθωριοποίησης, προκειμένου να διερευνηθούν οι τρόποι αντιμετώπισής τους στο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

62. Ο πληθυσμός της ΕΠΘ σήμερα εκτιμάται γύρω στο 1.000.000. Η άφιξη των μεταναστών στη δεκαετία του 1990 λειτούργησε θετικά στην πληθυσμιακή διάρθρωση της πόλης ανατρέποντας τις έντονες τάσεις γήρανσης του πληθυσμού. Το εργατικό δυναμικό του νομού το 1997 ήταν 386.230 και παρουσίαζε αρκετά υψηλή ανεργία 46.550. Η Βιομηχανία με 23,4% και το Χονδρικό & Λιανικό Εμπόριο με 19,5% καταλάμβαναν τα μεγαλύτερα μερίδια της απασχόλησης του νομού. Τελευταία παρατηρείται μια μετατόπιση της απασχόλησης προς το χώρο της παροχής εξειδικευμένων υπηρεσιών, χωρίς όμως αυτό να επηρεάσει αισθητά τους παραδοσιακούς τομείς της Βιομηχανίας και του Εμπορίου. Το εργατικό δυναμικό του ΠΣΘ ήταν 309.400 άτομα και παρουσίαζε αρκετά υψηλή ανεργία 38.410 (1998). Το 23,1% των απασχολούμενων του ΠΣΘ το 1997 ήταν στη βιομηχανία, το 5% σε κατασκευές, το 28,3% στο εμπόριο – ξενοδοχεία, το 26,6% σε υπηρεσίες, το 9,5% σε τράπεζες, το 6,4% σε μεταφορές. Είναι, επίσης, σημαντικό ότι το 10,3% των απασχολούμενων είναι απόφοιτοι ανώτερης σχολής, το 21,9% είναι απόφοιτοι ΑΕΙ και το 0,6% είναι κάτοχοι μεταπτυχιακού διπλώματος.

Διάγνωση

63. Δυο κεντρικά φαινόμενα που επηρεάζουν την αγορά εργασίας είναι η είσοδος μεταναστών και η «φυγή» ελληνικών επιχειρήσεων προς τις χώρες της Βαλκανικής. Τα φαινόμενα αυτά –όψεις του ίδιου νομίσματος– έχουν ύψιστη σημασία τόσο για την αντιμετώπιση του ανθρώπινου δυναμικού όσο και γενικότερα για την αναπτυξιακή προοπτική της πόλης.

64. Σήμερα εκτιμήσεις ανεβάζουν τον αριθμό των νόμιμων και παράνομων μεταναστών στη χώρα στις 700.000 (το 65% είναι Αλβανοί). Οι μετανάστες είναι ένα ιδιαίτερος κρίσιμο ζήτημα για την πόλη της Θεσσαλονίκης, η οποία μαζί με την Αθήνα συγκεντρώνει τη μεγάλη πλειοψηφία τους (πάνω από το 51%). Η είσοδος των μεταναστών στην αγορά εργασίας της Θεσσαλονίκης θα μπορούσε να σημαίνει μετατόπιση των ντόπιων σε

«ανώτερες θέσεις», καθώς οι μετανάστες απασχολούνται στη δευτερεύουσα αγορά εργασίας, σε θέσεις που συχνά απορρίπτονται από τους ντόπιους εργαζομένους ή/και σε θέσεις για τις οποίες το εγχώριο εργατικό δυναμικό δεν επαρκεί, κάτι που θα οδηγούσε σε συνολική αναβάθμιση της οικονομίας της? Είναι πιθανόν όμως να οδηγήσει και σε μια συνολική υποβάθμιση της οικονομίας, μέσω της υποβάθμισης των συνθηκών απασχόλησης και της ενίσχυσης της παραοικονομίας. Ελλοχεύει, δηλαδή, ο κίνδυνος οι επιχειρηματίες, έχοντας βρει τη λύση του φθηνού κόστους εργασίας, να επαναπαυτούν και να μην προσπαθήσουν να εκσυγχρονίσουν την παραγωγή τους προκειμένου να παράγουν προϊόντα και υπηρεσίες ποιότητας και σε διεθνώς ανταγωνιστικές τιμές.

65. Από τις αρχές τις δεκαετίας του '90 υπήρξε μια έντονη δραστηριοποίηση ελληνικών επιχειρήσεων στις χώρες της Βαλκανικής. Η «φυγή» αυτή επιχειρήσεων (κυρίως έντασης εργασίας), στις χώρες της Βαλκανικής αποσκοπεί βασικά στην αναζήτηση φθηνού εργατικού κόστους στις γειτονικές οικονομίες υποδοχής ελληνικών επενδύσεων. Αυτό είναι ένα φαινόμενο που πρέπει να απασχολήσει ιδιαίτερω το *Στρατηγικό Σχέδιο* γιατί είναι σημαντικό για την ελληνική οικονομία, αλλά κυρίως γιατί έδωσε μια νέα προοπτική στην ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης. Η ύπαρξη επιχειρήσεων ελληνικών συμφερόντων στις χώρες της Βαλκανικής δεν υποδηλώνει απαραίτητως ένα δυναμισμό της ελληνικής οικονομίας. Οι βασικοί λόγοι που ωθούν τις ελληνικές επιχειρήσεις να φύγουν από την ελληνική αγορά είναι ο κορεσμός και η εντατικοποίηση του ανταγωνισμού στην ελληνική αγορά, κυρίως λόγω της έντονης εισαγωγικής διείδυσης, καθώς και το μη ανταγωνιστικό κοστολόγιο σε κλάδους που παράγουν προϊόντα έντασης εργασίας (π.χ. έτοιμο ένδυμα και υπόδημα κυρίαρχοι κλάδοι στη Θεσσαλονίκη). Από την άλλη, οι βασικοί λόγοι που ελκύουν τις ελληνικές επιχειρήσεις να επενδύσουν στις χώρες της Βαλκανικής είναι: η μείωση του κόστους εργασίας, το ότι είναι σχετικά εύκολες / αδιαμόρφωτες αγορές, η εκμετάλλευση πρώτων υλών, η κατάληψη θέσης στην αγορά και η αποφυγή δασμολογικών ή μη δασμολογικών εμποδίων στις εισαγωγές.

66. Το αναπτυξιακό δίλημμα της ελληνικής οικονομίας το οποίο αφορά, βεβαίως, και τη Θεσσαλονίκη συνίσταται στην επιλογή μεταξύ δύο στρατηγικών σεναρίων της «ανηφορικής» και της «κατηφορικής» διαδρομής ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας. Η «*ανηφορική*» *διαδρομή* συνεπάγεται τομές ως προς τις κεκτημένες ταχύτητες, τη στόχευση, τα εργαλεία τόνωσης της ανταγωνιστικότητας και άλματα ως προς τις βασικές συνιστώσες του «επιχειρείν», καθώς η ποιότητα γίνεται κρίσιμο στοιχείο για την ανταγωνιστικότητα των επιχειρήσεων. Η «*κατηφορική*» *διαδρομή*, εκ πρώτης όψεως, είναι λιγότερο απαιτητική και βραχυπρόθεσμα εμπεριέχει μικρότερους κινδύνους. Ουσιαστικά συνίσταται στη διατήρηση των βασικών παραμέτρων του επιχειρείν σε συνδυασμό με την προσπάθεια εξοικονόμησης κόστους, προκειμένου τα τελικά προϊόντα (αγαθά και υπηρεσίες) να γίνουν ανταγωνιστικά στις διεθνείς αγορές.

Στόχοι

67. Θα πρέπει λοιπόν να αποφευχθεί η διολίσθηση της ελληνικής οικονομίας σε «κατώτερα επίπεδα», με την έννοια της «επιλογής» της εύκολης λύσης, δηλαδή της στήριξης στο φθινό κόστος εργασίας, είτε μέσω των μεταναστών στην Ελλάδα, είτε μέσω της μετεγκατάστασης παραγωγικών δραστηριοτήτων στις γειτονικές χώρες της Βαλκανικής. Και

τα δύο φαινόμενα συνιστούν ένα αναπτυξιακό διαβατήριο που εμπεριέχει υποσχέσεις και κινδύνους.

68. Η αξιοποίηση φθηνού εργατικού δυναμικού (είτε εγχωρίως είτε εκτός συνόρων) από ελληνικές επιχειρήσεις μπορεί να προσφέρει μια ανάσα προσαρμογής ενόψει των μεγάλων απαιτήσεων που βαραίνουν τον ανταγωνιστικό ορίζοντα των διεθνών αγορών. Μπορεί όμως και να «επιβραβεύσει» τις πλέον συντηρητικές και άκαμπτες επιχειρηματικές συμπεριφορές. Το πώς οι επιχειρήσεις θα χρησιμοποιήσουν αυτή την ευκαιρία παραμένει το μεγάλο στοίχημα. Θα την αξιοποιήσουν «δημιουργικά» χρησιμοποιώντας την πίστωση χρόνου προκειμένου να αναλάβουν πρωτοβουλίες απαιτητικής αναδιάρθρωσης; Ή θα την αξιοποιήσουν «μυωπικά» προκειμένου να παγιώσουν στρατηγικές μηδενικής αλλαγής και αδράνειας;

69. Το δεύτερο μητροπολιτικό κέντρο της χώρας δεν μπορεί να στηρίζει την ανταγωνιστικότητά του σε μια στρατηγική μείωσης του κόστους εργασίας. Η Θεσσαλονίκη, όπως και ολόκληρη η χώρα, θα πρέπει να στηρίζει τη στρατηγική ανάπτυξής της στην καινοτομία, την τεχνολογία, τη γνώση, την παραγωγή διαφοροποιημένου προϊόντος ποιότητας, κ.λπ. σε διεθνώς ανταγωνιστικές τιμές. «Στοιχείο-κλειδί» για την ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης, αλλά και της Ελλάδας γενικότερα, είναι το ανθρώπινο δυναμικό της. Θα πρέπει, λοιπόν, να δοθεί προτεραιότητα στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και τη συνεχή επανακατάρτιση του ανθρώπινου δυναμικού. Αυτό θα βοηθήσει αφενός στη μείωση της ανεργίας και στην αναβάθμιση του εργατικού δυναμικού, αλλά και της οικονομίας της πόλης συνολικότερα.

Δράσεις

Δράση 4

Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στην αγορά εργασίας και των επιδράσεων στην πόλη

Στο πλαίσιο της δράσης θα μπορούσαν να αναφερθούν παραδειγματικά προτάσεις όπως:

- *Δημιουργία Παρατηρητηρίου Απασχόλησης που θα συμβάλλει στην ομαλότερη λειτουργία της αγοράς εργασίας, στη σύνδεση της εκπαίδευσης με τη ζήτηση, και στην πληροφόρηση της πολιτείας για τις ανάγκες θέσεων εργασίας – τι δεν μπορεί να καλυφθεί από την εγχώρια προσφορά κ.λπ.*
- *Μελέτη της νέας κοινωνικής γεωγραφίας της πόλης, με την έννοια ότι φαίνεται να έχει αρθεί η παραδοσιακή διαίρεση της πόλης σε Ανατολική (αναπτυγμένη – ικανοποιητική φυσική και κοινωνική υποδομή) και Δυτική (υπανάπτυκτη – λιγότερο ικανοποιητική φυσική και κοινωνική υποδομή). Στην αλλαγή αυτή, εν μέρει μόνο, συνέβαλε η παρουσία των μεταναστών.*
- *Δημιουργία ενός «Κέντρου Τεκμηρίωσης για τους Μετανάστες», ώστε να γνωρίζουμε ποια ακριβώς είναι η κατάστασή τους (πόσοι είναι, πού βρίσκονται, ηλικιακή σύνθεση, τι εκπαίδευση έχουν κ.λπ.). Σήμερα δεν υπάρχουν αυτά τα δεδομένα.*
- *Διερεύνηση των συνολικών και αναδιανεμητικών επιπτώσεων που έχει η μετανάστευση στην οικονομία, τους μισθούς και τα εισοδήματα στην Θεσσαλονίκη που θα συγκεντρώνει από όλες τις αρμόδιες Υπηρεσίες (Τελωνεία, Αστυνομία, Δήμοι, ΙΚΑ, ΟΑΕΔ κ.λπ.) τα σχετικά στοιχεία για τους μετανάστες σε συνεχή βάση. Με αυτόν τον τρόπο ένα τέτοιο Κέντρο μπορεί να λειτουργήσει και ως Συντονιστικό Όργανο αυτών των Υπηρεσιών που είναι αρμόδιες για τους μετανάστες.*

VII. ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΥΠΟΔΟΜΕΣ

Γενικά

70. Στο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου Βιώσιμης Ανάπτυξης* οι αστικές υποδομές πρέπει να αντιμετωπιστούν ως ολοκληρωμένο σύστημα, και όχι απλώς ως εξειδικευμένα τεχνικά ζητήματα, ασύνδετα το ένα από το άλλο. Τα δίκτυα τεχνικών υποδομών (ύδρευση, αποχέτευση, επεξεργασία υγρών αποβλήτων, διαχείριση στερεών αποβλήτων, κυκλοφορία και στάθμευση, επικοινωνίες και ενέργεια) και οι κοινωνικές υποδομές και συλλογικές εξυπηρετήσεις θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις και τις χωρικές και τομεακές προτεραιότητες των στρατηγικών επιλογών, συμβάλλοντας τόσο στην ανταγωνιστικότητα της πόλης, όσο και στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και της ποιότητας του περιβάλλοντος.

71. Είναι γνωστό ότι στον τομέα των τεχνικών υποδομών η σκοπιμότητα πολλών από τα μεγάλα λεγόμενα έργα δεν έχει ακόμη επιβεβαιωθεί και δεν έχουν αποκτήσει την απαραίτητη κοινωνική συναίνεση, ενδεχομένως παρά την προχωρημένη τεχνική επεξεργασία τους. Για πολλά από αυτά έχει διατυπωθεί σκεπτικισμός και έχουν εκδηλωθεί ποικίλες ενστάσεις ή και αντιρρήσεις: π.χ. ο τρόπος κάλυψης των αναγκών ύδρευσης του πολεοδομικού συγκροτήματος, το μετρό, η υποθαλάσσια αρτηρία, το χρονίζον πρόβλημα της χωροθέτησης των ΧΥΤΑ, η αντιμετώπιση των αρχαιοτήτων και της αρχιτεκτονικής κληρονομιάς κ.ά.

72. Με αυτά τα δεδομένα θα πρέπει να επανεξεταστούν τα μεγάλα έργα υποδομής που εκκρεμούν για την πόλη, με ένα σύστημα συνδυασμένων κριτηρίων που θα λαμβάνουν υπόψη τις κεντρικές επιλογές και στοχεύσεις του *Στρατηγικού Σχεδίου*, τη συμβολή στην ανταγωνιστικότητα του αστικού συστήματος συνολικά, τη δικαιοσύνη στη διάχυση των αποτελεσμάτων, την ισότιμη πρόσβαση και τη βιωσιμότητα του οικοσυστήματος.

Διάγνωση

73. Είναι κοινή η διαπίστωση ότι Διοίκηση και τοπική κοινωνία ταλαιπωρούνται για δεκαετίες από τους βραδείς ρυθμούς με τους οποίους σχεδιάζονται, προωθούνται και ολοκληρώνονται βασικές τεχνικές και κοινωνικές υποδομές του Πολεοδομικού Συγκροτήματος. Το ίδιο, ίσως σε μεγαλύτερο βαθμό, ισχύει και για την ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης, στην οποία οι υποδομές –στην καλύτερη περίπτωση– ανταποκρίνονται απλώς στις τοπικές ανάγκες και το μέγεθος των περιαστικών οικισμών και, σε καμιά περίπτωση, δεν αντιστοιχούν στις προοπτικές ανάπτυξης του μητροπολιτικού χώρου και στο δυναμικό τους ρόλο σε αυτή τη διαδικασία.

74. Έργα και παρεμβάσεις, που συνδέονται με τον εκσυγχρονισμό και την ανάπτυξη των αστικών τεχνικών και κοινωνικών υποδομών, έχουν εξαγγελθεί κατ' επανάληψη, για πολλά έχουν δεσμευθεί πόροι και ορισμένα βρίσκονται στο στάδιο της υλοποίησης. Και ενώ σε όλους τους τομείς γίνονται σημαντικά βήματα, διάχυτη είναι η εντύπωση ότι η πρόοδος παραμένει αργή, με αποτέλεσμα την καθυστέρηση της αναπτυξιακής διαδικασίας και την υπονόμευση της δυναμικής της και, βεβαίως, με

αρνητικές συνέπειες στην καθημερινή ζωή των κατοίκων. Συγχρόνως, πλήττεται η αξιοπιστία των κρατικών εξαγγελιών και δημιουργείται πρόσφορο έδαφος για την καλλιέργεια εντυπώσεων ότι η Θεσσαλονίκη συστηματικά περιθωριοποιείται από το «Αθηνοκεντρικό» κράτος.

75. Οι λόγοι για τους αργούς ρυθμούς προώθησης των έργων και τις καθυστερήσεις στην υλοποίησή τους, τις παλινδρομήσεις του σχεδιασμού και τις ανακολουθίες των προγραμμάτων, δεν θα πρέπει να αποδοθούν μονομερώς στην πολιτική βούληση, την εγγενή προβληματικότητα της διοίκησης ή τη χρόνια στενότητα πόρων. Οι αιτίες θα πρέπει να αναζητηθούν, επίσης, στις αδυναμίες και τα ελλείμματα του αρχικού προγραμματισμού, εξαιτίας των οποίων οι υποδομές αντιμετωπίστηκαν αποσπασματικά, χωρίς να εντάσσονται σε ένα ενιαίο σχέδιο.

76. Κατ'αυτόν τον τρόπο, η ανάπτυξη των αστικών υποδομών έχει ταυτιστεί με την κατασκευή μεμονωμένων τεχνικών έργων. Τα έργα αυτά, κωδικοποιημένα ως «Μεγάλα Έργα», έχουν σχεδόν μυθοποιηθεί και θεωρούνται πλέον, δεκαετίες μετά την πρώτη εμφάνισή τους, ως αυτονόητες και δεσμευτικές επιλογές. Αυτό, ενώ είναι γνωστό ότι στις περισσότερες περιπτώσεις τα έργα σχεδιάστηκαν από ανεξάρτητους φορείς, άλλα τέθηκαν κυρίως ως πολιτικές πρωτοβουλίες, και όλα σχεδόν στηρίζονται σε δεδομένα προηγούμενων δεκαετιών. Οι αδυναμίες αυτές αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα καθώς διαμορφώνονται νέες πραγματικότητες, τόσο στο επίπεδο του σχεδιασμού, όσο και στο επίπεδο της χρηματοδότησης: νέος ρόλος της πόλης, νέες αντιλήψεις, στόχοι και ιεραρχήσεις, νέο χρηματοδοτικό πλαίσιο, νέος ρόλος του ιδιωτικού τομέα, όλα αυτά επιβάλλουν την επανεξέταση όλων, όσα έχουν κατά καιρούς θεωρηθεί ότι έχει ανάγκη η πόλη.

77. Το *Στρατηγικό Σχέδιο Βιώσιμης Ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης* διαμορφώνει ένα νέο πλαίσιο προγραμματισμού των αστικών τεχνικών υποδομών, το οποίο οροθετείται από τις κεντρικές στοχεύσεις και τους άξονες προτεραιοτήτων: συμβολή στην ανταγωνιστικότητα του αστικού συστήματος, δικαιοσύνη στη διάχυση των θετικών και αρνητικών συνεπειών, ισότιμη πρόσβαση στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Στο πλαίσιο αυτό οι αστικές υποδομές πρέπει να αντιμετωπιστούν ως ολοκληρωμένο σύστημα που διασφαλίζει τη βιωσιμότητα του οικοσυστήματος και την οικονομική ανάπτυξη, και όχι απλώς ως εξειδικευμένα τεχνικά έργα, ασύνδετα το ένα από το άλλο. Τα δίκτυα τεχνικών υποδομών θα πρέπει να ανταποκρίνονται στις νέες τεχνολογικές απαιτήσεις και τις χωρικές και τομεακές προτεραιότητες των στρατηγικών επιλογών, συμβάλλοντας στην ανταγωνιστικότητα της πόλης καθώς και στη διατήρηση της κοινωνικής συνοχής και της ποιότητας του περιβάλλοντος.

78. Με αυτά τα κριτήρια –χωρίς να παραβλέπει ή να υποτιμά κανείς το γεγονός ότι μελέτες και έργα βρίσκονται σε εξέλιξη– είναι εύλογο ότι σε γενικές γραμμές, όλοι οι τομείς –αποχέτευση, διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων, ύδρευση, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες, μεταφορές– παρουσιάζουν σοβαρές ελλείψεις και καθυστερήσεις, τόσο στο τεχνικό, όσο και στο προγραμματικό επίπεδο.

79. Το σύστημα συλλογής και διαχείρισης των **υγρών αποβλήτων** δεν έχει ακόμη καλύψει ολόκληρο το χώρο του Πολεοδομικού Συγκροτήματος – πολύ περισσότερο δεν έχει περιλάβει τον περιαστικό χώρο– ενώ η πρόοδος που σημειώνεται στο τελικό στάδιο της επεξεργασίας και διάθεσης

των λυμάτων αφορά προς το παρόν το σταθμό επεξεργασίας και όχι τη διοχέτευσή τους στον τελικό αποδέκτη. Ο υφιστάμενος προγραμματισμός που αφορά τα δίκτυα αποχέτευσης, διαχείρισης και τελικής διάθεσης των λυμάτων πρέπει να ελεγχθεί σε σχέση τόσο με τη δυναμική ανάπτυξης της πόλης και τη μελλοντική χωρική της οργάνωση, όσο και σε σχέση με την κρίσιμη επιδίωξη της επίτευξης ενός επιπέδου καθαρότητας για το Θερμαϊκό, προϋπόθεση τόσο αναπτυξιακή όσο και περιβαλλοντικής βιωσιμότητας. Ως προς τα **όμβρια ύδατα**, εκδηλώνονται έντονοι προβληματισμοί για την επάρκεια και αποτελεσματικότητα των τεχνικών δικτύων, μετά την ουσιαστική κατάργηση του συστήματος των φυσικών διόδων απορροής (εγκιβωτισμός ή μπάζωμα ρεμάτων), ιδιαίτερα στις αστικοποιημένες περιοχές. Λόγοι ασφάλειας της πόλης απέναντι σε πιθανούς κινδύνους πλημμύρων επιβάλλουν την επανεξέταση της πολιτικής για τη διαχείριση των όμβριων υδάτων και την υιοθέτηση άλλης στάσης ως προς τους φυσικούς αποδέκτες, στάσης που συγχρόνως θα είναι συμβατή και με το στόχο της βιώσιμης ανάπτυξης. Τέλος, μεγάλες καθυστερήσεις παρατηρούνται ως προς την ανάπτυξη ενός συστήματος συλλογής, διαχωρισμού και τελικής επεξεργασίας και διάθεσης των στερεών αποβλήτων, το οποίο θα αξιοποιεί τις σύγχρονες μεθόδους ανακύκλωσης και θα ελαχιστοποιεί την περιβαλλοντική επιβάρυνση.

80. Η επαρκής και σταθερή **υδροδότηση** της πόλης –ακόμη και με το σημερινό της μέγεθος– εξακολουθεί να είναι ζητούμενο. Όσον αφορά την τροφοδότηση του δικτύου, ο κίνδυνος από την εξάντληση των υπαρχουσών πηγών είναι ορατός, ενώ το έργο της υδροδότησης από τον Αλιάκμονα είναι ακόμη σε εξέλιξη. Το πρόβλημα της επάρκειας επιδεινώνεται επίσης από τις μεγάλες απώλειες πεπαλαιωμένων τμημάτων του δικτύου διανομής, κατάσταση που αν δε βελτιωθεί οδηγεί σε αδιέξοδα. Ο σχεδιασμός που αφορά την υδροδότηση πρέπει να αξιολογηθεί εάν ανταποκρίνεται στα αναμενόμενα μεγέθη του πολεοδομικού συγκροτήματος, σε ποιο βαθμό ενσωματώνει τα δεδομένα που απορρέουν από το πρόβλημα της εξάντλησης των υπαρχουσών πηγών υδροδότησης και, επίσης, σε ποια έκταση έχει συνειδητοποιηθεί ότι μακροπρόθεσμα τα υδατικά διαθέσιμα θα γίνονται όλο και πιο σπάνια.

81. Ως προς τον τομέα της **ενέργειας**, οι αδυναμίες εντοπίζονται κυρίως στην καθυστέρηση λειτουργίας του δικτύου φυσικού αερίου, ιδιαίτερα για αστική χρήση, καθώς και στη μηδενική ανάπτυξη ήπιων μορφών ενέργειας. Αλλά και στον τομέα της κατανάλωσης δεν υπάρχει σοβαρή πολιτική ανάπτυξης παθητικών συστημάτων και βιοκλιματικού σχεδιασμού των κτιρίων. Η καθυστέρηση αυτή δεν επιτρέπει τον περιορισμό της χρήσης ηλεκτρικής ενέργειας και πετρελαίου, πράγμα που έχει σημαντικές επιπτώσεις, τόσο στην ποιότητα του περιβάλλοντος όσο και στο συνολικό κόστος λειτουργίας του αστικού συστήματος. Επιμέρους προβλήματα που σχετίζονται με την ηλεκτρική ενέργεια αφορούν την εποχιακή υπερφόρτωση του δικτύου, καθώς και τα αισθητικά και λειτουργικά μειονεκτήματα των εναέριων δικτύων, ιδιαίτερα σε κεντρικές περιοχές της πόλης και σε περιοχές με αρχαιολογικό και αισθητικό ενδιαφέρον. Ο ενεργειακός σχεδιασμός του αστικού δικτύου πρέπει να συσχετιστεί με τις επιπτώσεις – μακροχρόνιες αλλά και άμεσες– στην ποιότητα του περιβάλλοντος, και γενικότερα στη βιωσιμότητα του αστικού οικοσυστήματος, εισάγοντας κατά προτεραιότητα κριτήρια εξοικονόμησης ενέργειας και ενισχύοντας τη χρήση καθαρών μορφών ενέργειας και βιοκλιματικής συμπεριφοράς των κτιρίων. Πρέπει, επίσης, στο σχεδιασμό παραγωγής και κατανάλωσης ενέργειας να

εκτιμηθούν τα νέα δεδομένα που προκύπτουν από την απελευθέρωση της αγοράς και τη δυνατότητα ιδιωτικής παραγωγής.

82. Ο εκσυγχρονισμός των **τηλεπικοινωνιών** και η γενικευμένη εφαρμογή των νέων τεχνολογιών παραμένει ένα ανοικτό ζήτημα, καθώς οι εξελίξεις έχουν δυναμικό και επιταχυνόμενο χαρακτήρα, με την εμφάνιση μάλιστα νέων μορφών επικοινωνίας. Οι τηλεπικοινωνίες (όπως και η ενέργεια), οι οποίες σήμερα αποτελούν ιδιαίτερος κρίσιμο παράγοντα της αναπτυξιακής διαδικασίας, συνήθως διαφεύγουν των τοπικών προγραμματικών δεσμεύσεων και αντιμετωπίζονται ως μέρος του εθνικού αναπτυξιακού τους σχεδίου. Η διάσταση αυτή πρέπει να ενταχθεί στο αστικό μητροπολιτικό σύστημα και να συσχετιστεί με την επιδίωξη της ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του?, αφομοιώνοντας τις τεχνολογίες αιχμής και εισάγοντας καινοτόμες εφαρμογές.

83. Οι μείζονες **συγκοινωνιακές υποδομές** έχουν συγκεντρώσει το μεγαλύτερο μέρος των πόρων και των προσπάθειών και έχουν αναχθεί στους κρίσιμότερους αναπτυξιακούς παράγοντες. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα την προώθηση μεγάλων προγραμμάτων εκσυγχρονισμού στο λιμάνι, το αεροδρόμιο και σε μικρότερο βαθμό στο σιδηροδρομικό δίκτυο, τα οποία όμως δεν συνδυάζονται σε ένα ολοκληρωμένο δίκτυο μεταφορών και δεν είναι βέβαιο ότι θα ανταποκριθούν επαρκώς σε μελλοντικές ανάγκες.

84. Προβληματικότερη είναι η κατάσταση στο δίκτυο των οδικών προαστιακών και ενδοαστικών μεταφορών, όπου τα έργα παραμένουν ημιτελή ή στο αρχικό τους στάδιο: η εξωτερική περιφερειακή δεν έχει παραδοθεί στην κυκλοφορία. Η ανατολική περιφερειακή δεν έχει συμπληρωθεί με τους προβλεπόμενους αναγκαίους ανισόπεδους κόμβους. Η δυτική είσοδος εξακολουθεί να είναι υπό κατασκευή. Η υποθαλάσσια αρτηρία βρίσκεται στο στάδιο της μελέτης, ενώ εμφανίζεται σοβαρός σκεπτικισμός ως προς τη σκοπιμότητα του έργου. Το μετρό δεν έχει εξασφαλίσει ακόμη την αναγκαία χρηματοδότηση, αδυναμία που ίσως αντανάκλα προβλήματα βιωσιμότητας. Δεν υπάρχει καμία πρόοδος όσον αφορά τον προαστιακό σιδηρόδρομο, ούτε γενικότερα έχει αντιμετωπισθεί ως προτεραιότητα η ανάπτυξη ενός συστήματος μαζικών μεταφορών το οποίο θα συνδέει τη Θεσσαλονίκη με τα αστικά κέντρα της Κεντρικής Μακεδονίας, καθώς και με τους τόπους παραγωγής και αναψυχής της άμεσης περιφέρειάς της (Βέροια, Κατερίνη, Κιλκίς, Χαλκιδική, ακτές Πιερίας κ.ά.). Επίσης, και οι μικρότερου μεγέθους παρεμβάσεις, αλλά με πολύ θετικές επιπτώσεις στις κυκλοφοριακές συνθήκες του αστικού συστήματος, όπως τα περιφερειακά πάρκινγκ και η παράκτια αστική συγκοινωνία, δεν έχουν ακόμη μπει στο στάδιο της υλοποίησης. Τέλος, μεγάλα προβλήματα υπάρχουν τόσο στις κυκλοφοριακές ρυθμίσεις (λεωφοριόδρομοι, σηματοδότηση κ.λπ.), όσο και στην ποιότητα, την πληρότητα και γενικά την αξιοπιστία των παρεχομένων υπηρεσιών του ΟΑΣΘ.

85. Συμπερασματικά, ολόκληρο το σύστημα των αστικών και προαστιακών μετακινήσεων και μεταφορών, καθώς και των συνδέσεων με τα υπεραστικά δίκτυα πρέπει να επανεξεταστεί με βάση τα νέα αναπτυξιακά, πολεοδομικά αλλά και περιβαλλοντικά δεδομένα, τα οποία αναβαθμίζουν τη θέση της πόλης στο δίκτυο των διεθνών μεταφορών, ανατοποθετούν τη σχέση πόλης και αυτοκινήτου υπέρ των ήπιων μορφών μετακινήσεων και υπέρ των μαζικών μέσων μεταφοράς, ενισχύουν τη χρήση μη ενεργειοβόρων και μη ρυπογόνων μέσων ως κρίσιμων συντελεστών της βιώσιμης ανάπτυξης και της επίτευξης υψηλής ποιότητας περιβάλλοντος.

Στόχοι

86. Ο νέος τρόπος διαχείρισης του αστικού συστήματος που εισάγεται με τις διαδικασίες και τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου* τοποθετεί σε άλλη βάση την αντιμετώπιση και τον προγραμματισμό των υποδομών: η επάρκεια, η πληρότητα αλλά και η ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών καθώς και η αποτελεσματικότητα της διαχείρισης των δικτύων και των εγκαταστάσεων θα πρέπει να αξιολογούνται αφενός ως προς την συνδυασμένη συμβολή τους στην προώθηση των γενικών στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης και αφετέρου ως προς την συνέργια τους με άλλες ειδικότερες επιλογές.

87. Με την αποδοχή των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης της πόλης και μέσω των διαδικασιών διαλόγου και αμοιβαίων δεσμεύσεων σε σχέση με τις βασικές επιλογές είναι δυνατόν να ξεπεραστούν προβλήματα, τα οποία στο παρελθόν παρεμπόδισαν την υλοποίηση ή και ακύρωσαν σχέδια και έργα. Η επανατοποθέτηση των ζητημάτων σχεδιασμού και διαχείρισης των βασικών αστικών υποδομών στο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου* έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς στους τομείς αυτούς διαμορφώνεται μια νέα πραγματικότητα. Η νέα αυτή πραγματικότητα χαρακτηρίζεται από τρία στοιχεία:

- πρώτον, σε επίπεδο **στόχων**, η επιδίωξη της βιωσιμότητας εισάγει στις αναπτυξιακές επιλογές νέα κριτήρια, σύμφωνα με τα οποία τοποθετούνται οι προτεραιότητες σχεδιασμού και σημασιοδοτούνται το κοινωνικό κόστος και το κοινωνικό όφελος των έργων,
- δεύτερον, σε επίπεδο **λήψης αποφάσεων** (όπου προγραμματισμός, επιλογές και προτεραιότητες ανήκαν στην ευθύνη κεντρικών [ΔΕΗ, ΟΤΕ] ή ημιαυτόνομων [ΟΑΘ, ΟΥΘ] οργανισμών, κάθετα εξαρτημένων από την κεντρική διοίκηση, καθώς και στην ευθύνη των οργανισμών τοπικής αυτοδιοίκησης – ιδιαίτερος στο πολύ κρίσιμο επίπεδο της «τελικής κατανάλωσης») εμπλέκονται νέα υποκείμενα και αλλάζει η ιεραρχική σχέση κράτους–φορέων. Μέσα από το δομημένο κοινωνικό διάλογο αποκτά ισχυρό ρόλο η τοπική κοινωνία με τους εκπροσώπους της και οι παραγωγικοί ιδιωτικοί φορείς, ενώ η εκδήλωση της βούλησης της πολιτικής συνιστώσας δεν λειτουργεί μονομερώς δεσμεύοντας μόνον τους άλλους, αλλά έχει και το χαρακτήρα αυτοδέσμευσης απέναντι στους εταίρους.
- τρίτον, σε επίπεδο **υλοποίησης και διαχείρισης** με το μετασχηματισμό των πρώην οργανισμών κοινής ωφέλειας σε Α.Ε. και το επικείμενο οριστικό άνοιγμα των τομέων σε καθαρά ιδιωτικές επιχειρηματικές πρωτοβουλίες, διευρύνονται οι δυνατότητες εξεύρεσης πόρων, γίνεται αποτελεσματικότερη η διαχείριση των υποδομών με την εισαγωγή κριτηρίων αποδοτικότητας και ανταγωνισμού, ενώ από την άλλη πλευρά γίνεται περισσότερο αναγκαίος ο κοινωνικός έλεγχος στο σχεδιασμό και τη λειτουργία των βασικών τεχνικών υποδομών.

88. Με τα δεδομένα αυτά, οι επιμέρους στόχοι και πολιτικές στον τομέα των κοινωνικών και τεχνικών αστικών υποδομών, στοχεύοντας στη βιώσιμη ανάπτυξη, θα πρέπει να ξεδιδικεύουν τα κεντρικά αιτήματα του *Στρατηγικού Σχεδίου* για διεθνοποίηση και χωρική συνοχή, ανταγωνιστικότητα και καινοτομία, κοινωνική συνοχή και ισότητα ευκαιριών καθώς και οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής.

Για όλους τους τομείς υπάρχουν ορισμένα γενικά αιτήματα που αφορούν:

- Τη χωρική ολοκλήρωση του συστήματος στα όρια της ευρύτερης περιοχής του Ρυθμιστικού Σχεδίου.
- Την ενσωμάτωση στο σχεδιασμό της αναπτυξιακής δυναμικής του μητροπολιτικού κέντρου.

Ανά τομέα διατυπώνονται ειδικότερα αιτήματα:

Αποχέτευση και διαχείριση υγρών και στερεών αποβλήτων

- Υιοθέτηση πολιτικών αιεφορίας και ασφάλειας στη διαχείριση των ομβρίων.
- Εισαγωγή κριτηρίων περιβαλλοντικής βιωσιμότητας και δεικτών επιπέδου καθαρότητας για τον τελικό αποδέκτη.
- Ανάπτυξη ολοκληρωμένου συστήματος διαχείρισης στερεών αποβλήτων με προώθηση τεχνολογιών ανακύκλωσης.

Ύδρευση

- Εισαγωγή κριτηρίων αιεφορίας στο σχεδιασμό και τη διαχείριση του συστήματος υδροδότησης.
- Υιοθέτηση πολιτικών εξοικονόμησης υδάτινων πόρων.

Ενέργεια:

- Εισαγωγή κριτηρίων αιεφορίας και δεικτών περιβαλλοντικής επιβάρυνσης στο σχεδιασμό και τη διαχείριση των ενεργειακών συστημάτων.
- Υιοθέτηση πολιτικών εξοικονόμησης ενέργειας και ανάπτυξης ήπιων μορφών ενέργειας.

Επικοινωνίες:

- Υιοθέτηση πολιτικών ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας του αστικού συστήματος με την αφομοίωση των τεχνολογιών αιχμής, την εισαγωγή νέων μορφών επικοινωνίας και την υποστήριξη καινοτόμων εφαρμογών.

Συγκοινωνία και μεταφορές:

- Εισαγωγή κριτηρίων αιεφορίας στο σχεδιασμό και τη διαχείριση του συστήματος αστικών και περιαστικών μεταφορών και θέσπιση δεικτών περιβαλλοντικής επιβάρυνσης από τα μέσα μεταφοράς.
- Υιοθέτηση πολιτικών υπέρ των ήπιων μορφών μετακινήσεων και υπέρ των μαζικών μέσων μεταφοράς

Δράσεις

89. Για την επίτευξη των παραπάνω στόχων, δημόσιοι και ιδιωτικοί φορείς πρέπει να συνδιαμορφώσουν έναν περιορισμένο αριθμό δράσεων–πλαισίων στις οποίες θα εντάσσονται οι επιμέρους ενέργειες, έργα ή πρωτοβουλίες. Αυτό προϋποθέτει τη διερεύνηση μιας σειράς διαδικαστικών, επιστημονικών και τεχνικών ζητημάτων. Η εξέταση των θεμάτων αυτών θα τεκμηριώσει τις προτάσεις και θα διαμορφώσει μια κοινή βάση συζήτησης στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου.

Ενδεικτικά, για κάθε τομέα πρέπει να διερευνηθούν και να απαντηθούν ερωτήματα όπως:

σε σχέση με την **κοινωνική** συνιστώσα:

- ποια θέματα είναι ανοικτά,
- ποιοι φορείς εμπλέκονται,

- για ποια θέματα υπάρχει συναίνεση,
- για ποια θέματα χρειάζεται να επιτευχθεί συναίνεση.

σε σχέση με την **πολιτική** συνιστώσα (λήψη αποφάσεων):

- για ποια θέματα χρειάζεται πολιτική απόφαση και ποιου οργάνου.

σε σχέση με τη **διοικητική** συνιστώσα:

- για ποια θέματα και πως εμπλέκονται τα όργανα διαχείρισης,
- ποια επιστημονική–τεχνική επεξεργασία είναι αναγκαία,
- ποια είναι η «ωριμότητα» των έργων,
- ποια μέσα και διαδικασίες υλοποίησης είναι διαθέσιμα,
- ποια είναι η σχέση του δημόσιου και του ιδιωτικού τομέα.

90. Οι δράσεις που εντοπίζονται, ειδικότερα στις κοινωνικές και τεχνικές αστικές υποδομές, βρίσκονται σε συνάφεια και συνέργια με τις δράσεις άλλων τομέων, δεδομένου ότι στο *Στρατηγικό Σχέδιο* το αστικό συγκρότημα αντιμετωπίζεται ως ολοκληρωμένο σύστημα.

Δράση 5

Προώθηση της χωρικής και λειτουργικής ολοκλήρωσης των υποδομών στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης

Για ιστορικούς και συγκυριακούς λόγους ο σχεδιασμός των αστικών υποδομών χαρακτηρίζεται από αποσπασματικότητα, έλλειψη συνοχής μεταξύ των τομέων και χαλαρή συσχέτιση με τη συνολική λειτουργία του αστικού συστήματος και την αστική ανάπτυξη. Για την αντιμετώπιση αυτών των αδυναμιών χρειάζεται η ενσωμάτωση στους σχεδιασμούς των αστικών υποδομών αφενός της χωρικής διάστασης του μητροπολιτικού κέντρου και, αφετέρου, της λειτουργικής συνάφειάς τους με τους άλλους τομείς του πολεοδομικού οργανισμού αλλά και του περιφερειακού χώρου.

Δράση 6

Προώθηση καινοτόμων εφαρμογών για τη βελτίωση της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης

Όλοι οι τομείς των αστικών υποδομών συνδέονται άμεσα με την ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος αλλά και αποτελούν συνιστώσες της αειφορίας του αστικού συστήματος. Για καλύτερα αποτελέσματα στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος και εξασφάλιση της αειφορίας του αστικού συστήματος πρέπει να ενισχυθεί η τεχνογνωσία όσον αφορά την εισαγωγή φιλικών προς το περιβάλλον μεθόδων καθώς και καινοτομιών που μεταβάλλουν τους όρους σχεδιασμού και λειτουργίας των υποδομών.

Δράση 7

Πρώθηση εναλλακτικών συνδυασμών μέσων και τρόπων μεταφοράς

Λόγω της σημασίας των προαστιακών και ενδοαστικών μεταφορών στην ποιότητα του περιβάλλοντος, αλλά και στη λειτουργικότητα του μητροπολιτικού αστικού συστήματος, ιδιαίτερη προσοχή πρέπει να δοθεί στην υιοθέτηση στρατηγικών οι οποίες να προωθούν τη χρήση εναλλακτικών ως προς το αυτοκίνητο μεταφορών στο εσωτερικό της μητροπολιτικής περιοχής και να αντιμετωπίζουν τις επιπτώσεις της κυκλοφοριακής συμφόρησης στη λειτουργία της πόλης και στην ποιότητα ζωής των πολιτών. Η δράση προωθεί μια ολοκληρωμένη προσέγγιση, προκειμένου να ενθαρρυνθεί η ανάπτυξη και η χρησιμοποίηση των δημόσιων μεταφορικών μέσων, του ποδηλάτου, η πεζοπορία και η από κοινού χρήση ιδιωτικών οχημάτων.

Δράση 8

Πρώθηση καινοτόμων εφαρμογών για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας του αστικού συστήματος

Ύδρευση, αποχέτευση, ενέργεια, τηλεπικοινωνίες και μεταφορές αποτελούν σημαντικούς παράγοντες διαμόρφωσης των εξωτερικών οικονομιών για τις επιμέρους επιχειρήσεις αλλά και για την οικονομία του αστικού συστήματος συνολικά. Για τη βελτίωση του επιπέδου των εξωτερικών οικονομιών πρέπει να υποστηριχθεί η ανάπτυξη του ανταγωνισμού με την εισαγωγή κατάλληλου θεσμικού πλαισίου λειτουργίας, τεχνογνωσίας και καινοτομιών σε όλους τους τομείς των υποδομών, τόσο στο σχεδιασμό όσο και στη διαχείρισή τους.

VIII. Κατοικία και κοινωνικός εξοπλισμός

Γενικά

91. Η ποσοτική και ποιοτική επάρκεια της κατοικίας αποτελεί κεντρικό ζήτημα του πολεοδομικού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου*, το θέμα αποκτά ιδιαίτερη σημασία γιατί δεν συνδέεται απλώς με το επίπεδο ευημερίας και την ποιότητα της καθημερινής ζωής των κατοίκων αλλά –όπως έχουν δείξει έρευνες– συνιστά ουσιώδη παράγοντα επιλογής της πόλης ως τόπου εγκατάστασης στελεχών και επιχειρήσεων. Η δυναμική ανάπτυξη της πόλης –που επιδιώκεται να ενισχυθεί με το *Στρατηγικό Σχέδιο*– είναι επόμενο να προκαλέσει την εισροή πληθυσμού και να αυξήσει τη ζήτηση κατοικίας και των αντίστοιχων κοινοχρήστων και κοινωφελών εγκαταστάσεων, πάνω από τις μέχρι τώρα προβλέψεις των Γενικών Πολεοδομικών Σχεδίων.

92. Σε σχέση με τον έγγυο παράγοντα, ο οποίος επηρεάζει αποφασιστικά την αστική ανάπτυξη και ιδιαίτερως την παραγωγή τόσο της κατοικίας όσο και των συλλογικών εξυπηρετήσεων (αστικό πράσινο και ελεύθεροι χώροι, χώροι εκπαίδευσης, νοσηλείας, πρόνοιας, πολιτισμού, αναψυχής κ.λπ.) πρέπει υπογραμμιστεί ότι διαμορφώνονται νέες συνθήκες προσφοράς και ζήτησης. Στο νέο περιβάλλον που διαμορφώνεται, η αγορά γης και ακινήτων θα πρέπει να εξεταστεί ως προς τις συνιστώσες της θεσμικής ετοιμότητας (σχέδια χρήσεων γης, διαδικασίες πολεοδόμησης, κ.λπ.) την κατάσταση ως προς την ιδιοκτησία της γης (συγκέντρωση, κατάτμηση, κ.λπ.), τη διαθεσιμότητα και απόδοση κεφαλαίων και, τέλος, τα οργανωτικά και επιχειρηματικά σχήματα παραγωγής και διανομής.

Διάγνωση

93. Στους τομείς της κατοικίας και του κοινωνικού εξοπλισμού παρατηρούνται αρνητικές συνθήκες και στενότητες όσον αφορά κυρίως τη διαθεσιμότητα επαρκούς και κατάλληλης αστικής γης για την υποδοχή των υφιστάμενων και αναμενόμενων δραστηριοτήτων. Η κατάσταση αυτή έχει δυσμενείς συνέπειες τόσο στις συνθήκες διαβίωσης του πληθυσμού όσο και στην αναπτυξιακή διαδικασία. Καθώς η βιωσιμότητα και η ανταγωνιστικότητα του πολεοδομικού συγκροτήματος εξαρτάται αφενός από την ποιότητα των συνθηκών στέγασης και την ποιότητα του περιβάλλοντος κατοικίας και, αφετέρου, από το κόστος της γης, η βελτίωση της πολεοδομικής οργάνωσης και της λειτουργικότητας των περιοχών κατοικίας καθώς και ο εκσυγχρονισμός της παραγωγής κατοικιών και της αγοράς γης αποτελούν βασικό παράγοντα του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

94. Στο πολεοδομικό συγκρότημα και την ευρύτερη περιοχή Θεσσαλονίκης, η κατάσταση χαρακτηρίζεται από:

- Διατήρηση της μονοκεντρικής δομής με παράλληλη διάχυση ορισμένων κεντρικών λειτουργιών, παρά τις προβλέψεις του Ρυθμιστικού Σχεδίου για ένα μοντέλο οικιστικής οργάνωσης με πολυκεντρική δομή.
- Χαλαρή οργανική σύνδεση των οικισμών της Ευρύτερης Περιοχής του Ρυθμιστικού Σχεδίου. Οι περιστασιακοί οικισμοί δεν λειτουργούν αποτελεσματικά ως χώροι εκτόνωσης των πιέσεων που ασκούνται στο πολεοδομικό συγκρότημα.

- Κορεσμό των εντός σχεδίου περιοχών και οριακή επάρκεια –στις καλύτερες περιπτώσεις– σε κοινόχρηστους και κοινωφελείς χώρους.
- Εντεινόμενη χωροθέτηση δραστηριοτήτων στις περιαστικές περιοχές με αποτέλεσμα την εκτατική αστική ανάπτυξη και την κατασπατάληση εδάφους. Ο πολεοδομικός ιστός επεκτείνεται ανορθολογικά σε βάρος της συνοχής του πολεοδομικού συγκροτήματος και της περιβαλλοντικής ισορροπίας, πλήττοντας μακροπρόθεσμα τη βιωσιμότητα του συστήματος.
- Θεσμική ανετοιμότητα του χώρου με αρνητικές και στρεβλωτικές επιπτώσεις στην αγορά γης.
- Αδυναμία εξασφάλισης κανονικής στέγης σε μειονεκτούσες ομάδες πληθυσμού και απουσία σχετικής πολιτικής. Ο πληθυσμός αυτός βρίσκεται στέγη σε υποβαθμισμένα τμήματα του αστικού ιστού ή στην περιφέρεια της πόλης, με συνέπεια την περαιτέρω απαξίωση του κτιριακού αποθέματος και την επανεμφάνιση αυθαιρέτων εκτός σχεδίου, καθώς και την ένταση των κοινωνικών και εισοδηματικών διαφοροποιήσεων στον αστικό χώρο, την εμφάνιση φαινομένων περιθωριοποίησης και θυλάκων αποκλεισμού, με διαλυτικές επιπτώσεις στην κοινωνική συνοχή.
- Ανανέωση του οικοδομικού αποθέματος των παλιότερων τμημάτων της πόλης και αναζωογόνηση αδρανών ή υποβαθμισμένων περιοχών αποκλειστικά μέσω της αγοράς, ενώ απουσιάζουν ρυθμιστικές παρεμβάσεις (μείωση πυκνοτήτων, ρύθμιση χρήσεων, αισθητική βελτίωση κ.λπ.) που θα οδηγούσαν στην παραγωγή ενός βελτιωμένου αστικού περιβάλλοντος.

95. Μετά από μια περίοδο κατά την οποία οι ρυθμοί πληθυσμιακής μεγέθυνσης της πόλης είχαν παρουσιάσει σχετική κάμψη, η εγκατάσταση νέων κατοίκων (κυρίως μετά το 1990), και μάλιστα χαμηλών εισοδημάτων, πήρε επιταχυνόμενους ρυθμούς. Επίσης, κατά την ίδια περίοδο, εξαιτίας της παραγωγικής αναδιάρθρωσης και της εμφάνισης νέων δραστηριοτήτων κυρίως τριτογενούς χαρακτήρα, μεταβλήθηκε η ζήτηση αστικής γης. Είναι εύλογο να αναμένεται ότι η δυναμική ανάπτυξης της πόλης –που επιδιώκεται να ενισχυθεί με το *Στρατηγικό Σχέδιο*– θα προκαλέσει ένταση των πιέσεων στο πολεοδομικό συγκρότημα και την περιαστική ζώνη και θα επηρεάσει, επίσης, τη ζήτηση της γης.

Στόχοι

96. Η ποσοτική και ποιοτική επάρκεια της κατοικίας αποτελεί κεντρικό ζήτημα του πολεοδομικού σχεδιασμού. Στο πλαίσιο του *Στρατηγικού Σχεδίου*, το θέμα αποκτά ιδιαίτερη σημασία γιατί δεν συνδέεται απλώς με το επίπεδο ευημερίας και την ποιότητα της καθημερινής ζωής των κατοίκων αλλά –όπως έχουν δείξει έρευνες– συνιστά ουσιώδη παράγοντα επιλογής της πόλης ως τόπου εγκατάστασης στελεχών και επιχειρήσεων.

97. Στην προοπτική της ανάπτυξης της πόλης, θα πρέπει να μελετηθούν όλοι οι παράγοντες που προσδιορίζουν τόσο τις συνθήκες κατοίκησης (ποσοτικά και ποιοτικά χαρακτηριστικά της κατοικίας, επάρκεια και πληρότητα συλλογικών εξυπηρετήσεων, ποιότητα περιβάλλοντος και δημόσιων χώρων, θύλακες υποβάθμισης και αποκλεισμού κ.λπ.) όσο και τους όρους ικανοποίησης των αναγκών (προβλέψεις και ικανότητα των ΓΠΣ να ανταποκριθούν στις νέες ανάγκες, παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης, μηχανισμοί και μέσα βελτίωσης του περιβάλλοντος κατοικίας και ικανοποίησης των αναγκών κ.λπ.).

98. Οι στόχοι και κατευθύνσεις του *Στρατηγικού Σχεδίου* όσον αφορά την κατοικία και την αγορά γης εξειδικεύονται σε αιτήματα τα οποία απαντούν:

- πρώτον, σε προβλήματα και αδυναμίες της αστικής ανάπτυξης που δεν μπόρεσαν να βρουν την λύση τους μέσα από την εφαρμογή του Ρυθμιστικού Σχεδίου,
- δεύτερον, σε προβλήματα και πιέσεις, που συνδέονται με τη δυναμική που αναπτύχθηκε μετά το 1990,
- τρίτον, στις προοπτικές ανάπτυξης της πόλης με διατήρηση της βιωσιμότητας του αστικού συστήματος.

99. Όσον αφορά τις πολιτικές που πρέπει να ασκηθούν για την αντιμετώπιση των προβλημάτων της κατοικίας και αγοράς γης, αυτές πρέπει:

- να αξιοποιήσουν τις δυνατότητες που παρέχει το πλαίσιο σχεδιασμού,
- να κινητοποιήσουν και να προσανατολίσουν τον ιδιωτικό τομέα,
- να εστιάσουν σε ζητήματα αιχμής,
- να ενσωματώσουν τις παρεμβάσεις στρατηγικής σημασίας
- να αξιοποιήσουν το ενδιαφέρον (και τους διαθέσιμους πόρους) της Ε.Ε για τις πόλεις και τον αστικό χώρο.

Δράσεις

100. Η **επικαιροποίηση** του Ρυθμιστικού Σχεδίου και προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος με παράλληλη αναθεώρηση των σημείων που δεν ανταποκρίνονται στη διαμορφωμένη κατάσταση και στην αναπτυξιακή δυναμική είναι μια πρώτη προτεραιότητα και συγχρόνως μια ουσιαστική προϋπόθεση άσκησης πολιτικής στον τομέα της κατοικίας και της αγοράς γης. Το ίδιο ισχύει και για τα ΓΠΣ των οικισμών του ΠΣ και της Ευρύτερης Περιοχής, τα οποία πρέπει να προσαρμοστούν στις νέες απαιτήσεις αλλά και τους στόχους του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Η ενίσχυση του **επιτελικού** ρόλου του Οργανισμού Ρυθμιστικού είναι, επίσης, μια ουσιαστική προϋπόθεση αποτελεσματικής παρέμβασης στην ζήτηση και προσφορά στέγης και γης. Ο ρόλος αυτός θα πρέπει να υποστηριχθεί από εγκατάσταση μηχανισμών και διαδικασιών παρακολούθησης, μελέτης και έρευνας των παραγόντων της αστικής ανάπτυξης και των αλλαγών που παρατηρούνται. Με δεδομένα τα αντικρουόμενα συμφέροντα και επιδιώξεις στο χώρο, η επίτευξη **συναινέσεων** για χρήσεις και όρους δόμησης είναι, επίσης, μια εξίσου σημαντική προϋπόθεση επιτυχούς άσκησης πολιτικής. Με τις προϋποθέσεις αυτές προτείνονται στη συνέχεια οι δράσεις–πλαίσιο:

Δράση 9

Ενίσχυση της λειτουργικής συνοχής και της οικιστικής ανάπτυξης στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης

Η ζήτηση χώρων δεν πρέπει να οδηγήσει σε απεριόριστες επεκτάσεις του πολεοδομικού συγκροτήματος. Η διοχέτευση των πιέσεων στους οικισμούς της Ευρύτερης Περιοχής είναι συμβατή με τη βασική στόχευση της βιωσιμότητας και με τον κεντρικό στόχο του Ρυθμιστικού Σχεδίου. Η δράση αποσκοπεί στην προώθηση οικιστικών σχεδίων που βασίζονται στην αποδοτική χρησιμοποίηση των πόρων και περιορίζουν στο ελάχιστο την κατασπατάληση γης και την άναρχη αστική δόμηση.

Δράση 10

Αναζωογόνηση των υποβαθμισμένων αστικών ζωνών

Η υποβάθμιση αστικών περιοχών θέτει σε κίνδυνο τη συνολική συνοχή του αστικού συστήματος και συντελεί σε απαξίωση εδαφικών διαθεσίμων με αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομία τη πόλης. Οι ενέργειες που αποσκοπούν στην αναζωογόνηση υποβαθμισμένων αστικών ζωνών είναι ολοκληρωμένες παρεμβάσεις που αντιμετωπίζουν τις οικονομικές, κοινωνικές, πολιτισμικές, περιβαλλοντικές, συγκοινωνιακές και άλλες διαστάσεις του προβλήματος.

Δράση 11

Εκτίμηση και παρακολούθηση των συνθηκών κατοίκησης και αστικής οργάνωσης

Οι δείκτες έχουν καθοριστική σημασία για την εκτίμηση των αστικών επιδόσεων. Ιδιαίτερως σε ένα περιβάλλον ευμετάβλητο και επηρεαζόμενο από συγκυριακά φαινόμενα, απαραίτητη προϋπόθεση άσκησης πολιτικής είναι η καλή γνώση των δεδομένων και η παρακολούθηση μεταβολών με συστηματικό τρόπο. Να σημειωθεί ότι ανάλογες δράσεις προωθεί η ΕΕ σε κοινοτικό επίπεδο.

ΙΧ. ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΑΣΤΙΚΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Γενικά

101. Η ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος είναι συνάρτηση τόσο των φυσικών στοιχείων όσο και της ποιότητας ζωής στην πόλη. Η ποιότητα της ατμόσφαιρας, των υδάτων και του εδάφους είναι κεντρικά περιβαλλοντικά ζητήματα, όπως είναι, επίσης, η ύπαρξη πρασίνου και ανοικτών χώρων, η ποιότητα κατοικίας, το αστικό τοπίο και η διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς.

102. Παρά τη διάκριση μεταξύ φυσικού και ανθρωπογενούς περιβάλλοντος το ζήτημα της βιωσιμότητας τίθεται ουσιαστικά από τη σχέση και αλληλεξάρτησή τους στο πλαίσιο του αστικού συστήματος. Αν και τα στοιχεία του φυσικού περιβάλλοντος έχουν υποστεί δραστικό μετασχηματισμό και σε πολλές περιπτώσεις έχουν ενταχθεί ή καλυφθεί από το δομημένο περιβάλλον η ανάγκη ή/και παρουσία τους γίνεται συχνά φανερή (π.χ. σε περιπτώσεις κρίσης όπως η έλλειψη νερού, οι πλημμύρες, το φωτοχημικό νέφος, κ.λπ.) με έντονο τρόπο. Το περιβαλλοντικό δάσος, ο Θερμαϊκός κόλπος, η διαχείριση των ρεμάτων, η διαχείριση των στερεών αποβλήτων, η εξασφάλιση της ποιότητας και ποσότητας των νερών και της ποιότητας της ατμόσφαιρας και των εδαφών, αλλά και η διασφάλιση της αισθητικής και των φυσικών χαρακτηριστικών του τοπίου αποτελούν τα κεντρικά στοιχεία της προσπάθειας για ένα *Στρατηγικό Σχέδιο* βιώσιμης ανάπτυξης της πόλης.

103. Από την άλλη πλευρά, η διατήρηση και ανάδειξη της πολιτιστικής συνιστώσας της πόλης έχει τριπλή σημασία: αποτελεί στοιχείο συγκρότησης της εθνικής και ευρωπαϊκής ταυτότητας, παράγοντα ακτινοβολίας σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, και οικονομικό πόρο μέσω της προσέλκυσης επισκεπτών από το εξωτερικό και το εσωτερικό. Ειδικότερα στοιχεία όπως τα κάστρα, τα βυζαντινά μνημεία, οι εμπορικές ζώνες της πόλης, τα ρωμαϊκά και οθωμανικά μνημεία αλλά και η σημερινή πολιτιστική παραγωγή (π.χ. την επανάχρηση βιομηχανικών κτιρίων, τις εστίες και θεσμούς σύγχρονων εκδηλώσεων, τα μουσεία, κ.λπ.) μπορούν να συντεθούν ώστε μια διαχρονική και πολυπολιτισμική? Θεσσαλονίκη να αναδυθεί μέσα από την έμφαση των διαφορετικών ιστορικών στιγμών της.

Διάγνωση

104. Τα ζητήματα του περιβάλλοντος στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης, όπως και σε όλες τις αστικές περιοχές, είναι ιδιαίτερα πολύπλοκα. Η μεγάλη συγκέντρωση πληθυσμού κάνει και τη Θεσσαλονίκη έναν σημαντικό παράγοντα που συμβάλλει στην τοπική, περιφερειακή και παγκόσμια περιβαλλοντική αλλαγή. Οι πιέσεις στο αστικό περιβάλλον προέρχονται από την αέρια ρύπανση, το θόρυβο, την κυκλοφορία, τις χρήσεις γης, αλλά και τη μεταφερόμενη ρύπανση από τους γειτονικούς νομούς ή/και γειτονικές χώρες. Παράλληλα, η αστική περιοχή είναι υπεύθυνη για την παραγωγή πιέσεων στους φυσικούς πόρους και στο περιβάλλον, όπως τα υγρά απόβλητα, τα απορρίμματα και η αέρια ρύπανση. Οι αλλαγές στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης έχουν αφετηρία τα ίδια τα πρότυπα των αστικών δραστηριοτήτων: το μέγεθος της πόλης, η ίδια η δομή της και ο τρόπος

ζωής ανατακλώνται, προφανώς, στη ζήτηση για γη, στη ροή πόρων και στην ποιότητα του περιβάλλοντος, φυσικού και ανθρωπογενούς.

105. Η Θεσσαλονίκη, με σημερινό πληθυσμό 1 εκ. κατοίκους, είναι μια πόλη που το μέγεθός της υπερδιπλασιάστηκε σε μια περίοδο σαράντα χρόνων, από το 1961 μέχρι σήμερα. Ο πληθυσμός του ΠΣΘ, δηλαδή του συνεκτικού τμήματος της ΕΠΘ, αντιπροσωπεύει περίπου το 85%. Η συνολικά πολεοδομημένη περιοχή του ΠΣΘ ανέρχεται σε 5.500 Ha, μια συνεκτική κατά βάθος περιοχή με πολύ υψηλές πυκνότητες και πολύ έντονα τα προβλήματα συνωστισμού. Παράλληλα, κυρίαρχο χαρακτηριστικό της σύγχρονης αστικής ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης είναι η έντονη ανοικοδόμηση στην περιαστική ζώνη, τόσο εντός των πολεοδομημένων τμημάτων της, όσο και στην εκτός σχεδίου περιοχή. Γενικά, η έντονη διάχυση κατοικίας και όλων σχεδόν των οικονομικών δραστηριοτήτων στον περιαστικό χώρο αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα χαρακτηριστικά της δομής της πόλης με επιπτώσεις τόσο στις αστικές ροές και την ποιότητα του περιβάλλοντος, όσο και στην ίδια τη δυνατότητα διαχείρισης αυτών των επιπτώσεων.

106. Από τα διαθέσιμα στοιχεία για τη Θεσσαλονίκη δεν μας είναι γνωστή η συμβολή της πόλης στην κατανάλωση πόρων. Ωστόσο, από τη γενική βιβλιογραφία είναι γνωστό ότι κατά μέσο όρο μια ευρωπαϊκή πόλη ενός εκατομμυρίου κατοίκων καταναλώνει κάθε μέρα 11.500 τόνους ορυκτών καυσίμων, 320.000 τόνους νερού και 2.000 τόνους τροφίμων. Όπως προκύπτει από τα στοιχεία της πρόσφατης Γενικής Κυκλοφοριακής Μελέτης, σε μια τυπική εργάσιμη ημέρα το σύνολο των μετακινήσεων (συμπεριλαμβανομένων και των μετακινήσεων πεζή με χρόνο πάνω από 10 λεπτά) ανέρχεται σε 1.650.000, από τις οποίες μόνον το 1/5, γίνονται με δημόσιες συγκοινωνίες, 6% πεζή και όλες οι υπόλοιπες, σε ποσοστό 73%, γίνονται με Ι.Χ.

107. Το ιστορικό περιβάλλον, η έκφραση της γνώσης, των αξιών και των μορφών της πολιτιστικής ταυτότητας μιας πόλης, αποτελεί, επίσης, έναν πολύ σημαντικό και μη ανανεώσιμο πόρο για την πόλη της Θεσσαλονίκης. Η Θεσσαλονίκη και ιδιαίτερα το ιστορικό της κέντρο παρουσιάζει έναν εξαιρετικά ενδιαφέροντα χαρακτήρα, που οφείλεται στην ιστορική συνέχεια του χώρου, στα μεμονωμένα μνημεία, στα ιστορικά σύνολα, αλλά και στις σημαντικές επεμβάσεις που υπέστη μέσα στο χρόνο. Οι πολύ υψηλοί συντελεστές δόμησης στην κεντρική περιοχή, οι υψηλές αξίες, η υψηλή ζήτηση των ακινήτων, οι νέες επενδυτικές τάσεις, η ύπαρξη ελάχιστων αδόμητων χώρων, αλλά και οι υφιστάμενες ανάγκες εξυπηρέτησης των χρηστών του κέντρου, αποτελούν παράγοντες πίεσεων στο ιστορικό περιβάλλον και, ειδικότερα, στην προστασία των ιστορικών χώρων.

108. Η πόλη της Θεσσαλονίκης παρουσιάζει σημαντικά προβλήματα ατμοσφαιρικής ρύπανσης. Αν και τα σημερινά δεδομένα δεν δείχνουν έντονες υπερβάσεις των θεσμοθετημένων ή προτεινόμενων οριακών τιμών, διαπιστώνεται ότι η ποιότητα του ατμοσφαιρικού περιβάλλοντος υποβαθμίζεται συνεχώς. Το μέγεθος της πόλης, οι στενοί δρόμοι, οι ελάχιστοι ανοικτοί χώροι, ο συνεχώς αυξανόμενος αριθμός οχημάτων, η εγκατάσταση βιομηχανικών μονάδων σε επαφή σχεδόν με τον πολεοδομικό ιστό, σε συνδυασμό με τις κλιματολογικές συνθήκες άπνοιας ή ασθενών ανέμων και μειωμένων βροχοπτώσεων, συμβάλλουν στη συσσώρευση ρύπων στην ατμόσφαιρα και, ειδικότερα, στο συνεχώς εξελισσόμενο

φωτοχημικό νέφος και στη ρύπανση από στερεά σωματίδια και διάφορους ρύπους.

109. Όλο το επιφανειακό υδατικό σύστημα είναι σοβαρά υποβαθμισμένο με κύρια χαρακτηριστικά τις υψηλές συγκεντρώσεις κάθε είδους ρύπων βιομηχανικής, γεωργικής και αστικής προέλευσης. Ο Θερμαϊκός κόλπος, συστατικό τμήμα του φυσικού περιβάλλοντος της Θεσσαλονίκης, και ιδιαίτερος ο κλειστός και αβαθής όρμος της Θεσσαλονίκης, εμφανίζει μια χρόνια κατάσταση ρύπανσης, πρόβλημα που αναμένεται να υποχωρήσει με την ολοκλήρωση των εγκαταστάσεων επεξεργασίας των λυμάτων της ΕΠΘ και, ενδεχομένως, να εξαιρεθεί αν επιτευχθεί η σύνδεση των εκτός ΒΙΠΕ βιομηχανικών εγκαταστάσεων με αυτές. Πολύ σημαντικό είναι το πρόβλημα της μεταφερόμενης ρύπανσης των υγρών αποδεκτών από γειτονικές περιοχές εντός και εκτός του ελλαδικού χώρου, το οποίο θέτει επιτακτικά και το πρόβλημα της γεωγραφικής εμβέλειας των περιβαλλοντικών πολιτικών και δράσεων.

110. Πάνω από 50% της έκτασης της ΕΠΘ εξακολουθεί να καταλαμβάνεται από καλλιεργούμενες εκτάσεις, στο μεγαλύτερο τμήμα τους με εντατικές μορφές εκμετάλλευσης, οι οποίες συντελούν σε μεγάλο βαθμό στη ρύπανση του εδάφους αλλά και στην υπερεκμετάλλευση των υπόγειων υδροφορέων. Ρύπανση εδάφους, αλλά και των υπογείων υδάτων προξενούν, επίσης, η ανεξέλεγκτη απόθεση στερεών αποβλήτων προερχόμενων από βιομηχανικές δραστηριότητες, καθώς και οι ανεξέλεγκτες χωματερές απορριμμάτων. Παρά την ύπαρξη ενός ολοκληρωμένου προγράμματος από τον Οργανισμό Θεσσαλονίκης για την εξεύρεση του χώρου διάθεσης των στερεών βιομηχανικών αποβλήτων, το ζήτημα αυτό εξακολουθεί να παραμένει ανοικτό.

111. Στο ΠΣΘ το ετήσιο φορτίο αστικών απορριμμάτων ανέρχεται σήμερα σε 388.763 τόνους, ενώ το έτος 2005 αναμένεται να φθάσει τους 458.918 τόνους. Ανοικτό παραμένει το ζήτημα της διάθεσης των αστικών απορριμμάτων, αφού δεν έχει ακόμα επιλυθεί το ζήτημα του νέου χώρου υγειονομικής ταφής. Από την άλλη πλευρά, τα εφαρμοζόμενα μέτρα ανακύκλωσης είναι αποσπασματικά και ως εκ τούτου παραμένουν αναποτελεσματικά. Το 1998 ο συντελεστής ανάκτησης χαρτιού ήταν μόνον 5,4%.

112. Στη Θεσσαλονίκη δεν έχουν πραγματοποιηθεί πολλές μετρήσεις για τη συστηματική καταγραφή και τον έλεγχο της στάθμης του θορύβου. Οι πιο πρόσφατες μετρήσεις έγιναν από τον Οργανισμό Θεσσαλονίκης το 1989. Εκτιμάται ότι τα σημερινά επίπεδα θορύβου, ιδιαίτερος στην κεντρική περιοχή, είναι της τάξεως των 80–85 dB, δηλαδή πιο υψηλά από τα ανώτατα αποδεκτά όρια.

113. Εντός της ΕΠΘ ή σε άμεση επαφή με αυτήν υπάρχουν ορισμένα κρίσιμα οικοσυστήματα, με πολύ σημαντική χλωρίδα και πανίδα αλλά και πολύ μεγάλο ρόλο στην οικολογική ισορροπία της πόλης. Πρόκειται για τέσσερα υδροτοπικά συστήματα (Δέλτα Αξιού–Λουδία–Αλιάκμονα, εκβολές Γαλλικού–λιμνοθάλασσα Καλοχωρίου, λίμνες Κορώνειας–Βόλβης και οι υδροβιότοποι Αγγελοχωρίου και Ακρωτηρίου Επανομής), το δάσος–πάρκο Θεσσαλονίκης, όπως και το πλήθος των ρεμάτων που διατρέχουν όχι μόνον τον εξωαστικό χώρο αλλά και τον ίδιο το συνεκτικό τμήμα του αστικού χώρου, το ΠΣΘ. Όλα τα παραπάνω οικοσυστήματα απειλούνται από τις επικρατούσες μορφές αστικής ανάπτυξης, όπως είναι η

ανοργάνωτη χωροθέτηση βιομηχανικών και βιοτεχνικών μονάδων, η δόμηση αυθαίρετων κτισμάτων, καθώς, επίσης, και από τον ίδιο τον σχεδιασμό των δημοσίων έργων.

114. Στο ΠΣΘ οι αστικοί υπαίθριοι χώροι είναι πολύ περιορισμένοι (2,73 m²/κατ., μέσος όρος για το ΠΣΘ) και βασικά διασπαρμένοι σε πολύ μικρούς χώρους πρασίνου ή ανοικτούς χώρους. Μερικοί μόνον, όπως η ζώνη της νέας παραλίας, μπορούν να αποτελέσουν μεγάλες συνέχειες. Όλοι οι ανοικτοί χώροι, ανεξαρτήτως μεγέθους, βρίσκονται συνεχώς σε «πίεση» λόγω της σταδιακής δόμησής τους από τους ίδιους τους δημόσιους φορείς, πολλές φορές, με αμφιβόλου χρησιμότητας χρήσεις, ενώ στο μεγαλύτερο μέρος τους οι προβλεπόμενοι από το θεσμοθετημένο σχεδιασμό αστικοί υπαίθριοι χώροι δεν έχουν απαλλοτριωθεί και κινδυνεύουν να δομηθούν.

115. Τέλος, στα παραπάνω θα πρέπει να προστεθεί το ζήτημα των φυσικών, τεχνολογικών και περιβαλλοντικών κινδύνων. Για την πόλη της Θεσσαλονίκης ως πρώτη προτεραιότητας κίνδυνοι θεωρούνται οι σεισμοί, τα μεγάλα βιομηχανικά ατυχήματα, οι πλημμύρες, οι περιστασικές δασικές πυρκαγιές και οι διάφοροι περιβαλλοντικοί κίνδυνοι. Εκτός από τα επιμέρους σχέδια αντιμετώπισης κινδύνων (όπως το Σχέδιο Αντιμετώπισης Τεχνολογικού Ατυχήματος από Μεγάλες Εγκαταστάσεις) που είναι αναγκαίο να υιοθετηθούν, πρέπει να προχωρήσει η πρόληψη από ατυχήματα και με χωροταξικούς και πολεοδομικούς μηχανισμούς, όπως ο έλεγχος των χρήσεων γης.

Στόχοι

116. Η σχέση αστικού συστήματος και περιβάλλοντος θεωρητικά ήταν ενσωματωμένη στον Ν. 1561/85 περί Ρυθμιστικού Σχεδίου και Προγράμματος Προστασίας Περιβάλλοντος, στο οποίο περιλαμβάνονταν – μέσα από ένα ενιαίο θεσμικό πλαίσιο– τόσο οι γενικές ρυθμιστικές επιδιώξεις όσο και ένα Πρόγραμμα Προστασίας του Περιβάλλοντος της ΕΠΘ. Το Πρόγραμμα αυτό περιελάμβανε μέτρα και κατευθύνσεις για την αναβάθμιση του φυσικού και δομημένου περιβάλλοντος της ΕΠΘ, όπως η οικολογική ανασυγκρότηση η προστασία της γεωργικής γης, των δασών, των υδροβιοτόπων κ.λπ., η προστασία του τοπίου, των ακτών και των ειδικών περιοχών φυσικού κάλλους, η προστασία της ιστορικής και πολιτιστικής κληρονομιάς, ο περιορισμός της ρύπανσης από κάθε πηγή και, ιδίως, η αντιμετώπιση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης, της ρύπανσης του εδάφους των νερών, της ηχορύπανσης και η αναβάθμιση ιδιαίτερως υποβαθμισμένων περιοχών.

117. Για την αντιμετώπιση του προβλήματος της ρύπανσης ο Ν. 1561/85 προέβλεπε τη σύνταξη μελετών και ερευνών για τον ακριβή προσδιορισμό του προβλήματος. Παράλληλα, προέβλεπε την έκδοση σχετικών Π.Δ. για τη ρύθμιση του προβλήματος των οχληρών χρήσεων με κατάλληλες χωροθετήσεις του χώρου απόθεσης των στερεών βιομηχανικών αποβλήτων, όπως, βεβαίως, και την έκδοση Π.Δ. για τον έλεγχο των χρήσεων στον περιστατικό χώρο με τη θεσμοθέτηση των ΖΟΕ.

118. Βεβαίως, με δεδομένες τις αντιλήψεις της εποχής σύνταξής του, ο Ν. 1561/85 έχει μια σαφώς «από τα πάνω» προσέγγιση για την αντιμετώπιση των μεγάλων περιβαλλοντικών προβλημάτων. Επίσης, είναι χαρακτηριστική η έμφασή του στις περιβαλλοντικές επιπτώσεις ορισμένων

κυρίως οικονομικών δραστηριοτήτων (βασικά της βιομηχανίας). Ζητήματα όπως, η κατανάλωση πόρων ή οι επιπτώσεις σημαντικών αστικών ροών (βλέπε κυρίως τις μεταφορές) στο περιβάλλον δεν έχουν ιδιαίτερως αναφορά στον εν λόγω νόμο.

119. Πολύ μεγάλη είναι η έμφαση του Ν. 1561/85 στη φυσιογνωμία της πόλης και στην ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς. Προτάσεις όπως η ενοποίηση των ιστορικών χώρων και η ανάδειξη αξόνων με ιστορική σημασία, οι οποίες αργότερα αποτέλεσαν αντικείμενο μελετών και προγραμμάτων (π.χ. Πιλοτικό Πρόγραμμα για το Ιστορικό Κέντρο), έχουν την αφετηρία τους στον Ν. 1561/85.

120. Κατά την τελευταία δεκαετία, και ιδιαίτερως μετά τη Διάσκεψη του Ρίο για το Περιβάλλον το 1992, η διεθνής και ευρωπαϊκή πολιτική κατευθύνονται προς μια ολοκληρωμένη πολιτική για το περιβάλλον και τη βιώσιμη ανάπτυξη, καθώς η τελευταία αποτελεί πλέον τον κρίκο που συνδέει το περιβάλλον με την ανάπτυξη σε παγκόσμια και τοπική κλίμακα. Η ποιότητα του περιβάλλοντος, καθώς και η προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς, αποτελούν κεντρική συνιστώσα του *Στρατηγικού Σχεδίου* βιώσιμης ανάπτυξης που όχι μόνον σχετίζεται άμεσα με τον στόχο «οικολογική ισορροπία και ποιότητα ζωής», αλλά διατρέχει όλους τους στόχους και άξονες προτεραιοτήτων του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

121. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη δίνει έμφαση στην ολοκληρωμένη προσέγγιση περιβαλλοντικής διαχείρισης και βιώσιμης ανάπτυξης της Θεσσαλονίκης. Ακολουθώντας την Ευρωπαϊκή πολιτική για το περιβάλλον και την αειφορία, το *Στρατηγικό Σχέδιο* ενσωματώνει τους εξής στόχους:

- μείωση της χρήσης φυσικών πόρων,
- μείωση της παραγωγής αποβλήτων,
- βελτίωση της ποιότητας του περιβάλλοντος,
- βελτίωση της ποιότητας ζωής,
- διατήρηση της πολιτιστικής κληρονομιάς και ανάδειξη της φυσιογνωμίας της πόλης,
- περιορισμό στο ελάχιστο και αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών κινδύνων.

122. Η μέχρι σήμερα γνώση για τα ζητήματα περιβάλλοντος στην Ευρύτερη Περιοχή Θεσσαλονίκης προκύπτει από μια σειρά τομεακών μελετών που έχουν ως επίκεντρο επιμέρους τομείς σχετικούς με το περιβάλλον, όπως η ατμοσφαιρική ρύπανση από διάφορες πηγές, η ποιότητα του Θερμαϊκού κόλπου κ.λπ. Εκτός από την εστίασή τους σε τομεακά ζητήματα, κύριο χαρακτηριστικό αρκετών από αυτές τις μελέτες είναι η έλλειψη συνέχειας ώστε η γνώση που παρέχουν να είναι επίκαιρη και έγκυρη. Ακόμη, οι προσπάθειες αυτές: α) είτε δεν ακολουθούνται από τις απαιτούμενες πολιτικές για την αντιμετώπιση των ζητημάτων, β) είτε οι πολιτικές που διαμορφώνονται δεν φθάνουν στο στάδιο της εφαρμογής. Όλα αυτά τα προβλήματα επιτείνονται από το κοινώς αποδεκτό πρόβλημα της πολυδιάσπασης των αρμοδιοτήτων για το περιβάλλον με αποτέλεσμα τις επικαλύψεις, την ύπαρξη σημαντικών κενών γνώσης και δράσης, την πολυδιάσπαση ανθρώπινου δυναμικού και υποδομών κ.λπ. Η ιδέα ενός Ενιαίου Φορέα Περιβάλλοντος που αναφέρεται στους Ν. 1561/85 και 1650/86 δεν προχώρησε ποτέ για υλοποίηση.

Δράσεις

123. Μια πολιτική για τη βιώσιμη ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης πρέπει εκ των πραγμάτων και να εισάγει διαδικασίες δημόσιας συμμετοχής, αλλά και να προκύπτει από τέτοιες διαδικασίες. Λαμβάνοντας υπόψη τη διεθνή εμπειρία των μέχρι σήμερα πολιτικών για τις βιώσιμες πόλεις, το *Στρατηγικό Σχέδιο* διαμορφώνεται σε τρία επίπεδα ως εξής: ΜΟΝΟΝ ΕΔΩ α,β,γ ΓΙΑΤΙ ΥΠΟΓΡΑΜΜΙΣΕΙΣ?

- Διαχειρίζεται σε επιτελικό επίπεδο και με συντονιστικό χαρακτήρα τα μείζονα περιβαλλοντικά προβλήματα της πόλης.
- Εμπλέκει τόσο στη λήψη των αποφάσεων όσο και στην εφαρμογή της την τοπική κοινωνία, ούτως ώστε να αντανakλά τις ανάγκες και τις απόψεις της.
- Υιοθετεί ένα σαφές πλαίσιο συνεργασίας και εταιρικότητας μεταξύ των δημόσιων φορέων (υπεύθυνων για το σχεδιασμό και την άσκηση επιμέρους πολιτικών), των δημόσιων και ιδιωτικών επιχειρήσεων, (χρήστες φυσικών πόρων και παραγωγοί διαφόρων ειδών και ποσοτήτων αποβλήτων), και το ευρύ κοινό (ως πολιτών που ενδιαφέρονται για το περιβάλλον, ως παραγωγός ρύπανσης και αποβλήτων και ως καταναλωτής προϊόντων και υπηρεσιών).

124. Το *Στρατηγικό Σχέδιο* έχει ως αντικείμενο την ίδια τη σχέση αστικού συστήματος και περιβάλλοντος και, με βάση αυτό το αντικείμενο, διαμορφώνονται οι δράσεις που προτείνονται παρακάτω. Οι δράσεις αυτές αφορούν την εκτίμηση, τον έλεγχο και την παρακολούθηση του περιβάλλοντος και της βιώσιμης ανάπτυξης της πόλης, καθώς και την ανάλογη αναπροσαρμογή όλων των επιπέδων του θεσμοθετημένου σχεδιασμού. Οι ενέργειες που προτείνονται είναι:

Δράση 12

Εκτίμηση και παρακολούθηση των αλλαγών στην ποιότητα του αστικού περιβάλλοντος

Η δράση περιλαμβάνει δύο βασικές συνιστώσες:

Σύνταξη Έκθεσης Κατάστασης Περιβάλλοντος: Η Έκθεση Κατάστασης Περιβάλλοντος πρέπει να περιλαμβάνει τη συνολική εκτίμηση για την κατάσταση του περιβάλλοντος στην ΕΠΘ και να εκπονείται σε κυλιόμενη βάση (5ετία). Η Έκθεση μπορεί να βασίζεται στα δεδομένα που είναι διαθέσιμα κάθε φορά, τα οποία θα εξετάζει συνθετικά με βάση τα παρακάτω τέσσερα επίπεδα:

α. *Αστικά πρότυπα*. Μέγεθος της πόλης, δομή, υποδομές κ.λπ., δηλαδή στοιχεία που καθορίζουν σε σημαντικό βαθμό τη φύση και την έκταση των επιπτώσεων στο περιβάλλον.

β. *Αστική κατανάλωση και ροή πόρων*. Χρήση νερού και ενέργειας από τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις για θέρμανση, φωτισμό, μεταφορά κ.λπ., καθώς και η αντίστοιχη παραγωγή αποβλήτων (υγρά και στερεά).

γ. *Αστική ποιότητα ζωής*. Ποιότητα ατμόσφαιρας, ποιότητα υδάτων, επίπεδα θορύβου, πράσινες περιοχές, βιοποικιλότητα, διατηρητέα μνημεία και τόποι ιστορικού ενδιαφέροντος, αστικό τοπίο, ποιότητα κατοικίας, οδική κυκλοφορία και ασφάλεια, δημόσια υγεία, προσπελασιμότητα της πόλης, εγκληματικότητα, μεγάλοι κίνδυνοι.

δ. *Πολιτιστική Κληρονομιά*. Χαρακτηριστικά του ιστορικού περιβάλλοντος για το σύνολο της ΕΠΘ και για όλες τις χρονικές περιόδους και μέτρα για την αναλυτική καταγραφή, προστασία και ανάδειξη των ιστορικών χώρων και της πολιτιστικής κληρονομιάς ολόκληρης της ΕΠΘ.

Συντονισμός της παρακολούθησης των περιβαλλοντικών παραμέτρων. Η παρακολούθηση των επιμέρους περιβαλλοντικών παραμέτρων αποτελεί εκ των πραγμάτων αντικείμενο διάφορων φορέων. Η δράση αποσκοπεί, κυρίως, στον συντονισμό της παρακολούθησης, ούτως ώστε να αντιμετωπίζονται τα προβλήματα που προκύπτουν από την πολυδιάσπαση των φορέων και να αποκτώνται έγκυρα δεδομένα για τις αλλαγές στο αστικό περιβάλλον. Η μορφή (ή οι μορφές) που θα πάρει αυτός ο συντονισμός αποτελεί αντικείμενο ξεχωριστής μελέτης και διαλόγου ανάμεσα στους εμπλεκόμενους.

Δράση 13

Εκτίμηση και παρακολούθηση εξειδικευμένων δεικτών και στόχων βιώσιμης αστικής ανάπτυξης

Οι δράση αυτή περιλαμβάνει τρεις βασικές συνιστώσες:

Υιοθέτηση δεικτών περιβάλλοντος και αειφορίας. Οι δείκτες πρέπει να παρέχουν αντικειμενική και συγκρίσιμη πληροφορία για την κατάσταση και την πρόοδο που γίνεται στα ζητήματα του περιβάλλοντος και της αειφορίας και επομένως είναι χρήσιμο να ακολουθούν καθιερωμένα ευρωπαϊκά πρότυπα. Οι δείκτες δεν θα εκφράζουν μόνον απόλυτα μεγέθη, αλλά θα εστιάζουν το ενδιαφέρον τους στις αλλαγές που συνέβησαν σε ένα συγκεκριμένο χρονικό διάστημα και θα προσδιορίζουν τις τάσεις και τις κατευθύνσεις που διαφαίνονται.

Ενσωμάτωση προγραμματικών στόχων στα διάφορα επίπεδα σχεδιασμού: Η συνιστώσα αυτή αφορά προφανώς το σύνολο των στόχων του *Στρατηγικού Σχεδίου*, οι οποίοι πρέπει να υιοθετηθούν και να εξειδικευθούν αναλόγως στο υπό επικαιροποίηση Ρυθμιστικό Σχέδιο Θεσσαλονίκης, στη Ζώνη Οικιστικού Ελέγχου, καθώς και στα νέα ή υπό αναθεώρηση Γενικά Πολεοδομικά Σχέδια. Οι προγραμματικοί στόχοι περιβάλλοντος και αειφορίας που πρέπει να υιοθετηθούν από τα παραπάνω σχέδια θα αναφέρονται στην αναπτυξιακή διάσταση των σχεδίων, στα ζητήματα χωροταξικής και πολεοδομικής οργάνωσης που επηρεάζουν την αστική δομή και τις αστικές ροές, καθώς και στην εκτίμηση των αναγκών των επιμέρους Δήμων. Συνεπώς, η δράση αυτή προϋποθέτει την εξειδίκευση σε επίπεδο Δήμων των στόχων της βιώσιμης ανάπτυξης που θα τεθούν, όπως και την προσαρμογή των σταθεροτύπων εκτίμησης αναγκών σε αυτούς τους στόχους.

Επιλογή ποσοτικών στόχων. Η επιλογή ποσοτικών στόχων είναι απολύτως αναγκαία ώστε η πολιτική για το περιβάλλον και την αειφορία να γίνει και ρεαλιστική και επιχειρησιακή. Οι ποσοτικοί στόχοι θα αποτελέσουν τη βάση για τη δέσμευση των εμπλεκόμενων φορέων γύρω από τους σκοπούς του παρόντος *Στρατηγικού Σχεδίου*. Επίσης, πρέπει να είναι συνδεδεμένοι με χρονοδιάγραμμα υλοποίησής τους.

Δράση 14

Δράση 14

Πρωώθηση ολοκληρωμένων συστημάτων διαχείρισης φυσικών και τεχνολογικών κινδύνων

Ολοκληρωμένα συστήματα διαχείρισης πρέπει να προωθηθούν, να επικαιροποιηθούν ή να ενεργοποιηθούν αναλόγως για όλους τους βασικούς φυσικούς και τεχνολογικούς κινδύνους που αντιμετωπίζει η πόλη της Θεσσαλονίκης, όπως οι σεισμοί, τα μεγάλα βιομηχανικά ατυχήματα, οι πλημμύρες, οι περιαστικές δασικές πυρκαγιές κ.λπ. Τα ολοκληρωμένα σχέδια διαχείρισης πρέπει να περιλαμβάνουν μέτρα τόσο για την αντιμετώπιση, όσο και κυρίως για την πρόληψη των κινδύνων όπου αυτό είναι εφικτό. Ιδιαίτερη έμφαση πρέπει να δοθεί στους ίδιους τους μηχανισμούς ελέγχου των χρήσεων γης και της αστικής ανάπτυξης (χωροταξικοί και πολεοδομικοί μηχανισμοί) για την πρόληψη ή την αποφυγή και των φυσικών και των τεχνολογικών κινδύνων.

Δράση 15

Καθιέρωση της Στρατηγικής Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων των προγραμμάτων και πολιτικών

Η Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων αφορά στην εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων σε επίπεδα αποφάσεων υψηλότερα των μεμονωμένων έργων, δηλαδή στο ίδιο το επίπεδο του σχεδιασμού (όπως για παράδειγμα κατά το στάδιο της εκπόνησης μιας Γενικής Κυκλοφοριακής Μελέτης). Η Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων επιδιώκει να ενσωματώσει στην πράξη τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης και να καλύψει τα κενά που παρουσιάζουν οι Μελέτες Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, οι οποίες εστιάζουν στις επιπτώσεις μεμονωμένων έργων. Στο στάδιο του σχεδιασμού είναι δυνατόν να αντιμετωπιστούν συνολικά όλα τα ζητήματα, συμπεριλαμβανομένων και των περιβαλλοντικών προβλημάτων, τα οποία προκύπτουν από τις επιμέρους εναλλακτικές πολιτικές ή παρεμβάσεις. Η Στρατηγική Εκτίμηση Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, επομένως, θα πρέπει να βασίζεται και στην οικονομική εκτίμηση των εναλλακτικών πολιτικών, γεγονός που θα συμβάλλει στον ολοκληρωμένο σχεδιασμό.

ΜΕΡΟΣ Γ: Συμμετοχή και επικοινωνία

Χ. Στάδια και Προϋποθέσεις Εφαρμογής

Γενικά

125. Η επιτυχής πορεία και η ουσιαστική προώθηση των στόχων του *Στρατηγικού Σχεδίου* εξαρτάται από μια σειρά προϋποθέσεων: **πολιτικών και κοινωνικών** (αρχική πολιτική απόφαση συγκρότησης οργάνων, διεξαγωγή κοινωνικού διαλόγου, αποδοχή των αρχών του *Στρατηγικού Σχεδίου*), **διοικητικών** (θεσμική προετοιμασία, εξασφάλιση ροής χρηματοδότησης του εγχειρήματος, συντονισμός των φορέων υλοποίησης) και **τεχνικών** (σύνταξη σχεδίου δράσης, διάγνωση τομέων, τεχνική επεξεργασία δράσεων–πλαίσιο). Επιπλέον, η συνθετότητα και ο καινοτόμος χαρακτήρας του εγχειρήματος απαιτεί τη συνέργια ανάμεσα σε όλες αυτές τις προϋποθέσεις. Τέλος, καθώς η εφαρμογή περιλαμβάνει όλους τους τομείς δράσεις και την εξειδίκευση των δράσεων–πλαίσιο, η επιτυχία του *Στρατηγικού Σχεδίου* εξαρτάται από την προθυμία, τη δέσμευση και την ετοιμότητα της πληθώρας των φορέων υλοποίησης των επιμέρους έργων να συντονίσουν τις δράσεις αυτές, σύμφωνα με τις βασικές κατευθύνσεις του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

Δομημένος κοινωνικός διάλογος

126. Το κεντρικό στοιχείο του *Στρατηγικού Σχεδίου* είναι η συμβολή του στην αποτελεσματική διακυβέρνηση του μητροπολιτικού συγκροτήματος Θεσσαλονίκης με τη λειτουργία ενός Φόρουμ διαλόγου που θα προωθήσει την επίτευξη κοινωνικών συναινέσεων ως προς τις βασικές κατευθύνσεις ανάπτυξης της πόλης μέσω της πληροφόρησης και της διαπραγμάτευσης των εμπλεκόμενων φορέων. Ο προσδιορισμός των φορέων που καλούνται να συμμετάσχουν στον κοινωνικό διάλογο στηρίζεται στην αναγνώριση του δικαιώματος συμμετοχής τους από το πολιτικό επίπεδο, με βάση τα εξής:

- Δικαίωμα που προκύπτει από την ιδιότητα του πολίτη. Το δικαίωμα αυτό ασκείται από τους εκλεγμένους εκπροσώπους στα διάφορα επίπεδα διοίκησης και αυτοδιοίκησης. Στο κοινωνικό Φόρουμ συμμετέχουν με την ιδιότητα των εκπροσώπων της κυβέρνησης και της αυτοδιοίκησης οι 6 φορείς του επιτελικού οργάνου λήψης αποφάσεων (ΥΜΑΘ, ΠΚΜ, ΟΡΘΕ, Νομαρχία Θεσσαλονίκης, Δήμος Θεσσαλονίκης, ΤΕΔΚ).
- Δικαίωμα με βάση τον ιδιαίτερο τόπο κατοικίας των πολιτών. Οι πολίτες του ΠΣΘ έχουν διαφοροποιημένες ανάγκες με βάση την περιοχή εγκατάστασης. Στο Φόρουμ η διάσταση αυτή μπορεί να καλυφθεί από τους εκλεγμένους εκπροσώπους της αυτοδιοίκησης των 14 δήμων του ΠΣΘ. Εναλλακτικά θα μπορούσαν να μετέχουν (εκτός των ήδη συμμετεχόντων ΔΘ και ΤΕΔΚ) οι εκπρόσωποι των 3 μεγαλύτερων πληθυσμιακά δήμων (Καλαμαριά, Αμπελόκηποι, Σταυρούπολη).
- Δικαίωμα με βάση την κατοχή ειδικής γνώσης σε σχέση με τη λειτουργία και την ανάπτυξη της πόλης. Εδώ θα προσκληθούν ειδικοί επιστήμονες ή εκπρόσωποι επιστημονικών φορέων αλλά και εκπρόσωποι κρατικών υπηρεσιών, ΔΕΚΟ και ΝΠΔΔ που έχουν σημαντικό ρόλο στον προγραμματισμό υποδομών και εξυπηρετήσεων. Λόγω της πληθώρας των φορέων που είναι δυνητικά επιλέξιμοι θα πρέπει να συνεκτιμηθούν πρόσθετα κριτήρια (π.χ. σημασία ή μέγεθος). Μια πρώτη επιλογή περιλαμβάνει τους ΟΛΘ, ΟΥΑΘ, Πολιτική

Αεροπορία, ΟΣΕ, ΔΕΗ, ΟΤΕ, Τροχαία, Αστυνομία, ΤΕΕ, Οικονομικό Επιμελητήριο, ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, κ.λπ.

- Δικαίωμα με βάση τη θέση στην παραγωγική διαδικασία. Εδώ θα κληθούν να συμμετάσχουν εκπρόσωποι εργοδοτών και εργαζομένων. Λόγω της πληθώρας των διαφορετικών επαγγελματικών κλάδων θα πρέπει να συνυπολογιστούν πρόσθετα κριτήρια (π.χ. σημασία ή μέγεθος). Προτείνονται, λοιπόν, οι ΣΒΒΕ, ΕΒΕΘ, Εργατικό Κέντρο, εκπρόσωποι δημόσιων υπαλλήλων, εκπρόσωποι εργαζομένων στην αυτοδιοίκηση, κ.λπ.)

- Δικαίωμα με βάση τη συμμετοχή στο κόστος και το όφελος από την καθημερινή λειτουργία της πόλης. Εδώ θα μπορούσαν να κληθούν επιλεκτικά ιδιοκτήτες γης και ακινήτων ή μεγάλοι εργοδότες αλλά και ειδικές κατηγορίες πληθυσμού (π.χ. μετανάστες, άνεργοι, κ.λπ.). Υπάρχει εδώ ένα πρόβλημα εκπροσώπησης καθώς σπάνια οι ομάδες αυτές πληθυσμού έχουν συγκροτηθεί με κάποιο γενικά αποδεκτό τρόπο (π.χ. ποιοι εκπροσωπούν τους ιδιοκτήτες γης και ακινήτων; πώς εκπροσωπούνται οι οικονομικοί μετανάστες;). Μια εκδοχή εδώ θα ήταν ο ορισμός συνηγόρου (π.χ. μέσω ΜΚΟ όταν υπάρχουν) των αντιστοίχων δικαιωμάτων ερήμην των άμεσα ενδιαφερομένων.

- Δικαίωμα με βάση το ενεργό και δηλωμένο ενδιαφέρον (εδώ θα μπορούσαν να κληθούν συγκεκριμένες Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις). Το ζήτημα της συμμετοχής των ΜΚΟ είναι ιδιαίτερος ευαίσθητο και προϋποθέτει κάποια μορφή καταγραφής και ευρύτερης αποδοχής της παρουσίας τους ώστε να μην αποτελεί δίοδο για συμπτωματικές και περιορισμένης σημασίας οργανώσεις. Μια εκδοχή είναι η πρόσκληση ΜΚΟ μόνο σε εξειδικευμένα ζητήματα, όπως τα θέματα περιβάλλοντος, των ναρκωτικών, κ.λπ..

127. Η δυνατότητα αποτελεσματικής λειτουργίας του Φόρουμ εξαρτάται από τους κανόνες λειτουργίας του δομημένου διαλόγου στους οποίους περιλαμβάνονται:

- Η διαδικασία συγκρότησης,
- Η διαδικασία σύγκλησης,
- Η διαδικασία αποφάσεων.

128. Ως προς τη διαδικασία συγκρότησης του Φόρουμ διαλόγου η αρμοδιότητα ανήκει στο επιτελικό πολιτικό όργανο αποφάσεων. Η πρόσκληση θα πρέπει να έχει ρητό χαρακτήρα και να αφήνει εύλογο χρονικό διάστημα (π.χ. ένα μήνα) για τη γραπτή αποδοχή και ορισμό εκπροσώπου και αναπληρωτή. Μετά από αυτό το διάστημα η έλλειψη απάντησης εκλαμβάνεται ως απόρριψη. Όλοι οι αρχικά προσκεκλημένοι ενημερώνονται για την οριστική σύνθεση Του Φόρουμ και έχουν τη δυνατότητα να επανεξετάσουν τυχόν απορριπτική στάση τους για έναν ακόμη μήνα, ενώ η παραίτηση τους είναι διαρκώς ανοιχτή και αρκεί μονομερής γραπτή δήλωση του ενδιαφερόμενου φορέα. Η μη παρουσία του εκπροσώπου ή του αναπληρωτή επί τρεις συνεχείς συνεδριάσεις ισοδυναμεί με γραπτή παραίτηση. Στην πρώτη συνεδρίαση ορίζεται πρόεδρος και πενταμελής εκτελεστική επιτροπή. Η σύνθεση του Φόρουμ παραμένει σταθερή για ένα τουλάχιστο χρόνο ή 4 συνεδριάσεις, οπότε και μπορεί να μεταβληθεί με απόφαση του πολιτικού οργάνου και επανάληψη της ίδιας διαδικασίας.

129. Η διαδικασία σύγκλησης ξεκινά με πρωτοβουλία του επιτελικού πολιτικού οργάνου. Στην πρώτη συνεδρίαση προεδρεύει προσωρινά ο πρόεδρος του με μοναδικό θέμα ημερήσιας διάταξης την ενημέρωση για το σχέδιο Δράσης και, στη συνέχεια, την εκλογή προέδρου του Φόρουμ, καθώς και πενταμελούς εκτελεστικής επιτροπής. Η εκλογή προέδρου γίνεται με απλή ψηφοφορία μεταξύ τριών προσωπικοτήτων ευρύτερης αποδοχής που προτείνονται από το επιτελικό πολιτικό όργανο. Η εκλογή του πενταμελούς γίνεται με βάση τη σειρά ψήφων

όσων υποψηφιοτήτων υποβληθούν. Δικαίωμα ψήφου έχουν μόνο τα τακτικά μέλη του Φόρουμ.

130. Τα θέματα που συζητά το Φόρουμ προσδιορίζονται από τις εισηγήσεις του διοικητικού επιπέδου καθώς και τα θέματα που εισηγούνται από κοινού ο πρόεδρος και η εκτελεστική επιτροπή του Φόρουμ. Η διαδικασία και η φύση των αποφάσεων είναι καθοριστικής σημασίας για τη διατήρηση της εγκυρότητας και του δυναμισμού του Φόρουμ και θα μπορούσε να περιλαμβάνει τις εξής συνιστώσες, ανάλογα με το θέμα ή την ομάδα κατά την κρίση της πενταμελούς εκτελεστικής επιτροπής:

- **Γνωμοδότηση:** διατυπώνονται γνώμες που αποτελούν την έκβαση της διαδικασίας διαλόγου χωρίς ψηφοφορία.
- **Ψηφοφορία:** οι γνώμες οδηγούν σε προτάσεις και ψηφοφορία με επισήμανση της κατάταξης των προτάσεων.
- **Διαπραγμάτευση:** Ο διάλογος έχει το χαρακτήρα διαπραγμάτευσης και επίτευξης επί μέρους συμφωνιών.
- **Συναίνεση:** ο διάλογος συνεχίζεται μέχρι την επίτευξη συναίνεσης με επισήμανση των επιφυλάξεων.
- **Ομοφωνία:** ο διάλογος συνεχίζεται μέχρι την επίτευξη συναίνεσης, ενώ κάθε επιφύλαξη ισοδυναμεί με βέτο.

Δημοσιοποίηση και προβολή

131. Η δημοσιοποίηση του συνολικού εγχειρήματος και η συνεχής **επικοινωνία** με τους κατοίκους της πόλης αποτελεί συστατικό στοιχείο της πορείας του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει να προβλεφθούν μια σειρά δράσεων οι οποίες να (ίσως) καθιστούν ουσιαστική τη **συμμετοχή των πολιτών** στη σύνταξη, εφαρμογή και αξιολόγηση του Σχεδίου. Περιλαμβάνονται οι παρακάτω κατηγορίες:

- **Ιστοσελίδα** του *Στρατηγικού Σχεδίου* στο Διαδίκτυο μέσω της οποίας μπορεί να υπάρχει συνεχής ενημέρωση και δυνατότητα συζήτησης και καταγραφής των απόψεων των πολιτών ή τρίτων.
- Έκδοση **ενημερωτικών φυλλαδίων** τακτικά ή/και κατά περίπτωση, με σκοπό την ενημέρωση των πολιτών και τη διάδοση των επιδιώξεων του *Στρατηγικού Σχεδίου*.
- **Συνεργασία με τα ΜΜΕ** (τον ημερήσιο και εβδομαδιαίο τύπο και τα ραδιοτηλεοπτικά κανάλια) για τη διάδοση και προώθηση του διαλόγου και την ενημέρωση για τις επιμέρους απόψεις.
- **Οργάνωση εκδηλώσεων**, επιστημονικών συναντήσεων και συζητήσεων με σκοπό την εμπάθυνση και την ανάμιξη ενόψει περισσότερο εξειδικευμένου κοινού και επιμέρους ομάδων συμφερόντων..
- **Διερεύνηση γνώμης των πολιτών** η οποία θα πρέπει να γίνεται με συστηματικό τρόπο από εξειδικευμένη ομάδα ώστε να αποτελεί μέτρο της συμμετοχής και ανταπόκρισης των πολιτών στη συνολική προσπάθεια.

132. Τα επικοινωνιακά ζητήματα συντονίζονται από το διοικητικό επίπεδο και δεν πρέπει να θεωρούνται ότι αποτελούν αυτόνομα ζητήματα ανεξάρτητα από το συνολικό σχεδιασμό της σύνταξης, υλοποίησης και παρακολούθησης του *Στρατηγικού Σχεδίου*. Οι επί μέρους σχετικές δραστηριότητες, λοιπόν, θα πρέπει να ενταχθούν στο συνολικό πρόγραμμα αναθέσεων που συντονίζει το διοικητικό επίπεδο και να μην ανατεθούν συνολικά σε έναν εξωτερικό σύμβουλο. Για

παράδειγμα, η διερεύνηση γνώμης των πολιτών, η ιστοσελίδα, οι ενημερωτικές εκδόσεις, κ.λπ. απαιτούν διαφορετικού είδους τεχνογνωστική στήριξη και συνεχή προσαρμογή στην εξέλιξη του *Στρατηγικού Σχεδίου*.

133. Η επικοινωνιακή συνιστώσα γίνεται αντιληπτή ως δίοδος συνεχούς αμφίδρομης σχέσης με τους πολίτες της Θεσσαλονίκης και θα πρέπει να χαρακτηρίζεται από ευαισθησία στις μεταβολές της κοινής γνώμης, διαφάνεια και ευελιξία ούτως ώστε να αποτελέσει το βασικό μηχανισμό οικοδόμησης εμπιστοσύνης μεταξύ του *Στρατηγικού Σχεδίου* και των κατοίκων της πόλης.

Χρονοδιάγραμμα υλοποίησης

134. Ο χρονικός ορίζοντας σύνταξης και εφαρμογής του *Στρατηγικού Σχεδίου*, καθώς και εμφάνισης των αποτελεσμάτων του, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από τις απαντήσεις και τις λύσεις που θα δοθούν στους παραπάνω παράγοντες. Η ολοκλήρωση του παρόντος Σχεδίου Δράσης πριν από το τέλος του 2000 ακολουθείται από την ανακοίνωση της πολιτικής πρωτοβουλίας και τη συγκρότηση των βασικών οργάνων του *Στρατηγικού Σχεδίου* στις αρχές του 2001. Παράλληλα, ξεκινά η εκτέλεση του επιστημονικού προγράμματος των έξι τομέων δράσης με χρονικό όριο ολοκλήρωσης το τέλος του 2001. Από τα μέσα του 2001 ξεκινά το πρόγραμμα επιστημονικής επεξεργασίας των βασικών θεμάτων προτεραιότητας και εξειδίκευσης των 15 δράσεων–πλαίσιο που τροφοδοτεί τις σχετικές συζητήσεις που διεξάγονται στο πλαίσιο του Φόρουμ διαλόγου. Η διαμόρφωση των γενικών κατευθύνσεων του *Στρατηγικού Σχεδίου* στο πλαίσιο του κοινωνικού διαλόγου αναμένεται να ολοκληρωθεί πριν από το τέλος του 2002 αποδίδοντας ενδιάμεσα αποτελέσματα σύμφωνα με τις διαπιστούμενες ανάγκες και τις υπάρχουσες δυνατότητες.

135. Η πολιτική και κοινωνική αποδοχή ενός ενιαίου *Στρατηγικού Σχεδίου* για τη Βιώσιμη Ανάπτυξη της Θεσσαλονίκης, με χρονικό ορίζοντα το 2010, προβλέπεται στο τέλος του 2002 ενώ η πρώτη ολοκληρωμένη προσπάθεια συντονισμού των δράσεων και προσανατολισμού των φορέων υλοποίησης σύμφωνα με τις κατευθύνσεις του *Στρατηγικού Σχεδίου* μπορεί να σχεδιαστεί στη συνέχεια και να ολοκληρωθεί εντός του 2003. Σημειώνεται με έμφαση ότι το χρονοδιάγραμμα αυτό υπόκειται στην εξασφάλιση των προϋποθέσεων που αναφέρθηκαν, ούτως ώστε να υπάρξει: α) μια διαρκής ροή αποτελεσμάτων μέχρι την ολοκλήρωσή τους σε ένα ενιαίο *Στρατηγικό Σχέδιο* το 2002 και β) ένα επεξεργασμένο πλαίσιο συντονισμού των δράσεων, έργων και ενεργειών των δημόσιων και ιδιωτικών φορέων υλοποίησης έως το 2003. Στη συνέχεια το *Στρατηγικό Σχέδιο* προβλέπεται ότι θα εισέλθει σε νέα φάση εμβάθυνσης και συνεχούς επικαιροποίησης, π.χ. με τη συνολική αξιολόγηση του το 2004, με σκοπό να αποτελέσει ένα μονιμότερο πλαίσιο συντονισμού των προσπαθειών για τη βιώσιμη ανάπτυξη της πόλης.

Έτη	2001												2002											
Μήνες	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Ανακοίνωση της πολιτικής πρωτοβουλίας	◆																							
Συγκρότηση οργάνων	→																							
Εκπόνηση μελετών έξι τομέων δράσης	→																							
Επεξεργασία 15 δράσεων-πλαίσιο						→																		
Τακτικές συγκλήσεις Φόρουμ διαλόγου			1 ◆			2 ◆			3 ◆			4 ◆			5 ◆			6 ◆			7 ◆			8 ◆
Αποδοχή προτεραιοτήτων																								→
Εφαρμογή του Σχεδίου για το συντονισμό των φορέων υλοποίησης																								2 0 3
Δημοσιότητα και προβολή	-----→																							
Αξιολόγηση																								

Θέματα συζήτησης στις τακτικές συγκλήσεις Φόρουμ Διαλόγου: 1 Σχέδιο Δράσης, 2 Στρατηγικό Σχέδιο, 3 Διάγνωση τομέων, 4 Στόχοι προτεραιότητας, 5, 6, 7 Δράσεις-πλαίσιο, 8 Αποδοχή Στρατηγικού Σχεδίου

